

ПОЛИТИКИН

ЗАБАВНИК

20
динара



БРОЈ

1558

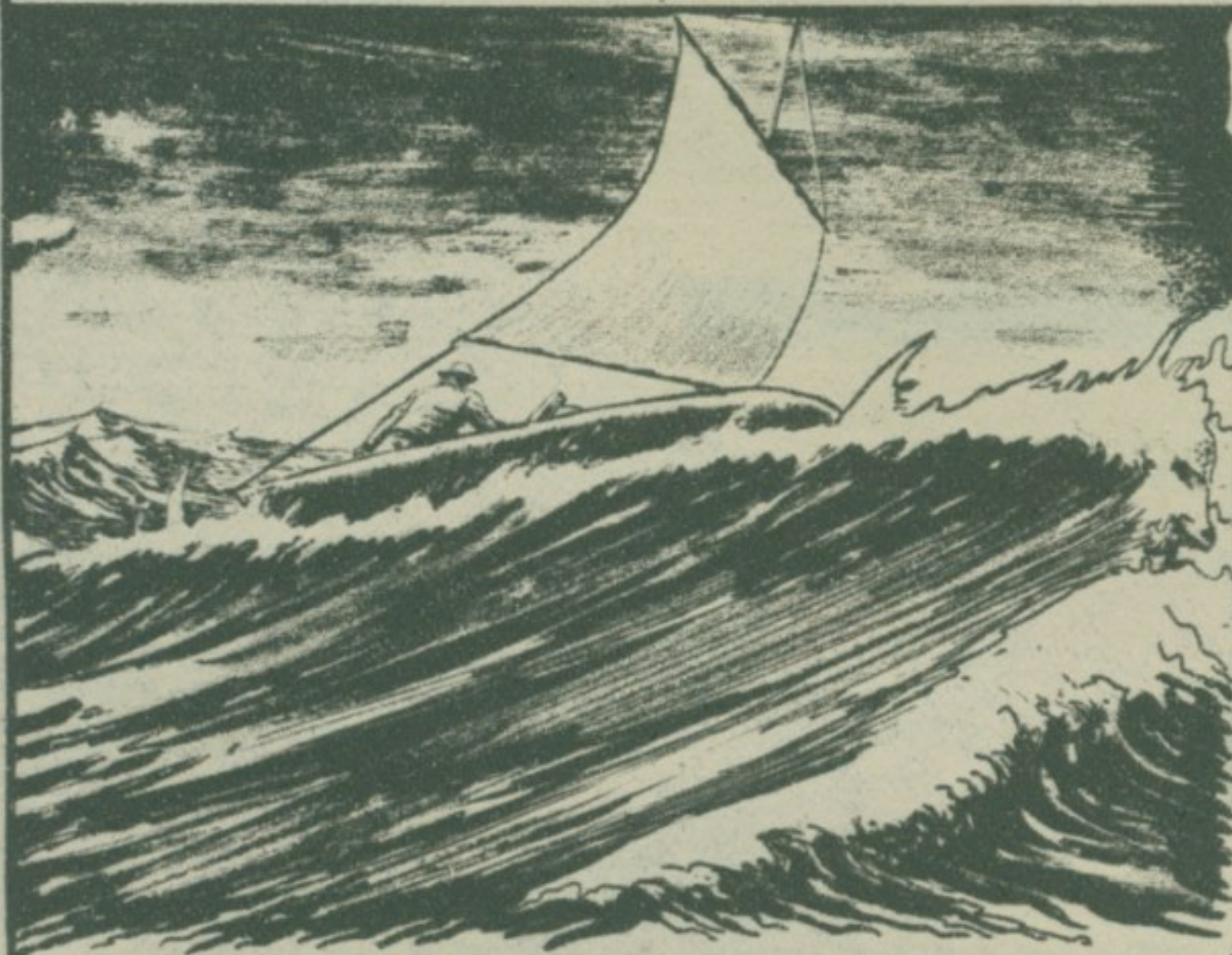
6. 11. 1981. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА XLII

ЛАПОНЦИ.
највеће
луталице
Европе



Рипер

Веровати или не!

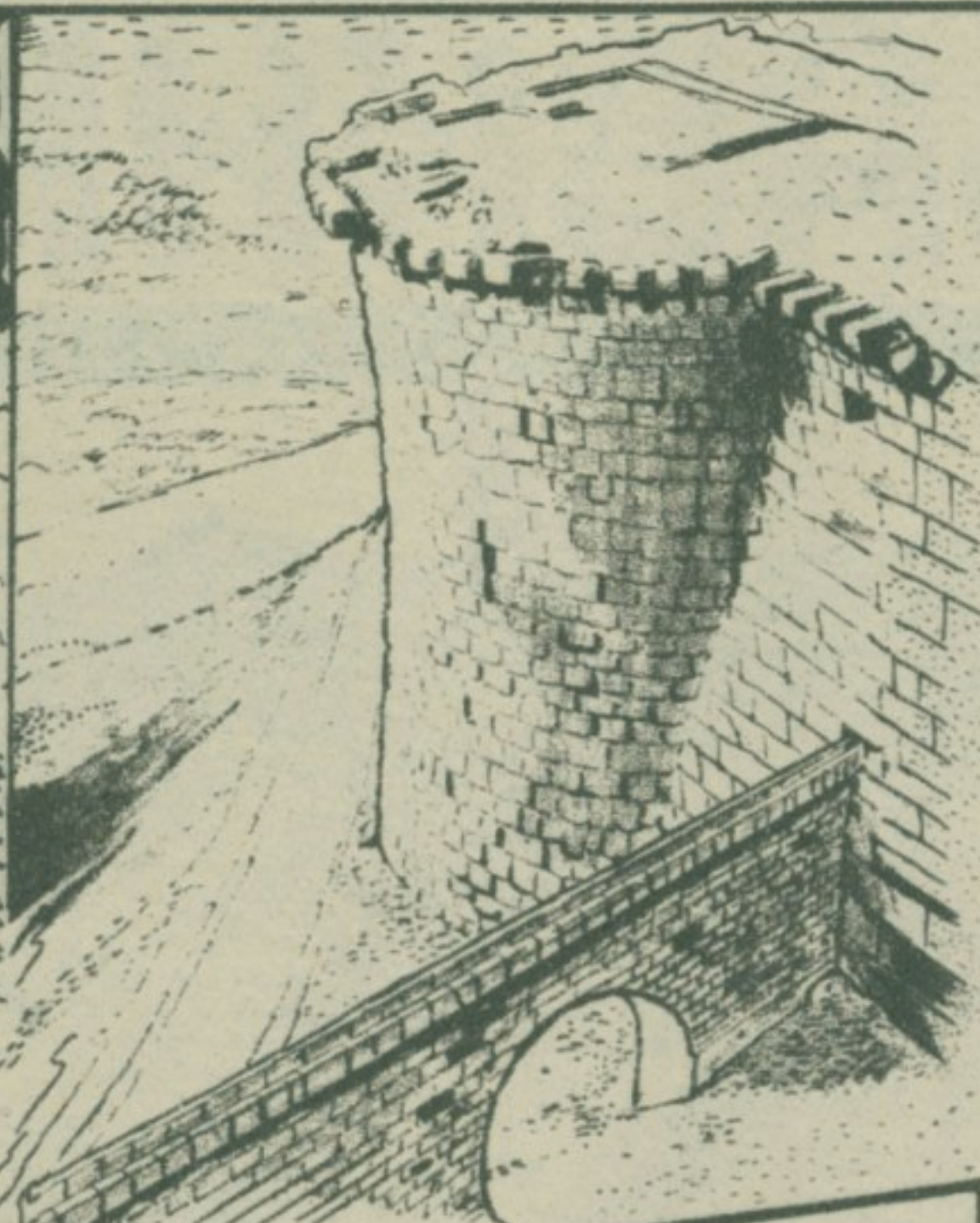


ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ПРЕШАО АТЛАНТИК БЕЗ ХРАНЕ И ВОДЕ

Француз Алан Бомбар је 1953. године на малом сплаву пребродио од Канарских острва до Барбадоса. Свих 65 дана, колико је пут трајао, Бомбар је живео од риве коју је сам ловио, а пио је - морску воду.

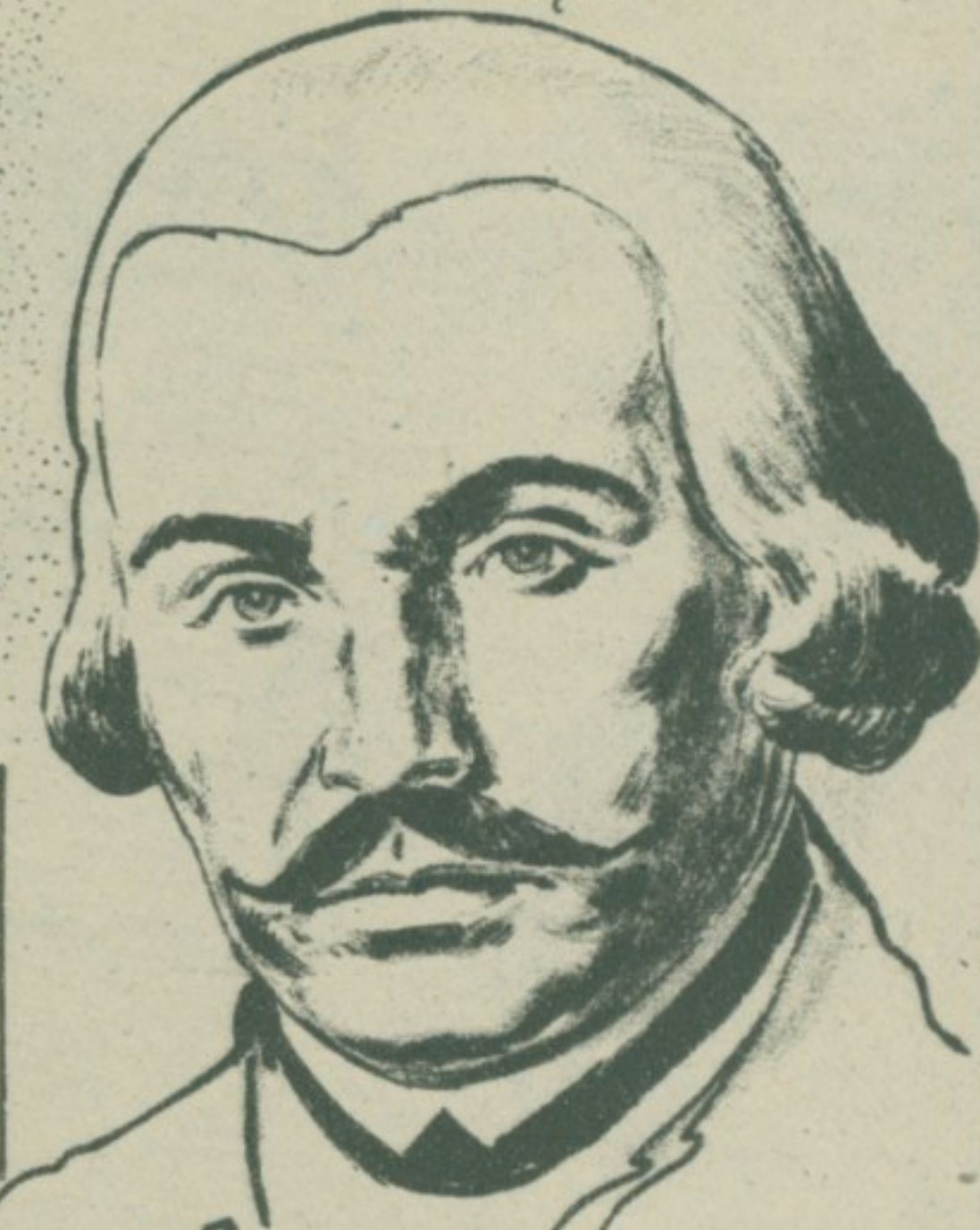
ШЈУКА НЕ ВИДИ ШТА ЈЕДЕ

Ова птица свој 7,5 см. дугачак кљун зариве у блато и тако тражи црве.



КУЛА МЕДЕНИ МЕСЕЦ

Године 1187. крсташку тврђаву у Кереку (Јордан) освојили су мухамеданци, али кулу нису ни такнули јер су њој били младици.

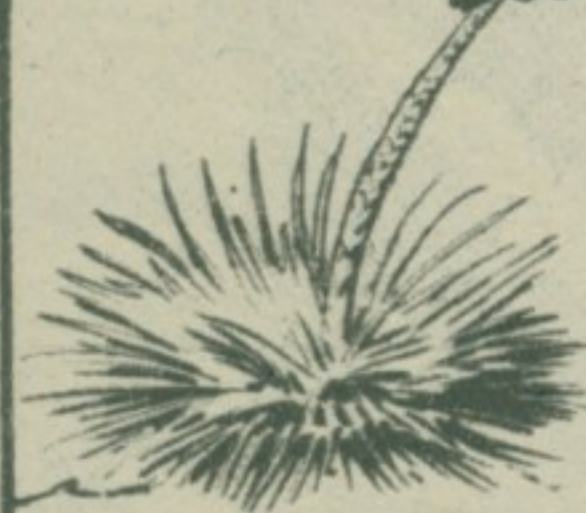


ПРОФ. АНТОН СТАРАЈ

(1740-1809)

Генерал Аустријске војске у периоду од 47 година учествовао је у 89 битка, а 84 пута је тешко рањен.

КАКТУСИ



Са острва Реунион (у Индијском океану) цветају једном у педесет година.

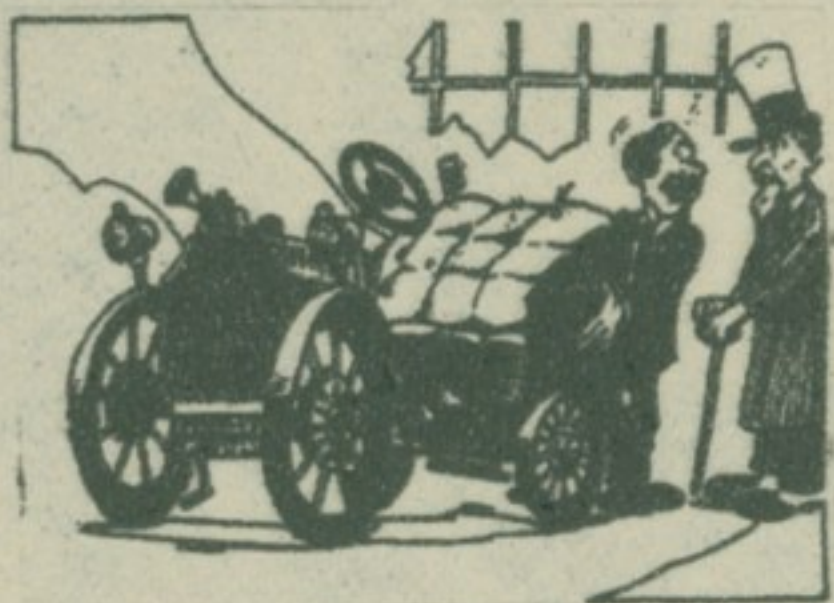
ЈЕСТЕ ЛИ ВЕЋ ЧУЛИ ДА...

● највећи познавалац језика био је Џон Бауринг (1792-1872), енглески филолог и економиста. Кажу да је могао да чита на 200 језика, а да говори 100. Сакупљао је и издао народне



песме многих европских народа, па и српског. Међутим, највећи живи познавалац језика је вероватно Џорџ Шмит из преводилачког одељења ССС. Он течно говори 30 језика, а може да преводи још са 36 других.

● у нашој земљи први аутомобил појавио се у Хрватској 1898. године, у Словенији 1899, а у Србији 1903. Године 1901. у Загребу је отворена прва продавница аутомобила.



● руска царица Катарина оставила је иза себе необично богату гардеробу у којој је било укупно 8.700 хаљина.

● на Соломонским острвима живи највећи лептир на свету чији је распон крила некад и по преко пола метра.



● и Кинези имају свој Криви торањ. Једна пагода на Тигровом брегу, саграђена у седмом столећу, сваке године нагње се за 1,6 милиметара. Ова грађевина висока 47 метара сада је нагнута за 2,3 метра.

● на каирском аеродрому саобраћај је недавно био прекинут из веома необичног разлога: три сандука са кошницама пу-



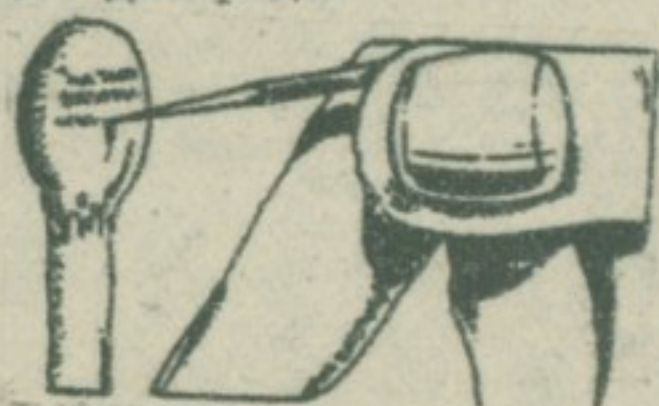
ним пчела, које је авионом гребало превести у Саудијску Арабију, изненада су се отворила и јата инсеката разлетела су се по писти, па су путници и посада авиона морали да потврже закључак у аеродромској згради. Саобраћај је поново успостављен тек после неколико часова.

● на изложби опреме за домаћинство, која је недавно одржана у Осаки (Јапан), била је изложена и „када будућности“. Њој славине уопште нису потребне јер се притиском на дугме пуни водом жељене температуре. По завршеном купању ултразвучни генератор о-



суши купача и уз пут га добро измасира. Изумитељи тврде да ће ова када ући у широку употребу већ до две хиљаде године.

● Мађар Лајош Золтан успео је да на једном воштаном палидрвцу микроскопски ситним словима испише текст од тридесет два реда.



ЗАПЕТА

ТОНОМ ПРОТЕНЛЕ ГОДИНЕ ДОНТОРИ РАЗНИХ СПЕЦИЈАЛНОСТИ ТУЖЕНИ СУ У БРИТАНИЈИ, ОСИМ ЗА ЗАБОРАВЉЕНЕ ХИРУРШНЕ ИНСТРУМЕНТЕ У ТЕЛИМА ПАЦИЈЕНАТА, И ЗА ПОГРЕШНО ПОСТАВЉЕНЕ ДИЈАГНОЗЕ, ОПЕРАЦИЈЕ ЗДРАВИХ УДОВА, ДАВАЊЕ КОНТРАИНДИКОВАНИХ ЛЕНОВА, ИЛИ ДОБРИХ АЛИ У ПОГРЕШНИМ ДОЗАМА... НЕДАВНО ОБЈАВЉЕН ИЗВЕШТАЈ УТЕРАО ЈЕ ЕНГЛЕЗИМА СТРАХ У КОСТИ.

БИЛТЕН
ЛЕКАР-
СНИХ
КАТАС-
ТРОФА

ОДНЕЛА ДВА ЖИВОТА

Седамдесет шестогодишњег Р. Н. који се жалио на јаке болове у стомаку лекар опште праксе уклатио је психијатру с дијагнозом: хистерија. На одељењу за ментално здравље констатовано је да пацијент болује од рака у желуцу и да је изгубљено за лечење драгоцене време. Р. Н. је умро а породица је добила 1500 фунти (око 105.000 дина) за претрпљени бол. Лекар опште праксе поставио је дијагнозу не бацивши ни поглед на резултате прендгенских снимака.

Ово је један од случајева које у свом годишњем извештају наводи Удружење за заштиту медицинске професије, у ствари компанија која осигурава преко сто хиљада лекара, болничара и зубара у Великој Британији. Удружење је за 1980. годину исплатило из сопствене касе два и по милиона фунти (175 милиона нових динара), а у току су суђења за још један милион.

Удружење рацонано објављује извештај за протеклу годину и сви подаци, осим имена „јунака“, доступни су штампи. Ове године ужаснути британски читаоци нису, као иначе, засути обиљем хируршких инструмената заборављених у утробама својих нагрених сународника већ је нагласак на разним лекарским грешкама почињеним углавном из нехата.

Тако је једној трудници болничарка убризгала вакцину против рубеола уместо да јој само узме крв да би се видело да ли је имуна на ову болест. Како вакцина, као и саме рубеоле, може опасно да оштети плод, извршен је прекид трудноће. Несрећна жена добила је одштету од 1200 фунти (84.000 дина).

Људи се, судећи по извештају, све више жале да упркос анестезији не само да остају свесни приликом операције већ често осећају и болове, што значи да анестетик није добро одмерен. Како се, поред анестезије, даје и јако средство за опуштање мишића, малерозни пацијенти нису у стању да помере ни врх малог прста да би привукли пажњу операци-

јом занете хируршке екипе.

Објављен је случај средовечне С. Б. којој је уместо анестетика дато нешто десето, па је припуној свести присуствовала операцији своје цисте не могавши да изусте ни реч, а камоли да вришти. За претрпљене муке добила је, истина, 7,5 хиљада фунти (525.000 дина) што није мала сума, али за операцију највише тешко да би се нашао добровољац чак и за много веће паре.

Удружење за осигурање топло препоручује лекари-ма да у здравствени кар-

М. Р. се баш то догодило. Доктор се на суду закleo да је пацијента благовремено упозорио о нежељеном ефекту лека, али изјавио ништа написмено и судија је стао на становиште да упозорење није дато. М. Р. је за оштећени вид добио позамашну своту од 30 хиљада фунти (2.100.000 дина).

Још већа сума припала је болеснику К. Л. коме је у колима хитне помоћи, на путу за болницу, престало да ради срце чим му је дато средство против болова. Екипа хитне помоћи је успела да га поврати у

Две новорођене бебе платиле су животом збрку добивши десет пута јачу дозу антибиотика јер се децимална запета налазила на погрешном месту.

Између осталих издатака Удружење је исплатило 1.250 фунти (87.000 дина) жени којој је, уместо на левој, хируршка интервенција извршена на здравој десној руци; 5 хиљада фунти (350.000 дина) детету за антибиотик који му је заувек упропастио боју зуба с обзиром да је та особина лека морала да буде позната доктору који га је преписао; 5 хиљада младој

родила здраво и право дете упркос чињеници да су лекари једне познате болнице „на време и уредно“ извршили прекид нежељене трудноће. Девојка је болницу тужила и првостепени суд јој је доделио 18.750 фунти (преко милион и 300 хиљада дина) уз образложење да су јој „битно смањене шансе да се уда и добије посао“. Другостепени суд је одштету смањио на 14 хиљада фунти на основу убеђења судије да бити неудата мајка у деветој деценији овога века не представља непремостив хендикеп.



тон уносе сва упозорења дата пацијентима о евентуалном нежељеном дејству преписаног лека како би, у случају малера, имали у рукама доказе. Удружење добро зна зашто је издало такво упутство. Пацијенту М. Р. хронично оболеом од туберкулозе прописан је антитуберкулин чији је фабрички назив етамбутол. Слаба страна овог лека је што може да оштети вид и

живот, али са оштећеним можданим функцијама. На суду је добио 115.000 фунти (преко 8 милиона дина) одштете јер лекари хитне помоћи нису на време установили да му је прснуо чир у желуцу и да је средство за умирење могло да га отпрати на онај свет.

Британци су постали и жртве децималног система, уведеног пре две године, који никако да се одомаћи.

жени којој је без икакве потребе одстрањена дојка — сумњало се да има рак, узет је на анализу узорак ткива и операција извршена, да би се потом испоставило да је узорак погрешно протумачен, односно да није уопште боловала од рака.

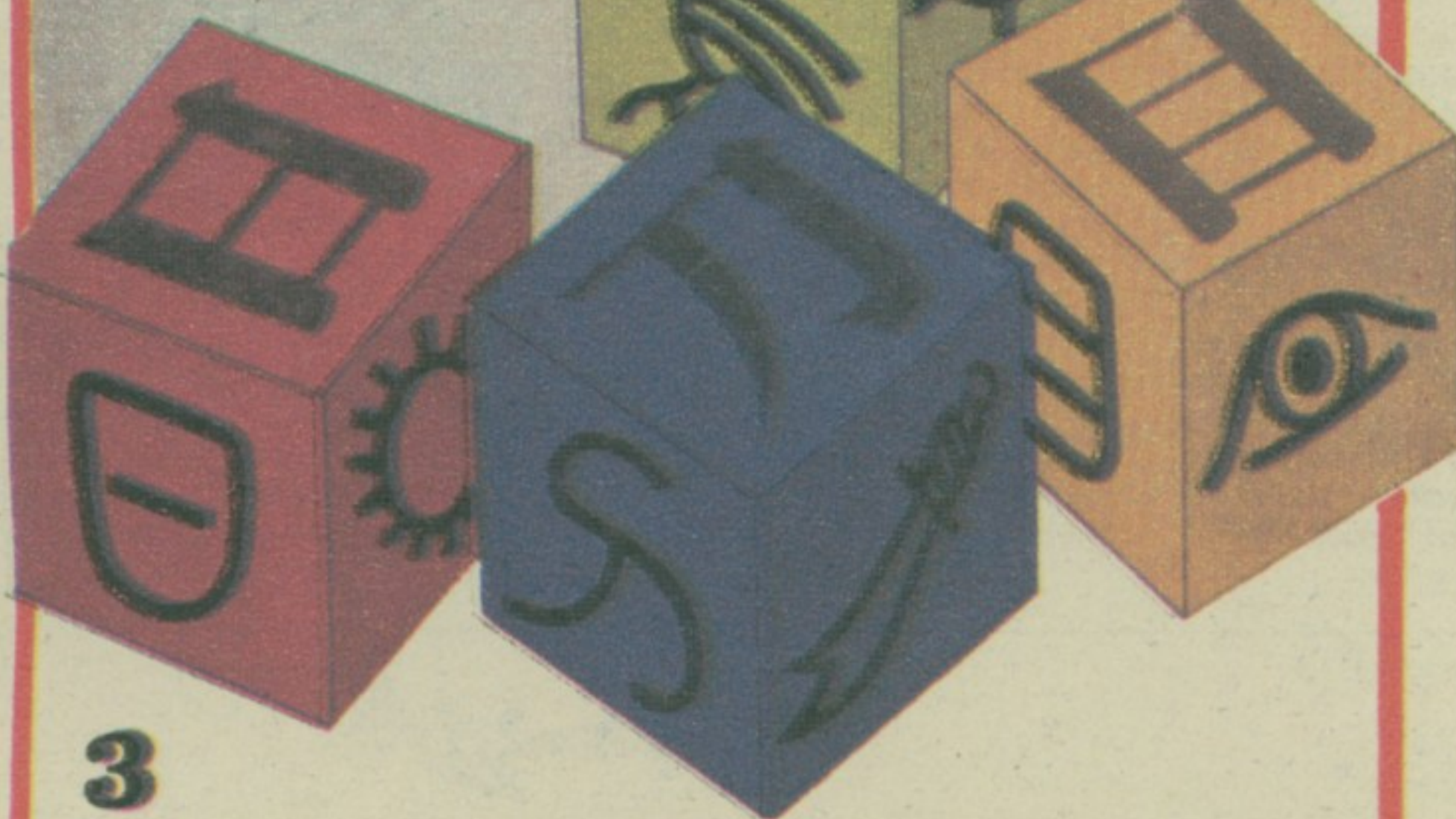
У Удружењу за заштиту медицинара најнеобичнијим сматрају оно што се догодило девојци која је

Овај „билтен лекарских катастрофа“, како су га назвали новинари, показује да доктори и те како греше, али на основу њега не треба закључити да сви лекари раде несавесно и да је одлазак у болницу опасан по живот. Напротив, неупоредиво је већи број лекара који одлично обављају свој посао. У Енглеској, а и у осталом свету.

小学生の 漢字 読み書き 字典

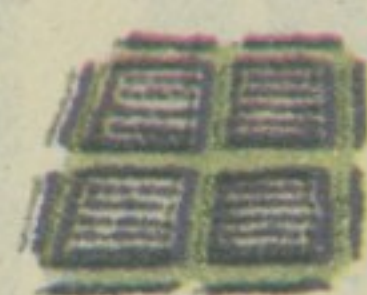
カラー版

石井 庄司 ● 監修



3

Насловна страна јапанског буквара — до шестог разреда основне.



た



て



くち

4

Најједноставнији знаци кинеског писма и начин њиховог настанка: (здесна налево — тако се гледа по јапански) планина, дрво, река, вода, месец, уста, рука, поље.

МАДА У
ЊИХОВОМ
РЕЧНИКУ ИМА
ПРЕКО
ПЕДЕСЕТ
ХИЉАДА
ЗНАКОВА, У
ОВОЈ ДАЛЕНОЈ
ЗЕМЉИ
ГОТОВО ДА
НЕМА
НЕПИСМЕНИХ:
ТО НИЈЕ САМО
ЗАТО ШТО СУ
ЈАПАНЦИ
ВРЕДНИ ВЕЋ
И СТОГА ШТО
КАЊИ НИСУ
ТАКО ТЕШКИ
КАКО
ИЗГЛЕДАЈУ.

МОЖДА ЗНАТЕ ЈАПАНСКИ!

Ако вам до руке случајно дође неки јапански или кинески текст, писан руком или извађен из неке књиге или часописа, прво што вам падне на памет јесте да сте у ствари веома срећни што речи и мисли изражавају ћирилицом или латиницом. Друго што себи кажете је следеће: „Ово никад не бих могао да научим!“

А није баш тако.

Пажљив посматрач брзо би уочио да му многи од тих знакова „личне на нешто“. Просто би могао и да се закуне да један знак од три усправне црте неодолјиво подсећа на речни ток, а и да једна положена црта не може ништа друго да значи него број један. И био би у праву.

КАКО ИЗЈАВИТИ ЉУБАВ?

Писмо које се данас употребљава у Кини и, са извесним променама и додацима у Јапану, измишљено је пре више од три хиљаде година у древном Кинеском Царству. У почетку су знаци којима су Кинези покушавали да искажу своје мисли изгледали као прости цртежи ствари које су желели да представе. Помало слично хијероглифима у древном Египту, кад је неко хтео да каже крава или сунце, цртао је краву или сунце, а кад би хтео да забележи број неких ствари поред њихове слике још је стављао и онолико рецки колико њих има, баш као што се некада у нашим крајевима бележио рабош или као што данас пишемо при игрању табланета.

Али, све је теже било записати оно што се желело. Било је лако упрошћено нацртати човека у ходу и добити знак за човека, или једну усправну црту са по две црте које се одвајају лево и десно и тако добити дрво (са гранама и корењем), али је до скоро непремостивог проблема дошло када је требало изразити неки компликованији појам или радњу. Тако је у то време било готово немогуће замислити да ће неко икада моћи да напише речи „волети“, „мислити“, „одмарати се“ или, на пример, „сумњати“. А жеља да се некоме ко је далеко напише порука и измене мисли постајала је све јача.

И онда је некоме, ко зна коме, пало на памет: кад човек на путу жели да се одмори, он седне у хлад испод дрвета. И нацртао је дрво поред кога је био уцртан и мали знак за човека. Тако је добијен знак за реч одмарати се који је и данас у употреби. Кад је хтео да изрази љубав, неко се досетио да ничија љубав није већа од мајчине. И нацртао је заједно знаке за жену и дете добивши тако данашњи знак за „волети“, „свиђати се“. И тако је то текло, знаци су постајали све компликованији и лагано губили везу са некадашњим простим цртежима, а кинеско писмо је постајало све сложеније: број зна-

кова повећао се на неколико десетина хиљада!

Кинеско писмо је у Јапан стигло у седмом веку, када је после вековних племенских борби и ратова међу малим кнезовима и владарима дошло до стварања прве јединствене јапанске државе. У то време варвари, Јапанци су ступивши у контакт са великим Кинеским Царством које је било на врхунцу моћи и културног развоја, желели да што више науче од свог

азијског суседа. Из Јапана су у Кину послали емисаре који су, научивши много о уређењу државе, у својим торбама доносили и зрна кинеске културне баштине.

Тако се убрзо увидело да је за уређење државе потребно имати писане законе, за опорезивање грађана њихове спискове, а да би се царска династија учврстила на трону треба записати њену историју, и обавезно је довести у везу са најсветијим божанствима. Увођењем писма десило се, каже један запис, да је своју улогу на двору изгубио извесни Хиџа који је због изузетног памћења био задужен да учи напамет предања о пореклу јапанских царева и земље и тако осигура да се предања не забораве...

СВАНА ПЛАНИНА ТРИГЛАВ

Јапанци су убрзо прилагодили кинеско писмо свом језику, упростили га нешто и додали му слоговну азбуку названу кана, чиме се дошло до данашњег начина писања. Данас је у Јапану у употреби око педесет хиљада „канџи“ (кинеских знакова), толико отприлике има у највећем речнику. Али, да би се прочитале обичне новине и



Шјокеи моћи, шиџи моћи и ками моћи, кинески знаци груписани по природи настанка.



обухвата знаке настале логичким извођењем појединих појмова. Такви су знаци за просте бројеве, настали обичним записивањем црта, знаци за „горе“ и „доле“ где је простим уписивањем мале црте изнад веће добијано значење за испод и изнад, горе и доле. Ту спада и знак за „порекло“, настао од означавања цртом доњег дела знака за дрво (место на коме је корен, а корен је синоним за порекло). Само име Јапан пише се знаковима за Сунце и порекло, од чега је касније изведен популаран назив „Земља Излазећег Сунца“. И име Кина сачињено је од знака који спада у групу „шиби моџи“ и једног нешто сложенијег знака. Први значи средину и пише се тако што се по средини правоугаоника усправно напише црта (значи у центру, у средини) и други државу. Кинези су давно своју земљу тако назвали Централна земља, јер су, као и многи у историји, сматрали да су у центру света.

написало писмо пријатељу Јапанци користе нешто мање од три хиљаде знакова. Колико је пред малим Јапанцима тежак задатак кад пођу у школу, види се по томе што после девет година учења (основна и средња школа) ученик научи само 1850 такозваних обавезних знакова. Ипак, број неписмених у Јапану износи мање од један одсто! То доказује не само њихову вредноћу већ и да, на изглед тешки, канџи нису баш непремостива препрека.

Канџи се, према пореклу, деле на шест група од којих су за онога ко не зна језик или тек почиње да га учи интересантне само три (цртеж 2). У прву групу, такозване „шијокеи моџи“, спадају канџи који су директно потекли од цртежа ствари или објеката. Међу њима уочљив је већ поменути знак за реку, настао кад су од цртежа реке са обалама и воде која тече упроштавањем остале само три црте од којих две спољне представљају обале а средња воду. Слична томе

је планина, за коју је знак настао од цртежа планине са три врха (онако како ми често цртамо наш Триглав), дрво које смо већ описали, поље које је упрошћен цртеж пиричане њиве са стазама које је пресецају (стазе су неопходне јер је пиричанско поље увек у води), киша настала из цртежа облака из кога падају водене капи, сунце и месец, око и ухо, птице, сви настали упрошћавањем цртежа (цртеж 4). Друга група канџи „сиџи моџи“

Интересантна је и група знакова „каиџи моџи“ у којој су окупљени знаци комбиновани од два или више простих. Такав је знак за „одмарати се“, који смо већ помињали, онда знак за шуму састављен од два или три знака дрвета (два — мања шума, три — већа шума), „речи“, састављен од знакова „човек“ и „говорити“, „плакати“, „певати“ или „цијукати“, од знакова за уста и птицу или, можда најинтересантнији знак, за „име“. Састављен је од знакова за вече и знака за уста. Јер, кад падне мрак, човек не може да сазна ко се налази пред њим док му овај гласно (устима) не каже своје име! Дуга би била прича о три преостале групе кинеских знакова канџи, али и ово што смо вам до сада рекли довољно је, мислимо, да вас бар мало увери да јапански и кинески нису толико тешки као што се обично мисли. Као и јапанском основцу учење тих лепих сликица и њихово ређање и вама може да представља задовољство ако се само мало помучите.

Драган Милековић

1 Како су постали кинески знаци „канџи“ — табела из буквара за јапанске основце.

1 ね の か ん 字									
手	口	耳	目	木	田	川	山	雨	月
2 年 の か ん 字									
人	牛	馬	鳥	竹	見	立	力	夕	車
3 年 の か ん 字									
星	果	象	衣	夫	老	身	角	刀	止
4 年 の か ん 字									
魚	心	門	毛	魚	魚	魚	魚	魚	魚
5 年 の 漢 字									
魚	心	門	毛	魚	魚	魚	魚	魚	魚
6 年 の 漢 字									
魚	心	門	毛	魚	魚	魚	魚	魚	魚

ОДВЕЖИ МИ РУКЕ!

Оба бегунца тврдила су да их је терор на-
терао да пређу границу али млади капетан
је био сигуран да један од њих лаже.

М ада је још било рано
преподне, ваздух је
трекерио од топлоте.
За сат-два, размишљао је
млади плавокоси иследник
Милош Ђурић, биће не-
подношљиво вруће. Најбо-
ље је да отвори прозоре и
направи промају: у најго-
рем случају зарадиће ки-
вицу.

Десет минута касније, у
малој канцеларији, у самом
поткровљу, већ се лакше
дисало. Опет је могао да
прионе на посао. И таман
кад је почео да листа до-
сије пред собом, зачуло се
куцање на вратима: у собу
су ушла два човека у
пратњи дежурног милици-
онера. Виши од њих рекао
је да се зове Ђељош Ма-
раш и да је из околине
Скадра. Лице пласнато,
изборано и црно, коса за-
мршена, смеђа и прљава.
На њему дотрајало сељач-
ко одело од сука. У исв-
чанику су му пронашли
хрпу докумената ко зна
када и где потопљених.

— Шта сте по занимању?
— упита иследник.

— Рибар — одговори
он.

— Овде пише — рече
Милош показујући прстом
лист густо искупаног папи-
ра — да сте побегли због
„несношљивог економског
стања и немилосрдних по-
лицијских мера“ и да сте
убили нашег милиционера
који вас је пресрео на дру-
му од Скадра према кара-
ули. Јесте ли сигурни да
сте га заиста убили?

— Не знам... Мислим да
јесам... Ни јавк се није
чуо...

Рибареву причу дели-
мично је потврђивао и из-
вештај: исте ноћи кад је
прешао границу, наше по-
граничне страже заиста су
чуле пушкарање.

ЗЛАТНИЦИ У КАЧКЕТУ

Са Мараша, иследник
скрену поглед на омањеног,
мршаваг тамнопутог Ђе-
лавка. И он је емигрирао
на истом сектору — само
дан после рибара. Био је
проћелав у поцепаној по-
дофицирској блузи и пан-
талонама чију је боју било
тешко одредити. На ногама
је имао блатњаве гумене
чизме, а на глави дотраја-
ли качкет у којем је Ми-
лош пронашао осам злат-
ника. И он је као разлог
бекства навео тешко еко-
номско стање али је додао
да је на тај начин желео
да избегне одслужење ка-
дровског рока у албанској
армији.

Са својих тридесет годи-
на и, како је изгледало, не-
исцрпном енергијом, Ми-
лош Ђурић је догурао до
чина капетана прве класе.
Старешине су га оцениле
као изразито емотивног,
приступачног и снажљивог

вог радника с особитим
даром интуиције. Било је
познато да за њега време
не игра никакву улогу. Знао
је да ради даноноћно
марљиво правећи забеле-
шке које су оперативним
официрима представљале
главне путоказе за усмера-
вање појачане контроле у
одређеним пограничним
секторима.

Размишљајући о двојици
емиграната није могао да
се отме утиску да је Ђе-
љош Мараш убачени агент.
Тим пре што је у међувре-
менту албанска штампа до-
нела вест о двоструком у-
бивству на граници. Није
било искључено да је ово
писање било део пажљиво
исконструисане приче која
је требало да заваља наше
органе безбедности. О Дед
Николи, другом емигранту,
друкчије је мислио иако су
му сметали златници ве-
што ушивени у штиту
качкета. Наравно, утисци
које је стекао никако нису
били пресудни за истрагу:
могао је и да се превари.
Зато је и пошао на кон-
султацију код шефа: пун
час пажљиво су претреса-
ли све појединости, а онда
се вратио у своју канцела-
рију и затражио да му до-
веду рибара.

— Нама нису потребни
ничији криминалци и зато
смо одлучили да вас вра-
тимо у вашу земљу — о-
братио му се на албанском
језику.

Мараш је почео да бледи,
по челу му избисше грашке
зноја. Извадио је марами-
цу, обрисао лице и чудно
заколутао очима из којих
је у тренутку ишчезла ра-
дост.

— Милиционера сам убио
зато што је он хтео мене...
У питању су биле секунде,
друже капетане!

— Намерно или нена-
мерно, свеједно, о томе у-
опште нећу да разговарам
— хладно одврати Милош.
— Данас поподне предаћемо
вас вашим властима. И
узгред... у истрази сте
рекли да сте убили једног
милиционера а штампа бе-
лежи двојицу!

Рибар прогута пљувачку.
„Албанска штампа“, про-
мрмља и зашкрипа зуби-
ма.

— Два убиства!... Можда
сам и убио двојицу... Па и
рекао сам да сам два пута
налетео на заседе.

Милош му овог пута ни-
је одговорио. Само је по-
звао дежурног да изведе
Мараша и уведе Николу.

БОЉЕ МЕ УБИЈТЕ

Никола је изгледао добро
расположен: смешкао се
шкиљећи ситним, мутним
очима.

— По подне вас враћамо
у Албанију! — рекао је
Милош без околишења.

— Али... — побуни се
Никола.

— Ви нипошто не може-
те да се убројите у поли-
тичке емигранте: побегли
сте да би избегли служење
војног рока, а осим тога
нисте пријавили златнике
које сте сакрили у качке-
ту!

— Боље је да ме убијете
него да ме вратите! — за-
вапио је Никола.

— Ми не убијамо људе!
— одврати Милош.

Не скидајући поглед с
иследниковог безизражај-
ног лица, Никола упита:

— Шта ви заправо наме-
равате? Не могу да верујем
да...

— Шта намеравамо?
Ништа, осим да вас вра-
тимо тамо одакле сте до-
шли!

Фаширивши руке, Нико-
ла се лупи у груди, а онда
седе на под.

— Да видимо!... Мене
живог, бог с неба да сиђе,
неће вратити у Албанију!
Сигурими ми је убио брата
— додаде плачући.

На Милошеву заповест
просто су га извукли из
собе.

Анализирајући одговоре
двојице Албанаца и имају-
ћи у виду да њихова ССШ
(Служба државне безбед-
ности) сваке године на овај
сектор убаци бар два-три
агента, млади капетан је
био сигуран да је бар један
од њих лажни емигрант.
Ко — показаше вечерашња
провера.

СРАМ ТЕ БИЛО, ИЗДАЈНИЧЕ!

Сунце је већ зашло те
јунске вечери 1955. године
кад су Милошу јавили да
је све спремно: једна од
наших караула преуређена
је у „албанску“. По зидо-

вима соба висиле су фо-
тографије албанских уме-
сто наших руководилаца.
Командант карауле био је
официр УДБ-е, Албанац по
народности. Заједно с по-
садом, десетак војника о-
бучених у албанске уни-
форме, стрпљиво је чекало
да се појави цип с Мило-
шем и емигрантима.

Чим су кренули из Ти-
тограда, Дед Никола је по-
чео да изјављује да би ра-
дије пристао да прими

куршум у чело него да се
врати у земљу из које је
побегао, Ђељош Мараш је,
помирен са судбином, ху-
тао.

Стигавши до тобожње
карауле Милош је изишао
из ципа, позвао командан-
та карауле и саопштио му
о чему се ради. Овај је
одмах, уз помоћ заставника



позвао „Албанце“. Десетак минута касније ка импровизованој рампи упутила се патрола „албанских“ војника. Милош је „предао“ прво Мараша.

Пре него што га је повео према згради карауле, командир „албанске“ патроле упитао је Мараша: одакле је.

Стискајући усне рибар је ћутао.

— Одакле си? — много строже упита командир карауле.

— Из Скадра — одговори.

Стигавши у зграду карауле патрола је одмах увела Мараша код „команданта“. Одмеривши га презриво овај је почео да га испитује.

— Кад си побегао?
— Пре четири дана.
— Зашто?
— Због терора, главног страха!

— Побегао и... заглавио — процеди командант.

— Да, долијао — сложи се Мараш и видећи да официр пред њим почиње да откопчава футролу пиштоља, узвикнуо:

— Пуцај! Живот у Албанији ипак не вреди много. Пуцај, јер сам се заситио свега осим хлеба за ових мојих тридесет година!...

Уто је у собу ушао капетан Милош. Трепћући очима, Мараш просто није могао да поверује да га види: па тај човек је издајник!

— Ђубре издајничко! За

њих радиш, срам те било! „Одлучили смо да те вратимо албанским властима“ говорио си, душо прода-на!

ТИ СИ САМО СТАРИЈИ ВОДНИК

Милош изиђе из собе. Оно што је желео да зна, сазнао је. Сада је исту „процедуру“ требало поновити и с другим бегунцем.

Користећи вододерину вратио се до рампе где је требало предати и Николу. „Албанска“ патрола је већ чекала. Пошто су обе стране потписале потребне папире, Никола је прешао рампу.

— Одакле си? — упитао је и њега „вођа“ патроле.

— Из околине Валоне.

— Кад си побегао?

— Пре пет дана.

— Зашто?

На ово питање Никола слегну раменима. Пре него што су га и довели до карауле, двојица војника, користећи вододерину којом је ишао и Милош, вратише сасвим збуњеног Мараша до ципа и одвезоше према Титограду.

Руку прекрштених на грудима, прерушени официр УДБ-е мрко дочека Николу.

— А зашто си ти побегао? — упитао је.

Као да га уопште не чује, Никола се освртао по соби. Поглед му се за кратко задржао на помало избледелим сликама Енвера Хоџе, Мехмеда Шехуа и Беџира Варлукуа, а затим загледа официра.

— Зашто си побегао? — понови овај питање.

Не обраћајући пажњу на њега, Никола седе на столицу и одговори:

— Као прво, немој да галамиш јер ти си, видим, само старији водник, а ја потпоручник. Друго, уместо што покушаваш да откопчаш футролу пиштоља, ухвати ту телефонску ручицу, позови Скадар и извести мајора ССН Реџепа Сокољија да је Дед Никола овде у караули. И као треће, одвежи ми руке!

АГЕНТ ТРАНИ ВЕЗУ

— Шта има мајор с тобом? — упитао је „командант“ карауле. Његов глас био је сада много блажи.

— Чим буде сазнао да сам овде, доћи ће одмах.

— Шта ти имаш с њим?

— То што имам, рећи ћу њему — мирно одговори Никола.

„Командант“ поново подиже глас:

— Питао сам шта ти имаш с њим?

— Ја сам његов човек — одговори Никола.

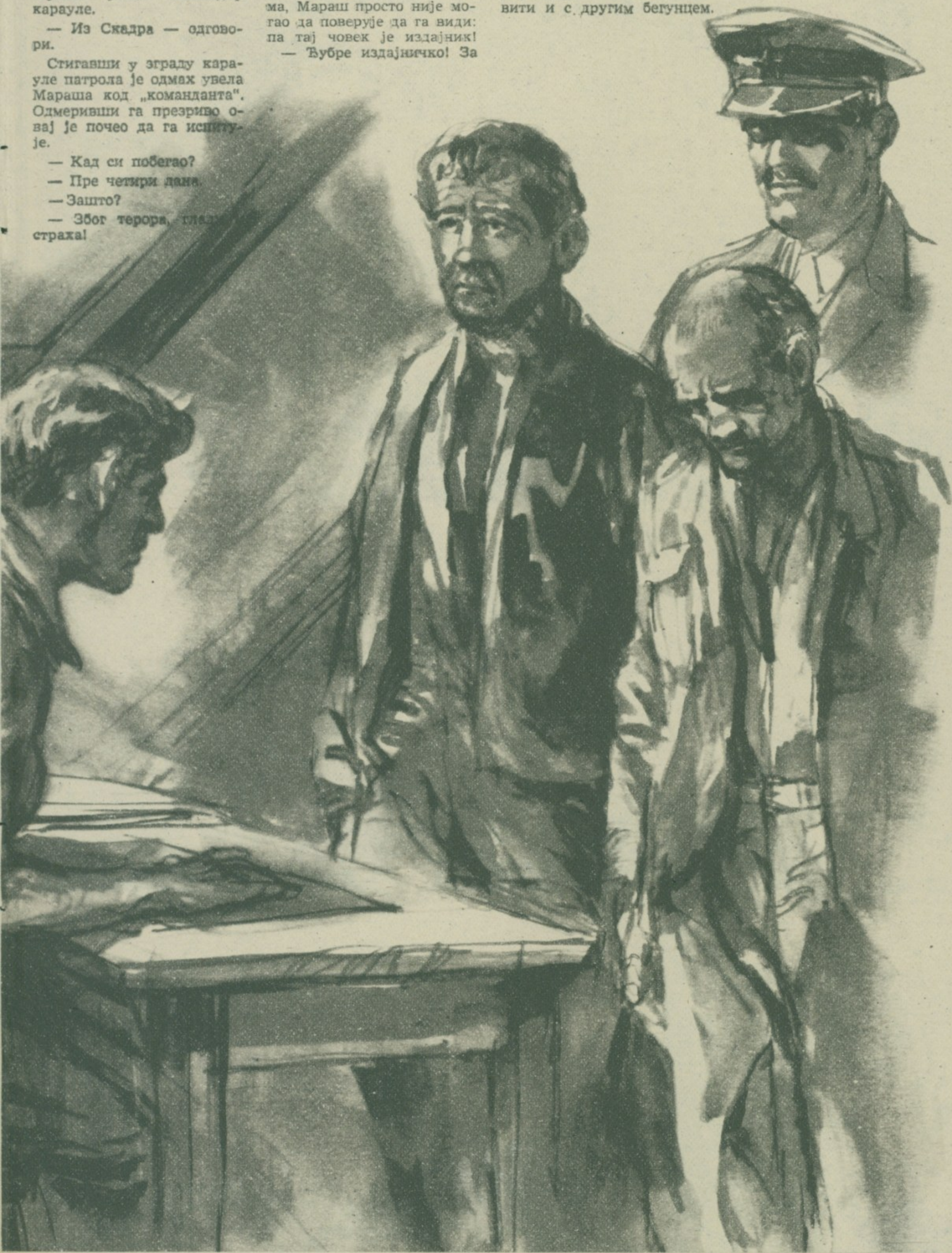
И док је „командант“ размишљао шта да ради, у собу упаде капетан Милош. Николина реакција била је сасвим друкчија од Марашеве.

— Па и ти радиш за нас! — узвикнуо је сав озарен.

— Шта ћу! — осмехну се Милош. Сад му је већ било потпуно јасно да пред собом има агента ССН-а.

Никола поче да му прича шта је „командант“ намеравао да уради с њим. Није ни слутио да ће ова прича добити свој наставак, али не у канцеларији Реџепа Сокољија већ канцеларије УДБ-е Милоша Ђурића.

Ђурица Лабашић



WALT
DISNEY

ПАЈА ПАТАК

ТАЧНО ДВА!

ГОТОВО ЈЕ С РУЧКОМ!

ЧИТАВЕ НЕДЕЉЕ КАСНИШ ПО
ПОВРАТКУ СА РУЧКА!

ПА КУДА УОПШТЕ ОД-
ЛАЗИШ НА РУЧАК?

У КАФАНЦЕ
„КОД БОКЕ“, ПРЕ-
КОПУТА!

ТАМО СЛУЖЕ РУЧАК
ОД ЈЕДАНАЕСТ
ДО ДВА!

КАКО ТО МИСЛИШ?

ПА ТО НЕ ЗНАЧИ ДА
МОРАШ ДА ЈЕДЕШ ПУНА
ТРИ САТА?

Copyright © 1981
Walt Disney Productions
World Rights Reserved



Река Ли која се код Лондона улива у Темзу није велика, али је прилично дубока. С пролећа, када падају обилне кише, Ли нарасте и тада неко време личи на воденог дива. Тако је било и првих априлских дана ове године. Ли је ваљала све већу бујицу сиво-жуте воде, под тмурним небом из којег је често лило.

Једног таквог поподнева, у паузи између два плуска, Дејвид и Пол извели су се бициклима из Хамстеда, лондонске четврти у којој станују, на обалу реке Ли. Два десетогодишњака била су посебно поносна због тог малог подухвата јер стићи из Хамстеда до ових обала није сасвим једноставно: треба проћи кроз много лондонских улица, изаћи из града на североисточној страни и тек онда се дохватити природе.

Возили су час један иза другог, час један поред другог, чим би један појурио већ би други убрзавао, са радосним лицем и изазовом у очима: ко ће пре, ко ће вештије, ко ће дуже „без руку“ — има ли, уосталом, шта привлачније за десетогодишњака од бицикла и дозволе да с њим изиђе из своје улице!

Ситне капи боцкале су их по лицу као ледене иглице, али ништа зато, ту су јакне и капуљаче и гумене чизмице на ногама. Све док не почне прави плусак, договорили су се, нема враћања кући. Стаза је била влажна, али бициклу то не смета. Поред ње спуштала се, у сасвим благој падини, ливада са мокром травом све до реке.

ЗАБОРАВЉЕНА ОПОМЕНА

Ко се први спустио са стазе на ливаду касније се није утврдило. Углавном, дечаци су на повратку возили сасвим близу реке. Вече још није било ни близу, мада је тако изгледало због облака. У једном тренутку Пол је узвикнуо. Дејвид је застао и видео како се бицикл његовог друга чудно оклизнуо и како дечак пада право у реку! Пол је још једном узвикнуо, па га је тамна, мутна Ли поклопила. Онда је његова глава поново изишла, па утонула још једном готово до очију.



— Највише волим да се играм авантура и истраживања и да се пењем по дрвећу — поверио нам је најхрабрији мали Британац Дејвид Јангс.

Тако и руке којима је неспретно махао.

Пол није знао да плива! Када су пошли, мајка га је опоменула да се не приближавају реци. Али, далеко од куће и сигуран на бициклу Пол није ни помислио да послуша мајчину опомену.

БУДИ МИРАН, ПОЛ!

је опасан и може да повуче и спасиоца, река је опасна због вихора... Али, није смео да размишља. Зар да се Пол удави, а он то да гледа?!

РЕКА НОСИ СВЕ ДАЉЕ...

Удар ледене воде био је ужасан, много језивији него што је могао замислити, погосао кад је изронио мокре косе. Успео је одмах да ухвати Пола. Вода га није вукла надоле, одлично, значи да се човек може одржати и кад се јакна и

ДЕСЕТОГОДИШЊИ ДЕЈВИД ЗНАО ЈЕ ДА ЛАНО МОЖЕ И САМ ДА НАСТРАДА, АЛИ ЈЕ ОДМАХ СКОЧИО У РЕКУ ДА СПАСАВА ПРИЈАТЕЉА. МЕЂУТИМ, ЛЕДЕНА И БРЗА ВОДА ОБОЈИЦУ ИХ ЈЕ ВУКЛА НАДОЛЕ И НОСИЛА СВЕ ДАЉЕ.

ме да задржи дах и поново изрони. Ли их је носила доста брзо и већ су далеко од места на коме је Пол упао!

Најзад је Пол успео да се попне Дејвиду на леђа. Држао се ужасно чврсто и био тежак као врећа камена, онако натопљен. Дејвид више није мислио колико је вода ледена, само је настојао да издржи, још мало, два-три замаха и обала је ту... Тако су се дохватили плићака где су могли чврсто да стану на ноге. Дејвид је изишао и придржао Пола који је био жуто-блед. Тек сад их је ошинула права хладноћа, нарочито по глави. Вода се сливала из косе, са одеће.

их син није послушао да се клони реке и најзад — веома забринути. Пол је морао у болницу јер се толико напио прљаве воде да је и даље повраћао. Уз то је добио температуру.

Дејвид је имао сасвим друкчији дочек када се мокар појавио на вратима своје куће. Наравно, мајка, отац и млађи брат нису били ништа мање запрепашћени од Полових родитеља, али нису могли да сакрију понос.

— Мама је одмах рекла да треба да јавимо неком репортеру — каже Дејвид уз осмех који говори да он на то гледа и са благом иронијом, као прави мали Енглец. Ипак, мама је звала репортера, Дејвида су сликали за новине, а потом



Онда је Пол почео да повраћа.

Дејвид више није имао чизмице, уопште није осетио кад су му спале с ногу. Пошли су према првим зградама које су се виделе у даљини. Цвокотали су и тресли се од главе до пете, али Пол није могао да потрчи — у ствари, он је једва и ходао. Зазвонили су на врата једне зграде. Отворила им је жена која је разгачала очи угледавши два потпуно мокра и смрзнута дечака.

УМЕШАЛА СЕ ТЕЛЕВИЗИЈА

Жена је Дејвида и Пола одвезла кућама. Полови родитељи најпре су били запањени, затим љути што

се умешала и телевизија. Компанија ВВС (Би-Би-Си) већ годинама, преко једне од својих најгледанијих емисија, бира мале јунаке, победнике за „Plus-ultra“. Дејвид је освојио, како пише у извештају телевизије, лавовску већину гласова.

На Плитвицама — првој етапи наградног путовања по Југославији — било је сунчано и топло као усред лета, мада је мали караван „Plus-ultra“ тамо боравио половином септембра. Деца су деца и кад су необични јунаци, па су желела да се купају у бистром али студеном Козјаку. Само један од четрнаесторо није ушло у воду: Дејвид Јангс.

Мирјана Крстуслић

НАЈВЕЋЕ ЛУТАЛИЦЕ ЕВРОПЕ



фински. Израз — Лапо-
нац на шведском значи
— номад.

Лапонцима је сасвим
свеједно како их осло-
вљавају. Они не знају
шта је национализам.
Понекад им се отме да су
за Европљане занимљиви
само као туристичка ре-
клама за ирвасе и поноћ-
но сунце и то је све што
се од њих може чути на
рачун осталог света.

Радо ће угостити на-
мерника, али они сами
тешко напуштају своју
територију да би видели
како други живе. У по-
родичним групама, тако-
званим ситама, са припи-
томљеним или полузви-
љим ирдима ирваса кре-
ћу се полако широм Ла-
поније. Свака породица
има по неколико стотина
ирваса а више породица
удруже на путу и до 1500
грла ових животиња! Стадо
носи „жит“ породи-
це: уши се засецају на
одређен начин.

Путу одређују ирваси
који, вођени нагоном, иду
према местима где се на-
лазе пашњаци. Знајући
шта му животиња све
доноси, Лапонац је прати
и никад му не пада на
памет да јој због своје
жеље, неког посла или
проблема ускрати пут и-
ли промени правац кре-
тања! Његова воља види
се тек кад породица за-
стане да предахне или се
извесно време задржи на
једном месту.

Може да изгледа нео-
бично, али и поред лута-
чког живота Лапонци
нису примитиван народ.
Напротив! Ношња им је
живописна, а по кроју и
функционалности не за-
остаје за одећом човека
из такозване цивилизова-
не средине. Шведски или
фински сељак је, рецимо,
једноставније и сиромаш-
није обучен. Одећа сли-
чна лапонској не може
се видети нигде у свету.
Начин живота на пу-
ту одређују услови кад
стадо ирваса застане,
гради се логор, чине га
шатори од навоштеног
платна звани кати. Ко-
стур су гране, а уместо
простирки на поду —
гранчице и маховина. У-
нутра, ближе улазу, по-
ставља се и пањ. Гост
може да уђе у шатор без
позива, али не и да се
макне даље од пања. Не
сме ни да зађе иза ватре

САМИ СУ САМИ

Лапланђане,
Лапе или
Лапонце штити
специјални међу-
народни споразум
— нико их не зау-
ставља кад
прелазе државне
границе.

Ако се икад буде
правила листа нај-
већих загатки
савременог света, Лапон-
ци ће сигурно бити при-
врху. За антропологе они
су и данас тајна. Народ
јесу, а порекло им се не
зна, одвајкада живе у
одређеној области — др-
жаву немају. Научници
се споре: већина тврди да
су Лапонци на најсевер-
нији део Европе дошли
са Урала још при крају
леденог доба! И тада су
живели номадски прате-
ћи стада ирваса. Лед се
„повлачио“ на север, ир-
васи се кретали за њим,

а Лапонци, не желећи да
мењају начин живота,
ишли за својим четворо-
ногим благом.

Лапонија је област у
арктичком подручју, ве-
лика готово као две Ју-
гославије. Слабо је насе-
љена; на том огромном
простору живи само 200
хиљада становника. Није
за чуђење, овде природа
није наклоњена човеку.
Ретког посетиоца ових
крајева пре ће збунити
објашњење да у Лапонији
не живе само Лапонци.
Њих је чак најмање —
једва четрдесетак хиљада.
Толико их је и укупно.

Званично, Лапонија у-
лази у територијални са-
став Финске, Норвешке,
Шведске и Совјетског
Савеза, па се Лапонац
мора формално определи-
ти за једно од та четири
држављанства. Власти га,
међутим, не заустављају
кад прелази државне
границе — Лапонце шти-
ти специјални међуна-
родни споразум! Не дира-
ју их граничари, никад
не виде цариници, а и
једни и други не сумњају
у њихово поштено држа-
ње. Зашто би, кад Лапон-
ци не знају за „шверц“ а
мимомисла их је и по-

трошачка грозница. Ве-
ћина целу имовину сели
на санкама! Имају оно
што им је потребно и не
желе више.

Правило је да свако
лапонско племе има др-
жављанство земље у ко-
јој проводи највећи део
године.

КАКО ВАШЕ НОГЕ?

Лапонци себе називају
— Сами, односно Самер-
ци, а свет — Лапланђани
или Лапи. Први је на-
зив норвешки, други —

која гори на средини. У оба случаја мора прво да добије дозволу од домаћина! Ако је позван да преноћи, гост сме да спава поред ватре на супротној страни од породице домаћина.

„Намештај“, столицу или кревет, чине савијене коже ирваса. Смирнуто месо, уз рибу, једина је храна. Месо и риба се кувају. После вечере ватра се гаси. Сутрадан или кроз седмицу креће се даље, ирваси се комешају, нагон им казује да до сочне маховине није далеко. Прећи неколико стотина километара није проблем за Лапонца — то је његов живот од рођења до смрти! Више се креће по снегу него по земљи. У ствари не корача, већ хода на смучкама. Саонице, које у исто време служе и као чамац, вуче ирвас.

Крајњи циљ Лапонца је подножје планине Аке где ирваси доносе на свет младунце. Ту овај необичан народ има своја летња станишта, а нешто већа у самим планинским недрима, где се сели чим младунци ирваса ојачају. Користи се стара, или се подиже нова колиба. Костур је од дрвених облица преко којег се набаца бусење тако да кућица на крају добије купаст облик. Ту Лапонци проводе кратко и прохладно лето.

Лапонци су мали растом, ретко која жена „прескочи“ висину од метар и по. Али, иако минијатурна, она је најпоузданији ослонац човеку и не би је ни за живу главу увредио или од ње нешто прикрио. Без ње — живот је незамислив: она кува, пере, гаји децу, сакупља плодове, лови рибу заједно са мужем, шие одећу, тка, прави чизме од ирвасове коже... За Лапонца породица је једино богатство и смисао живота.

Чизме су најважнији део личних ствари у суровој поларној средини. Толико важан да Лапонци кад се сретну, уместо „добар дан“, питају један другог: „Како ваше ноге?“. Чизме су необично издржљиве јер их Лапонке прошивају нитима начињеним од тетиве ирваса!

За Лапонца је незамисливо да узме туђу ствар. Он не зна шта значи реч — украсти. Ако се деси да остави коже ирваса у летњем станишту, кад буде дошао следеће године — ту ће их наћи.

КАФА С РИБОМ

Ко би рекао: Лапонци који не држе много до навика индустријализованог света пију кафу



више него Турци. И то у којим варијантама! Са шећером, без шећера, посолјено!... Справљање кафе је мали ритуал. Породица поседа око огњишта, у лонцу се испрже зрнца кафе, а онда се она самеле и кува. Док се кува, у лонац се стави сасушена риба заједно са изнутрицом. Добро је додати и мало соли. На великој тањи су дрвене шољице и купа шећера. Тацна кружи од члана до члана породице — свако себи сипа и додаје шећера колико жели, разуме се, одломивши га од купе.

Шећер се може ставити и у уста а кафа пити горка! Може се пити и са козјим млеком!

У току шкртог лета неколико седмица сунце сија непрестано: нема ноћи! Наука то назива — поларна светлост — поноћно сунце. За Лапонце то не представља атракцију: „вечити дан“ добро им дође да прикупе што више залиха за зиму. Када се врате кући, а они се више везују за стална насеља, производе ће трам пити.

Ирвас даје готово све: месо, млеко, крзно. Нико

на свету није толико подредио живот животињи као Лапонац. Од ирвасове коже прави се целокупна одећа. Кад је хладно, капут се окрене тако да длака дође до тела, а кад је топлије „наслако“.

Већина Лапонаца су хришћани, а веру су примили од мисионара. Имају своје школе, а кад нису у насељу где стално живе, учитељи путују са њима. Школска зграда је шатор, клупа нема, седи се на земљи, а кад ученик одговара за оцену, не устаје већ клечи. Разлог

је једноставан — шатор је низак и у њему не може да се стоји!

У сталним насељима, после повратка, Лапонци живе животом цивилизованих људи. Ту проводе зиму, венчавају се, жене ткају, приређују се трке ирваса, организују забаве...

Зима је дуга. Лапонци лако подносе хладноћу. Много теже им пада што извесно време морају да мирују. Следеће године опет ће са стадом на пут. Тако до смрти.

М. Тодоровић

РЕЧ

СВАКО
ОД НАС
НОСИ
У ГЛАВИ
РЕЧНИК
ТАКО
САВРШЕН ДА
ДАЛЕКО
ПРЕВАЗИЛАЗИ
СВЕ
ЕНЦИКЛОПЕ-
ДИЈЕ СВЕТА
ЗАЈЕДНО.

Живот опонаша умет-
ност, научна фанта-
стика претходи науч-
ним открићима... Ако ни
за шта друго, то свакако
важи за техничка достиг-

ИМА

КОМПЈУТЕР

нућа. Авиони, ласери, ра-
кете, интелигентне машине
— све се то појавило у де-
лима Х. Џ. Велса пре но
што је изумљено.

Научници се никада нису
више трудили да прате
машту писаца научне фан-
тастике него данас. Можда
најамбициознија наука, по-
ред генетике чија ће от-
крића ускоро престижни
машту писаца, јесте психо-
лингвистика. Ако икада
буде могуће грађење комп-
јутера који говоре, попут
чуеног Хала из романа
Кларка „Одисеја у
свемиру 2001“ и истоименог

филма, онда ће главна
заслуга за то припасти
психологистима.

ПАМЕТНЕ БЛАГАЈНИЦЕ

Недавно су се у Кра-
љевском научном друштву у
Лондону састали психо-
лингвисти са свих страна

света да би једни другима
саопштили неке врло за-
мљиве налазе. Додуше,
нико се није усудио да по-
веде реч о компјутерском
говору. Истина је да је
постигнут извештај напре-
дак у правцу усменог оп-
штења с компјутерима, али
то је врло тежак задатак и
досадашњи успех је скром-
ан: човеку је јошшло за
руком само да направи
машине које распознају
изговорене бројеве и, поред
њих, веома мали број речи.
Још смо далеко од машине
попут Хала која би држа-

вања људског организма. А
како би се сложена ствар
потпуно људског говора мо-
гла уградити у машину о-
сим по угледу на органи-
зацију говорних центара у
нашем мозгу?

Истина је да се, бар у
теорији, компјутери могу и
на чисто механички начин
натерати да проговоре.
Требало би направити е-
лектронски речник који би
садржао све речи и рече-
ничне обрте у једном јези-
ку. Потом би задатак ма-
шине био да препозна речи
које је изустисао њен људ-

ла у „глави“ на десетине
хиљада речи и била у
стању да разуме разне ва-
ријанте једне исте рече-
нице и нијансе значења.

Психологисти засад
тек кришом размишљају о
компјутерима и углавном
се баве човеком. Али, зна
се да су идеје за усаврша-
вање компјутера и досад
често потицале из проуча-

вања саговорника и пронађе
целу реченицу у свом рече-
нику. Невоља је у томе
што би тај речник био о-
громан: морао би да садр-
жи сваку реченицу која је
икада написана или изго-
ворена, а поред тога још и
сваку реченицу која би се
на датом језику могла
сачинити.

Чак и код компјутера

У ЛОНЦУ И КАРИКАТУРИ

СОПРАН ИНСПИРАЦИЈА ЗА СЛАДОЛЕД

Хотел „Савој“ и да-
нас је један од нај-
чувенијих у Лондо-
ну, а крајем прошлог и
почетком овог века био је
најмонументалније и нај-
луксурзније угоститељско
здање у граду на Темзи.
Али, „Савој“ је био наро-
чито познат по сатирич-
ном позоришту у којем су
се изводили водвиљи и
сатиричне оперете Гил-

берта и Саливена. Наро-
чито је оштар и духовит
језик имао први од два
чуена сатиричара, сер
Виљем Швенк Гилберт
који у својим оперетама
није штедео ни Дом лор-
дова, па ни двор викто-
ријанске Енглеске.

Али — какве све то ве-
зе има с кулинарством?

Године 1911. у позори-
шту „Савој“ певала је



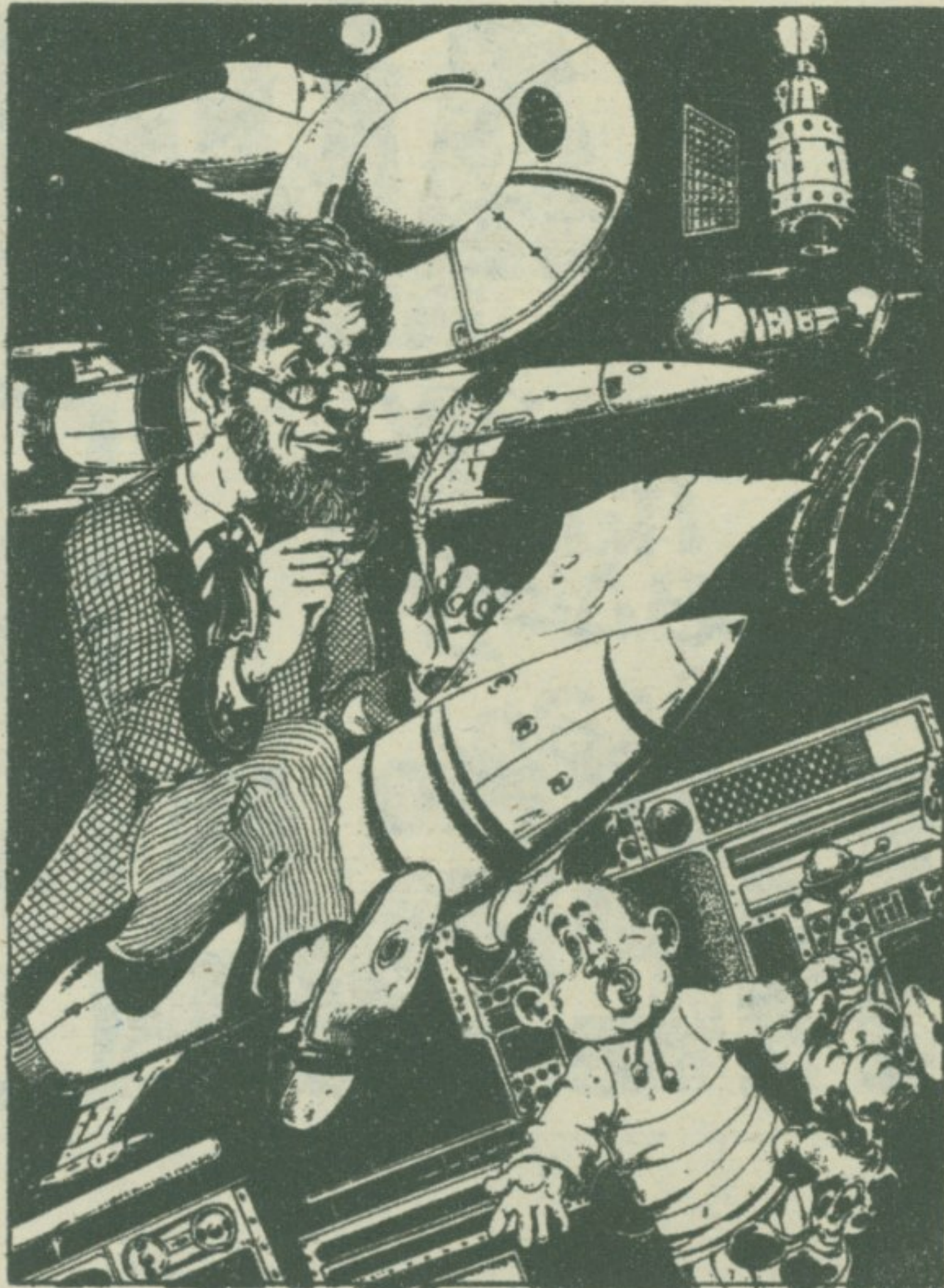
специјализованог за одређену област био би то речник астрономских размера. Електронски мозак, на пример, који се користи у банци имао би да зна само банкарске термине, али би ипак морао да поседује огроман речник како би обухватио све варијанте у суштини простих питања. На пример: „Молим вас, колико имам новца на жиро-рачуна?“ или: „Стање мог жиро-рачуна, молим“, или пак: „Имам ли нешто на жиро-рачуна?“, и тако даље.

Човеку за шалтером у банци није нимало тешко да разуме све ове варијанте, тон и брзину којом су питања изречена, као и разне дијалекте. Компјутер би се ту потпуно збунио.

Једини начин је, дакле, да се компјутер научи да употребљава речи не механички, већ као човек. Али, ми не знамо ни како то човек ради. На ово питање тек покушавају да одговоре психоллингвисти.

БЕБЕ НИСУ НАИВНЕ

Појам језика обухвата звуке, речи, слогове, граматичку, синтаксу... Не изненађује што разни научници прилазе проучавању психолошких механизма говора са разних страна. Једна крајност је теоретски приступ за који се први определио амерички



лингвист професор Ноам Чомски. Следбеници Чомског настоје да открију шеме које су у сваком језику исте — неку врсту универзалне граматике коју би могли да изразе у гра-

фичком или математичком облику.

Иза овог, на изглед савим апстрактног, приступа, крије се уверење да људи долазе на свет са урођеном, свуда истом спо-

собношћу учења језика. Стога је природно што су се неки психолози окренули проучавању деце у жељи да утврде како бебе уче да говоре. Неки резултати су изненађујући.

Једно од открића изнето на семинару у Лондону је да беба већ са неколико дана старости веома добро разликује звуке. У једном експерименту беба је хранљена из бочице са нарочитом ццулом на којој је експериментатор могао по жељи да прекида проток млека. Прекидање и пуштање млека праћено је изговарањем два слога који су се једва разликовали један од другог. Упркос томе беба је убрзо научила да препознаје слог који значи: „Има млека“ и почињала да сиса чим би та чула. Људи се бесумње рађају са слухом већ изопштеним за говор.

МАЧНА ЈЕДЕ МИША

Како је језичка меморија организована у мозгу? Наговештај о томе дала су, зачудо, проучавања пацијената са оштећеним говорним центрима. Испитујући „квар“ у мозговима ових људи, научници су дошли до закључка да мозак има свој сопствени речник у којем су речи веома прецизно класификоване, и то на више начина.

Један пацијент заборављао је само именице, други је имао тешкоћа с глаголима, трећи с предлозима. Један је, опет, био у стању да се сети само имена живих бића — биљака и животиња — а не и предмета. Када је овом пацијенту речено: „Мачка лежи у фотељи“, он није разумео шта значи „фотеља“, али је зато сместа у целини разумео реченицу „Мачка једе миша“.

Овакви налази су помало обесхрабрујући јер показују да свако од нас у глави носи „речник“ који по савршености далеко превазилази све досадашње човекове покушаје класификације. Енциклопедије у безброј томова које заузимају читаве полице и вишеструким индексом олакшавају проналажење података крајње су примитивне у поређењу са овим нашим природним лексиконом.

Први озбиљан напредак у психоллингвистици који буде помогао пацијентима са оштећеним говорним центрима истовремено ће бити и први корак ка оспособљавању електронских мозгова за говор. Али, и тада ћемо бити још веома далеко од страшног света у коме ће компјутери надговорити човека. Такав свет припада искучиво — научној фантастици.

Хелен Портер Мичел из далеког Мелбурна. По естрадном обичају она је своје име заменила уметничким — Нели Мелба. Презиме је смислила према граду из којег је дошла. У исто време шеф кухиње у „Савоју“ (а кухиња тог хотела била је бар исто толико чувена као позориште) био је Француз Огист Ескофје. Тај светски мајстор куварске вештине био је одушевљен лепом Мелбом. Како да томе да одушка? Шта би било равно гласу и појави певачице из Аустралије — мислио је заљубљени Ескофје и смислио послатицу која је данас незаобилазна у јеловницима свих бољих ресторана у свету.

Кулинарски „гуританци“ и данас припремају „брескву Мелба“ — како је Ескофје назвао послатицу — у првобитном облику, а то значи без шлага и бадема који су касније додати. Ескофје за то није хтео ни да чује. Он је „брескву Мелба“ правео само од сладоледа од ваниле, половина бресака куваних у сирупу од ваниле са додатком пиреа од рибизла.

Данас „брескву Мелба“ свако може да припреми по свом укусу и са са-

стојцима који су му прируци. Ево основног рецепта:

Потребне су четири порције сладоледа од ваниле, осам полутки бресака куваних у сирупу од воде, шећера и мараскина, четири кашике мармеладе од малина, настругани бадем и пшлаг.

Сладолед ставимо у плитке посуде, на њега ставимо полутке бресака па их прелијемо мармеладом. Украсимо пшлагом и посипемо наструганим бадемом. Уз „брескву Мелба“ пријају бистри воћни соккови.

Нели Мелба (која би по свему судећи пала у заборав да Ескофје није ову послатицу назвао њеним уметничким именом) била је свакако веома поносна на „свој“ десерт, јер је по завршетку каријере, када се вратила у домовину, приређивала велике вечере које су се по правилу завршавале „бресквом Мелба“. Међутим, сам Ескофје био је разочаран и бесан због Нелиног повратка у Аустралију и у таквом расположењу „компоновао“ је један љут сос који је такође назвао — Мелба. Али, сос је брзо пао у заборав...

Црта и пише:
Бошко Стаматовић

ДА ИМ САРДИНЕ ПОЗАВИДЕ

Недавно је у Португалији постигнут светски рекорд који ће вероватно већ бити „признат“ у новом издању већ чувене Гинисове књиге рекорда. Наиме, двадесет седам особа успело је да уђе (!) у један мали аутомобил. Но, то им није било довољно; успели су да се неколико километара провозају улицама Лисабона и, што је још чудније, прођу без полицијске казне јер, ка-

ко кажу, чувари реда нису приметили ни да их је било „нешто више“. Носиоци новог светског рекорда тврде да им је највећа награда то што су се за време вожње лепо и угодно забављали. Рекордери нису, међутим, ништа рекли о идеји да патентирају свој изум који би и те како добро дошао путницима градског саобраћаја у многим метрополама света.



РЕКОРДИ, РЕКОРДИ...

Извесни Бани Маркола поставио је нови светски рекорд у брзини вожње на — ролшуама. званично је забележено да је двадесет петогодишњи младић постигао брзину од 172,245 километара на час, брзина на којој би могли да му позавиде и многи аутомобилисти. Међутим, овде је реч о специјалном вожењу ролшуа јер се неустрашиви и амбициозни Маркола закачио на задњи браник моћног „ламборгинија“ који га је штитио од отпора ваздуха.

У нашем Сунчевом систему, између планета Марса и Јупитера, налази се велик број малих небеских тела, разних величина и облика, која се крећу правилним путањима. Они су познати под именом астероиди. Неки од њих су величине малих планета, док су други много мањи. До сада је лоцирано 1.700 астероида и утврђене њихове путање. Рачуна се да их има преко 50 хиљада, са пречником од једног километра и нешто већим. Највећи је Церес који има око 1.000 километара у пречнику. Они се сви крећу у такозваном „астероидном појасу“, а састављени су од камења или метала. У почетку је била прихваћена теорија да су астероиди настали од експлозије једне планете која се налазила између Марса и Јупитера. Данас преовладава мишљење да су то остаци материјала насталог приликом стварања нашег планетског система, односно мала небеска тела која никад нису постала планете, то јест Јупитер их није привукао, а није их било довољно да би сама формирала посебну планету.

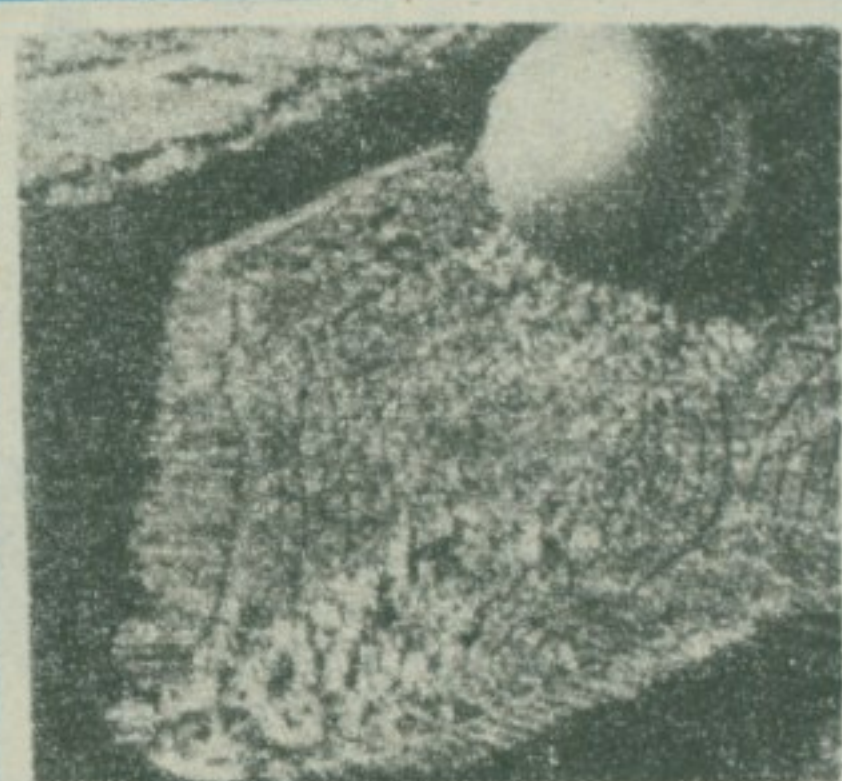
ОНИ ЗУРЕ У НАС

Када би се сви астероиди кретали својим путањима у „астероидном појасу“, они не би представљали никакву опасност за Земљу. Тада би најближи били удаљени од нас 80 милиона километара. Међутим, није тако. Мањи астероиди су подложни пертурбацијама и промени путања услед деловања гравитационих сила планета. Неки од њих се померају према Јупитеру па од њих нема опасности. Али нове путање воде неке од њих у близину орбита Марса и Земље.

Прву такву „летећу планину“ која има независну и необичну стазу изван „астероидног појаса“, а која је продрла у кружну путању Марса, открио је 1898. године немачки астроном Густав Вит. У једном моменту стаза овог астероида, названог Ерос, приближила се Земљиној орбити на 22,5 милиона километара. То је био први већи објект у Сунчевом систему који се приближио више Земљи него Венери. Од тада су астероиди који имају путању што их приближава Земљи више од Венере названи „посматрачима Земље“ — небеска тела која на неки начин „зуре“ у Земљу. Непријатно је то што она нису мала. Ерос, који има неправилан издужен облик, дугачак је 24 километра. „Када би се он сударио са Земљом, а оба тела крећу се брзином од 28 километара у секунди, 14. био би то за Земљу само

ПРЕТИ ПИ
НАМ
ОПАСНОСТ
ИЗ
СВЕМИРА

ПЛАНИНЕ падају падају падају падају С НЕБА



Неухватљива космичка луталица: астероид Хермес у поређењу са острвом Менхетн.



Опасност из космоса: катаклизмички удар астероида у површину Земље пре три милијарде година.

један јак увод, али катастрофа за човека“. Посебно ако би погодио настањени предео. Ерос је детаљније посматран 1931. године, када се приближио Земљи на 25 милиона километара. Проћи ће ипак прилично времена док нам се Ерос поновно приближи на сличан начин.

Затим је 1911. године откривена друга „летећа планина“ названа Алберт, 4,8 километара у пречнику, а приближила се Земљи на 32 милиона километара. Након тога је откривен већи број оваквих астероида независних путања који се приближавају Земљи.

Колико се ови „небески посматрачи“ могу приближити Земљи? Године 1937. запажен је брзи пролаз астероида названог Хермес, који је прошао мимо Земље на удаљености од око

800 хиљада километара, значи два пута даље него Месец. Прорачуни су показали да би најближи пролаз Хермеса био на удаљености од 310 хиљада километара; био би нам ближи него Месец. Ово није пријатна мисао, јер Хермес има пречник већи од једног километра, па би судар са њим изазвао велику штету. Али Хермес после тога више није запажен, што значи или да му путања није била добро прорачуната, или да је изишао из те путање. Преостаје нам само неугодно сазнање да се негде у простору нашег Сунчевог система креће „летећа планина“ са неизвесном путањом, тако да је не можемо поновно „ухватити“ осим случајно, а та путања, у току извесног дужег времена, може Хер-

мес довести у непријатну близину Земље.

ТОРО ПЛЕШЕ САМ

Године 1964. калифорнијски астроном С. Херик открио је један специфичан астероид, назван Торо, око 5 километара у пречнику, који најближе долази Земљи на удаљеност од 15 милиона километара. То не изгледа тако близу. Али он се стално креће у простору орбите Земље и са системом Земља-Месец чини једну целину. Он следи такву једну путању која му не дозвољава да се сасвим удаљи од нас. Док се Земља окрене око Сунца осам пута, Торо се обрне пет пута.

Један амерички астроном је то сликовито представио на овај начин: замислите

Земљу и Месец како приљубљени једно уз друго усред плесне дворане играју валцер, док на једном крају дворане једна особа игра властити замршени менует и из прикрајка посматра пар који игра валцер. Плесач Торо нас не би забрињавао кад би свој замршани плес играо увек на исти начин: кад би Торо имао сталну орбиту, не би било проблема. Али у Сунчевом систему делује компликован сплет гравитационих сила Сунца и планета. Можда је Торо пре више хиљада година био независан астероид, а онда су га приликом једног приближавања Земљи пертурбације (поремећај у кретању небеског тела) услед гравитационих сила приморале да промени путању и уђе у склоп орбите Земље. Зато га астрономи називају Земљин „квази-месец“. У неодређеној будућности могу се десити сличне пертурбације, па да Торо поновно постане независан. А може се догодити и обротно: може заузети путању која ће се пресецати са Земљином, тако да ће се једном сустрести у пресецишту, тј. доћи ће до судара. Шансе за ово су веома, веома мале, али постоје.

Група астронома је помоћу компјутера пројекцирала путању Тороа неколико столећа у прошлост и неколико у будућност, укључивши не само гравитационе силе Земље и Месеца, него и пертурбације у односу на Венеру, Марс, Јупитер и Сатурн. У периоду за који су рађени ови прорачуни Торо се није знатно помакао од садашње орбите, што је охрабрујуће.

Међутим, треба узети у обзир да има много више „посматрача Земље“ него

Земљи се великом брзином приближава намена громада, а затим неопажена улеће у атмосферу. Када почне да светли у високим слојевима ваздушног омотача планете, већ је насно јер ће за неколико минута силовито ударити у нашу планету.

не представља стварну опасност. Оне се могу приближити Земљи повремено, али такве прилике нису честе. Због тога ове „планине“ могу да буду опасне само у невероватно сложеним и ретким случајевима и изненимним приликама.

Ако су судари Земље са већим небеским телима врло мало вероватни, судари друге врсте су нише могући. Јер у Сунчевом систему има много више малих објеката који би се могли назвати „летећим бреговима“. Њих има на хиљаде у простору у ком се креће Земља, али су мали, па их је тешко видети и најбољим телескопом. То су такође, како изгледа, објекти пореклом из предела „астероидног

гвозденог доба су их проналазили и употребљавали.

Трагови неких метеорита који су „пали“ у даљој прошлости још су видљиви. Приликом пада они су се дубоко заривали у земљу и остављали облике округлих кратера које је касније често испунила вода. То су метеоритски „фосилни кратери“.

Највећи познати метеорит који је још увек у земљи, налази се у Намибији, у југозападној Африци. Његова маса се процењује на 66 тона. Највећи гвоздени метеорит, у Хејден планетаријуму у Њујорку, има масу од 34 тоне.

Укупно је око 20 „фосилних кратера“ лоцирано у разним крајевима света.

же као да је данас направљен, а изгледа као рођак малих кратера које видимо на Месечевој површини. Откривен је 1891, пречник му је 1,2 километра, а дубок је 180 метара. Верује се да је формиран пре 50 хиљада година, а можда и касније. Имао је масу од преко 15 тона.

РАЗАРАЧИ ГРАДОВА

У овом столећу запажена су два удара метеорита. Један је погодио 1908. источни Сибир и створио низ кратера и по педесет метара у пречнику. Да је наишао пет часова касније, погодио би директно Санкт Петербург (данашњи Ленинград). У том случају

и ченасељене пределе Земље.

Најнепријатнија од свега је чињеница да данас нема могућности да се унапред упозори на метеорит који долази. Али, у блиској будућности, надамо се, за то ће бити могућности. Боравак човека у орбиталним станицама пружиће прилику да се запазе и посматрају „небеске планине“ и „небески брегови“. Људи у свемирским станицама ће моћи да посматрају многе ствари, да прате сваки сумњив објекат опасне величине и кретања, настојећи да му израчунају орбиту.

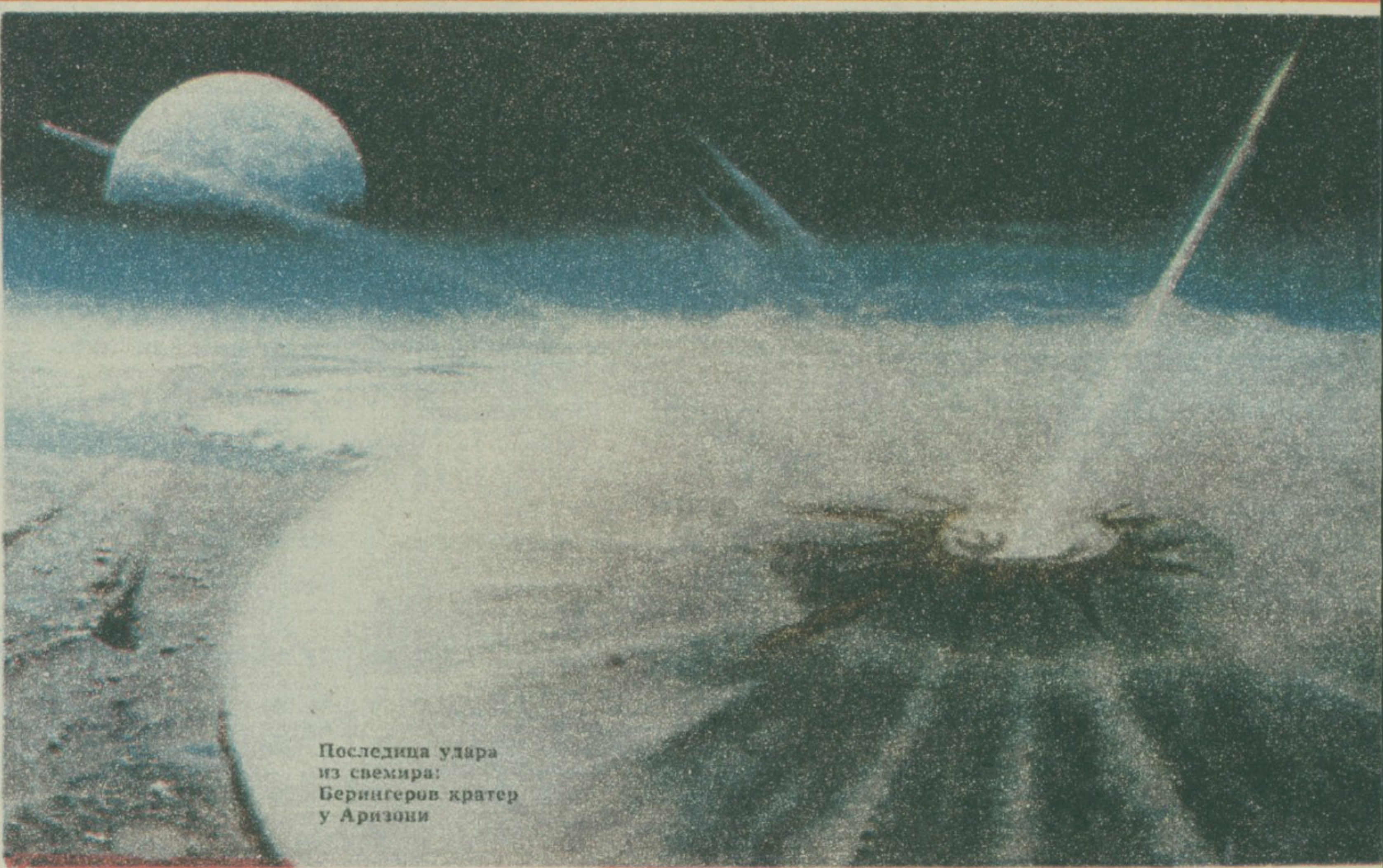
„А тада, можда за сто година, свемирски астроном ће погледати у свој компјутер и узвикнути: —

што су их до сада отирили наши телескопи. Они понекад у нашу близину долете великом брзином и ненадано, тако да их и не запазимо. Амерички астроном Фред Випл сматра да има најмање 100 „летећих планина“ већих од 1,5 километра, што значи да има много више оних мањих од километра. Укратко, регион у суседству Земље изгледа да је кудикамо богатији летећим објектима, него што је то ико могао замислити пре двадесетог века.

А како је било у далекој прошлости? Велике небеске громаде су у младости Сунчевог система биле многобројније и често ударале у планете. Месец је погодило на хиљаде већих и мањих комада који су оставили трагове у облику кратера и „мора“. Марс и Меркур су имали сличне сусрете. А наша Земља? Ни она није мимоиђена. Громаде нису оставиле трагове јер су многе пале у океане, а остатке оних које су се дохватиле копна избрисала је ерозија или геолошки поремећај Земљине коре.

„НЕБЕСНИ БРЕГОВИ“

Можемо бити задовољни што су опасни стари дани прошли. Оне „летеће планине“ које би могле бити опасне „падале“ су на планете у првим милијардама година постојања Сунчевог система, остављајући понекад знатне трагове. Камење са Месеца, узето у близини Мора киха, представља остатке великог небеског објекта који је погодио Месец пре 700 милиона година и створио то велико „море“, разбијајући површину. Такав судар би на Земљи уништио једну државу у Европи или Америци. Ако би погодио океан, створио би огромне таласе плиме који би рушили све уз обале и долине у близини. Међутим, у међувремену се наш Сунчев систем „средио“ и добио стабилан облик. Оно мало „небеских планина“ што је остало ипак је далеко од Земље и



Последица удара из свемира: Берингеров кратер у Аризони

појаса“. Ми их називамо метеоритима. То су камени или метални објекти неправилних путања који се изненада приближе Земљи, уђу у атмосферу и ударе у површину наше планете, а да их унапред не можемо приметити.

Рачуна се да је на Земљу у историјско време „пало“ више од пет хиљада метеорита. Људи су чешће запажали оне метеорите који су начињени од метала. Пре него што је човек пронашао начин да добије гвозде метеорити су били веома важан извор метала потребног за прављење оружја и оруђа. Занимљиво је поменути да ниједан фрагмент гвозденог метеорита није нађен у модерно доба у оним пределима где су цивилизације цветале пре 3,5 хиљада година. Људи култура пре

Они су били формиран у последњих милион година, неки од њих не тако давно. Свакако да је већи број метеорита пао у море. Највећи „фосилни кратер“ пронађен је на полуострву Унгава, у канадској провинцији Квибек. Откривен је 1950. године фотографисањем из ваздуха, које је показало постојање округлог већег језера оивиченог мањим кружним језерима. Кратер има 3,34 километра у пречнику, а дубок је 360 метара. Кад би данас такав метеорит пао на Менхетн, уништио би читаво острво и град и већи део околине; Њујорк би страдао.

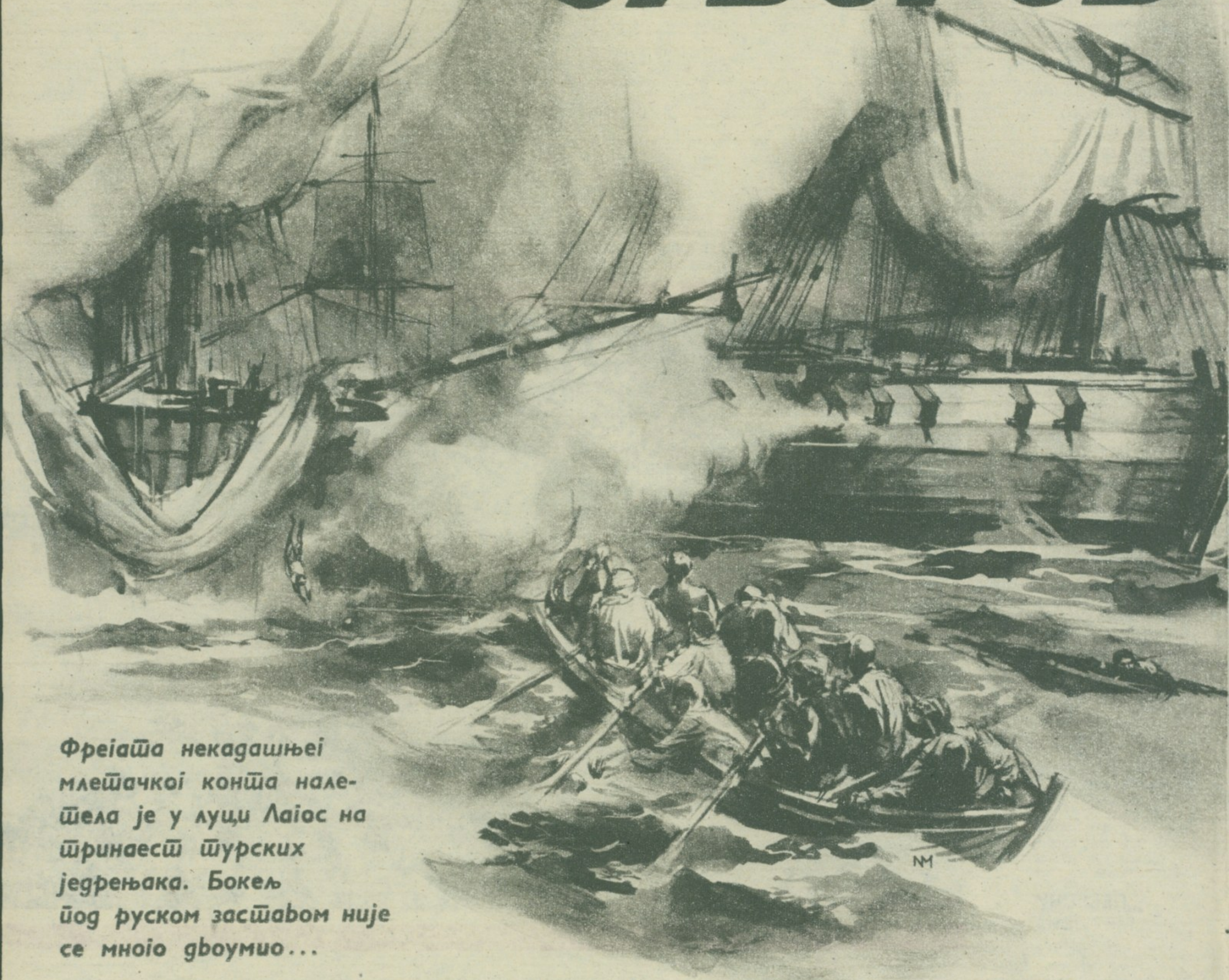
Најбоље очуван кратер, нешто мањи, налази се у америчкој држави Аризони. У том сувом пределу без воде Берингеров кратер делује сабласно и све-

ниједна зграда не би остала цела, разарање би било страшно, а сви би становници изгинули. Други „разарач градова“, како понеки називају метеорите, „пао“ је у источни Сибир 1947. године. Дакле, оба су ударила у ненастањене пределе.

Рачуна се да је просечно време „доласка“ метеорита на Земљу 50 хиљада година, два у једином веку. Наше столеће је било срећно. У следећем постоје могућности, иако не велике, да метеорит може погодити неки настањени предео на Земљи и нанети много штете. Неки рачунају да постоје шансе један према хиљаду да се то догоди при крају 21. века. Могућности да се то деси сада су готово равне нули, јер треба рачунати на велика пространства океана

Орбита судара! И противудар, који је припремљен можда десетак година раније, ће бити покренут. Опасна стена ће бити пражњена, а у погодном моменту, на унапред израчунатом положају у свемиру, једна снажна машина ће избацити ракету на њену стазу, тако планирану да дође до судара. Стена ће засветлети и испарити у атмосфери, јер ће се велики камен претворити у мале шљунчане комаде. Земља ће избећи опасност, а са ње ће се видети спектакуларни удари са звезданим ефектима“. Познати амерички писац и научник Исак Асимов овако оптимистички замислила примену модерне науке у спречавању будуће катастрофе коју може да проузрокује свемирско тело.

СУВОРОВ



**Фрејаша некадашњеј
млетачкој конџа на-
шла је у луци Лајос на
шринаеси шурских
једрењака. Бокељ
џог руском засџавом није
се мнојо двоумио...**

Воде око острва Лез-бос забелеле су се од бројних једара. Прва ескадра под командом грофа Орлова, миљеника царице Катарине II, обављала је последње припреме за десант на луку Митилену. Мада је руска флота успешно контролисала један део острва грчког архипелага, турске поморске јединице представљале су сталну опасност. Брзим бродовима Турци су вешто изводили изненадне нападе и хитро се повлачили у добро утврђене и брањене луке. Једна од таквих била је лука у Митилени.

Међутим, директан повод за планирану акцију ескадре грофа Орлова овог пута била је вест да се у бродо-

градилишту Митилене завршава градња два велика турска бојна брода и једног галера. На заповедничком броду „Три светитеља“ Орлов је командантима својих пловних јединица издавао последња упутства: луку су бранили добро утврђени бедеми са бројним топовима. Међу пажљивим слушаоцима налазио се и командант фрегате „Слава“ двадесет једногодишњи гроф Марко Војновић.

НА ТУРСКОМ ЈАРБОЛУ

Млад али већ искусан и вешт поморац, потомак угледне породице из Херцег-Новог, Марко Војновић се на вест да се руска флота

појавила на обалама Грчке и њеног архипелага одмах пријавио као добровољац. И не само он. Многи Бокељи и Далматинци похитали су да се са руских бродова супротставе Турцима верујући да је ослобођење близу.

Први дани у руској флоти донели су, сад већ некадашњем млетачком конту, признање и поштовање. У неколико акција успео је да изненади и савлада посаде турских трговачких бродова. Тридесет првог марта 1771, непуну годину дана после доласка на руски брод, спазио је једанаест шамбека који су пловили под турском заставом и вештим маневром све их, натоварене пшени-

цом, заробио. Био је то подвиг достојан дивљења и није чудо што је команда руске флоте, неколико месеци касније, лајтнанту Војновићу доделила команду над фрегатом „Слава“ чији је дотадашњи заповедник, такође наш човек — капетан Бијелић, погинуо у боју.

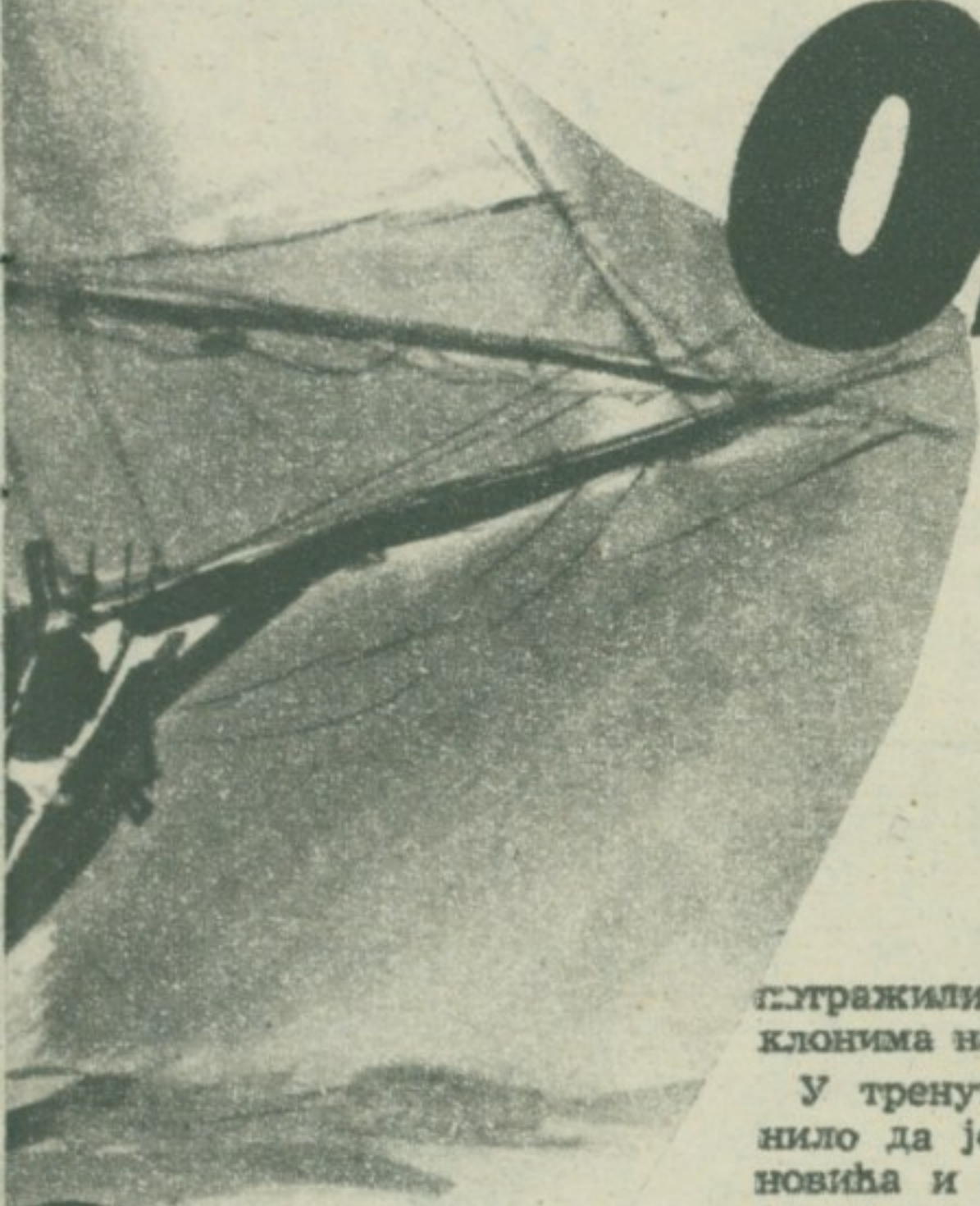
„Слава“ је сада била пред Митиленом. Тачно у подне 2. новембра 1771. одјекнуле су прве топовске салве. Ескадра је кренула у бој: седам бојних бродова, осамнаест фрегата и двадесетак помоћних и транспортних бродова, праћени најмоћнијим бојним бродом „Три светитеља“, заједрило је са два крила према утврђеној лу-

ци. Од силног топовског дима умало се неки руски бродови нису сударили.

Зачудо, са турских зидина није блеснула ватра, бар не онаква какву су нападачи очекивали. Турци су очигледно били сувише изненађени дрскошћу противника а и велик део посаде утврђења био је ван Митилене. Фрегата грофа Марка Војновића, ношени јаким бочним ветром и вођена руком искусног команданта, прва је пристепела у луку. Кроз повремену пуцџазу и мукли звекет сабљи посада „Славе“, предвођена својим заповедником, пробила се до турског адмиралитета и са јарбола новог бојног брода скинула османлијски стег и истакла руску царску заставу. Храб-

ЈЕ ПОЗЕЛЕНЕО ОД БЕСА

БОКЕЉСКИ ПОМОРЦИ: МАРКО ВОЈНОВИЋ



ром грофу ускоро су се прикључиле и јединице којим су заповедали пуковници Кутузов (доцније легендарни победник над Наполеоном) и Тол. Митилена је пала, а два бојна турска брода са по 74 топа спремна за поринуће запаљена су и потопљена.

„СЛАВА“ ДОНОСИ СЛАВУ

Но, за славље није било времена. Уследили су нови окршаји и нове победе. И подвиг је нашем јунаку донео прво велико одликовање — Орден св. Ђорђа. Најиме, Марко Војновић је добио задатак да претражи залив Лагос на острву Тасос јер се сумњало да су у њему уточиште нашли неки турски бродови који су изненадним нападима и још бржим бекством задали озбиљне ударе делу руске флоте у овим водама.

Фрегата „Слава“ убрзо се нашла пред луком у Лагосу и на своје велико запрепашћење спасила 13 турских једрењака. Тринаест на једног! Бокел под руском заставом, међутим, није се много двоумио. Одлучио је да искористи предност коју доноси изненађење. Као један грмнули су сви топови са фрегате. Укотвљени турски једрењаци и посада неспремна за борбу нису имали изгледа на организовану одбрану. Морнари и војници

претражили су спас у заклонима на обали.

У тренутку када се чинило да је за Марка Војновића и ова битка добијена експлодирао је топ који се налазио близу његовог командног моста. Брза паљба је прегрејала убојито оруђе и оно није издржало. Комад гвожђа погодио је команданта. Посада се успаничила видећи свог заповедника у крви. Међутим, гласом који није трпео поговора, Војновић је наредио да се борба настави и убрзо је неколико једрењака запаљено и потопљено. Тек када је „Слава“ окренула своју крму, њен капетан могао је да се посвети рани.

У грчком архипелагу турски бродови, посебно трговачки, нису имали мира од фрегате капетана Марка Војновића. Хиљаде тона пшенице преко потребне за опскрбу руске флоте, бројно оружје и оруђе, муниција — измениле су алачника у изненадним нападима. У околностима у којима се налазило бродовље Катарине II — обале и велик део острва налазиле су се у турским рукама — било је то од и те каквог значаја.

Битка код Патраса, луке на северозападном Пелопонезу, била је још једна потврда да је руска флота у грофу Марку Војновићу добила изузетног војника. Под командом Изана Војновића, Марковог рођака, руска ескадра нанела је 28. октобра 1772. Турцима, посебно улцињским гусарима, страховити пораз. „Слава“ Марка Војновића још једном је свом заповеднику донела славу вештог и неустрашивог поморца. Неколико година касније стигао

је у Петербург и три године био заповедник брода Катарине II.

С ГОЗБЕ У — ТАМНИЦУ

Источна обала Каспијског мора од давнина је привлачила руске владајуће кругове јер је то значило јачање трговачких веза са богатим крајевима Средње Азије, Индије и Кине. А за то остварење били су потребни и безбедни путеви. Царица Катарина II, која је наставила политику Петра Великог — јачање руске морнарице — пожелела је да тај сан коначно постане стварност у чему јој је огромну подршку давао кнез-министар Потемкин. Године 1778. у Казанском бродоградилушту започела је градња ескадре за каспијску експедицију.

Флота је за две године била спремна за експедицију од које је двор у Петербургу (данас Лењинград) много очекивао. Радозналци су се свакодневно окупљали у луци у Казану очекујући да експедиција исплови. Сталан „посетилац“ био је и генерал-поручник Александар Суворов, командант дивизије у Казану која је контролисала руско-персијску границу. Са приметним нестрпљењем очекивао је гласину са двора који ће му, веровао је, коначно донети царски указ да са новом флотом исплови према источним обалама Каспијског мора.

Једанаестог јуна 1781. гласник је стигао, али у Астрахан. Глас је донео гроф Марко Војновић: наређење да као поморац презиме команду над ескадром и пуномоћје да му одмах доделе све што зажели. Наређење је издао сам Потемкин и Војновић је био одговоран само њему! Кажу да је будући легендарни руски војсковођа Суворов, кад је чуо да је „извисио“, позеленео од беса и неколико дана није на-

пуштао кућу. Било како било, Војновић је са три фрегате, једним бомбардерским бродом и два мања, на чијим су палубама била 443 морнара и војника, испловио ка источним обалама Каспијског мора.

У Астрабадски залив, крајњи циљ путовања, ескадра је стигла после три седмице и, захваљујући вештим дипломатским потезима Марка Војновића, саградила утврђење и луку безбедне од упада персијских ханова. И онда је, на позив Мухамед-аге Хана, отишао са својим официрима на гозбу у част новог пријатељства. Персијанци су их уистину добро угостили — оковима и тамницом. Циљ им је био да, заробљавањем Војновића и официра, лакше ликвидирају каспијску експедицију. Међутим, посада утврђења је одбила нападе.

Марко Војновић није био човек који је чекао да се ствари саме од себе реше. Три недеље у мемљивој тамници гроф није дангубио. Стража је била похлепна, а персијске поглавице несложне и прилику није пропустио: замандљена врата отворио је новац Али, каспијска експедиција ипак је била приморана да се врати одакле је дошла јер су Персијанци све чешће нападали утврду.

ДВОРСКЕ СПЛЕТНЕ

Кнез Потемкин — данас више познат под чувеним „потемкиновим селима“ није мировао: одлучио је да сагради јаку Црноморску флоту која ће коначно истиснути Турке са мора. За свог првог помоћника одредио је грофа Марка Војновића који је унпређен после мисије на источне обале Каспијског мора. И Бокел је засукао рукаве показавши да је дорастао сваком послу везаном за море. (За време каспијске експедиције извршио је многа мерења и испитива-

ња драгоцене за поморство и поморце! Ударени су темељи руске Црноморске флоте. Чак је и Градско пристаниште Севастопоља једно време носило име свог оснивача Војновића, све до посете Катарине II. А та посета одиграла је значјну улогу у животу нашег јунака.

Царица је, пишу хроничари, стигла на Крим у друштву аустругарског цара Јосифа II. Наравно, са сјајном пратњом. Желела је да уваженом царском колеги покаже дело свог Потемкина. На једној узвишеници Севастопоља, како је то церемонијал налагао, подигнут је привремени двор и припремљен обед за царске госте. „Када су велики гости сели за сто и музика засвирила, подигнута је завеса са великог балкона и, наочиглед царице и свих присутних, указао се величанствен поглед на велику севастопољску луку у којој је блистала Црноморска флота: 3 бојна брода, 12 фрегата, 20 малих лађа, 3 брода за бомбардовање и 2 брандера. На сигнал кнеза Потемкина, велика лађа „Слава Јекатерине“ истакла је царску заставу. Све лађе су је поздравиле са по 11 хитаца, а са командног брода одговорено је из 7 топова...“

После царичине посете Криму гроф Марко Војновић је одмах произведен у чин контраадмирала.

Случај је хтео да под заповедништвом нашег човека руска Црноморска флота забележи своју прву велику победу над Турцима баш под његовим заповедништвом. Било је то код острва Фидониси, недалеко од ушћа Дунава у Црно море, 3. јула 1788. Захваљујући вештој тактичној замисли, мада то неки руски историчари негирају — Војновић је савладао бројчано и технички далеко надмоћније Турке и омогућио својим потчињеним пуковницима Ушакову и Сењавину (касније прослављеним руским адмиралима) — да се истакну.

Но, била је то последња велика битка Марка Војновића на бојном пољу. Клевете су учиниле своје, а код царева се лако пада у немилост, и Бокел је 1789. отпуштен стигао у своју Воку.

Седам година касније клевете је надвладао разум: Војновић се вратио у Русију, 1797. произведен за вицеадмирала а потом и за адмирала. Опет су интриге и завист учинили своје и руски адмирал, оснивач Црноморске флоте, поново је отпуштен да би готово заборављен умро 1807. или 1808. Не зна се тачно ни време, као ни тачно место смрти.

П. Милатовић

DIK
BROWNE

ХОТАР

СТРАШНИ



Зимета бура дуге је Савина моторни бродих наше експедиције ихтиолога пре но што је, најзад, нашао заклон Свети Нос у средишњем делу Бајкала. Испод стене је било мирно и сигурно. Бацили смо сидро, скинули лед с кабине и бокова брода и онако уморни сели да уживамо у тишини. Изненада се споља зачуо необичан глас — с неба или из воде јер на каменитој и стрмој обали никог није било.

— Људи, имате ли ватре да запалим?

Глас је био промукао. Погледали смо преко оgrade. На бедном, полупотопљеном сплаву стајао је човек у бунди потпуно покривеној ледом. Један рукав био је откинут и навучен на главу као клоновска капа. Грубе чизме од сукна биле су до врха сара у леденој води, а лице обрасло вишедневном брадом.

Извукли смо га помоћу чекрка на палубу, скинули с њега бунду која је, онако слеђена, остала да стоји усправно, разрезали и свукли с ногу залеђене чизме. Хтели смо и да га нахранимо али смо се на време сетили да би човек тако испрљен могао од нашег ручка да страда.

Човек се звао Михаил Савин и био је возач моторног бродиха који је припадао Чивиркујском шумском газдинству. Испричајући полако топло млеко испричао нам је како је доспео до овог заклоњеног места испод стене.

ЦРКЛИ АКУМУЛАТОРИ

Дванаест дана пре тога Савин је превезао једног шумара преко залива који раставља једно полуострво од копна, из Чивиркуја у Карбулик. Кад је лепо време, растојање између ова два насеља није веће од три часа пловидбе моторним чамцем. А време је било предивно. Савин је довезао шумара до циља и одмах кренуо натраг.

Невоља га је снашла наспред залива: „цркли“ су акумулатори и мотор је престао да ради. „Лоше нам се пише“, рекао је Савин свом мотору с којим је, нарочито кад би се нашао у каквој незгоди, разговарао као са живим чељадетом. „Сад ћемо се љуљашкати на таласима све док неко не наиђе и не одвуче нас до куће“.

Међутим, ниједан брод се није појавио, а с југа је, доносећи снег, ударио ветар који овде зову „култук“. Ковитлајући воду и снег тако да се више није видело шта је шта, ветар је белу ускомешану масу понео заједно с чамцем на север, поред арха полуострва, па према пучини. Савинов брод ускоро је био покривен ледом који је он, трчкарајући од једног бока до другог, једва успевао да скида.

Пре но што се истуђао и пре но што је наступило кратко затишје, „култук“ је однео чамац преко двеста километара далеко. А онда, као да прихвата штафету, са севера је дунуо „верховик“. Лагано и неумољиво одвлачио је Савина према отвореном мору. Да, мору, јер нико ко живи на обалама Бајкала неће назвати језером то огромно водено пространство у којем је смештена четвртина слатке воде на свету. Таласи су на Бајкалу огромни, а ветрови над њим достижу ураганску снагу.

Савин је држао свој бродих усмерен према копну колико је могао. Трећег дана ветар и таласи избацили су га на камени Орлов-



Михаил Савин

У ПОТРАГУ ЗА МИХАИЛОМ КРЕНУЛИ СУ И РИБАРИ И ХЕЛИКОПТЕР, АЛИ ОД ЊЕГА НИ ТРАГА. НАТАЛИЈА ЈЕ ПОСЛЕ НЕДЕЉУ ДАНА ПОЗВАЛА РОЂАКЕ НА ПОМЕН.

ски рт на источном делу полуострва Свети Нос. Ту је Савин чврсто привезао свој чамац за сбалу, опростио се с њим до пролећа и пешице кренуо према кући. Код себе је имао нешто шећера, један хлеб, бензина у једној боци, две кутије шибице и секирицу.

РУКЕ НЕЋЕ ИЗДАТИ

На каменитом полуострву снег је већ био до појаса тако да је првог дана Савин превалио незнатно растојање, али се зато до смрти уморио и ишчистио ногу. У сам сумрак успео је да пронађе неки смоласт пањ; полио га бензином, запалио и спремио се за ноћиште. Славао је нешто мало: иза треперавог круга ватре царовала је црна неизвесност. Схватио је: сувим неће стићи до куће.

Кад је свануло, скочањеним прстима оборио је неколико младих тиса, стабла спојио некако шибљем и одгурао до обале. После мањих мука спустио је у воду сплав и на њему кренуо дуж обале. Гледао је да се држи на неколико



ВЕНЦИ ЗА САВИНА

метара од стеновите обале како му се сплав не би разбио.

Тај, четврти дан, путовања лоше се завршило: таласи су ипак разбили сплав а Михаила Савин једва је успео да исплива изгубивши капу. Ветар и мраз обавили су га леденим оклопом — од мокре косе до расквашених чизама. Да би остао жив, морао је што пре запалити ватру. Спасла га је боца с бензином, и то не последњи пут.

Просушио се, загрејао некако, уместо капе на главу натакао рукав отргнут од бунде и поново почео да прави сплав. Сада је стабла боље притегао жицом коју, је, као неким чудом, нашао на обали. И поред свих невоља, није се предавао очајању. Јуче су га издале ноге. Сада, да би на сплаву могао да се креће дуж обале, углавном ће користити руке отискујући се мотком. Рукама је веровао, оне га у животу никад нису издале: колико је њима воде пребацио веслима, колико је сена накосио, колико стабала оборио и сложио! Зар да га сад не однесе до куће?

ВРИСАН

Савин је почео лагано, мотком за одгуравање, да савлађује Бајкал. Обично је пловиио дану, али ако би ноћ била светла, отискивао се и ноћу. За дан и ноћ преваливао је по десетак километара.

За то време његова жена Наталија обишла је све у селу тражећи помоћ. Шумска управа дала је хеликоптер али пилот због непо-

годе није могао ништа да види. И рибари су кренули у потрагу, али Михаила нису нашли. Бајкал је велик и ко зна куда су га ветрови однели?

Прошла је читава седмица и Наталија је изгубила сваку наду. Послала је телеграме свим сродницима с вешћу да јој је муж наспрадао и позивала их на — помен.

Савин се, као што сам испричао, дванаестог дана нашао на палуби нашег моторног бродиха. Када смо се у сумрак приближавали његовом селу, иза рта се указало свих двадесет сеоских кућа, угледали смо у мору венце од грана северне јеле и папирне цветове. „То они мене сахрањују“ досетио се Савин. Немам речи да опишем приказ кад је Савин крочио преко прага у сусрет сопственој даћи и како је вриснула жена која је већ мислила да је удовица.

Када се узбуђење мало стишало, запитао сам Михаила:

— А шта би било да наш бродих није зашао у тај мали пусти залив?

Савин је мало размишљао, а онда је рекао:

— Истина је да у то време ја већ три дана нисам јео. Мало сам и ослабио. Остало ми је било још нешто мало, двадесет пет километара. За неколико дана, сигуран сам, дошао бих и сам до куће.

Игор Широков

БИМ И БУМ



РАГНАР: ПРИЈАТЕЉ ПРАВЕДНИХ

У одсућности ОДИНА, БОГОВИ СУ
СЕ ЛЕПО ЗАБАВЉАТИ...



ГУРАМ РАГНАРОВ ДРАКАР
ПРЕМА КАРФИ ХИЈАЛМАРЧУ?
БИЋЕ ТО ВРУК СУСРЕТ?



ОДАВНО
ХИПАТАР
НИЈЕ ОП-
ТЈАЧКАО НИ-
ЈЕДАН БРОД?



4558/4







Один, врховни бог био је замучен...

Видиш ли исто што и ја, господару мојих мисти?

Видим? Богови се забављају? Суочили су Рагнара и Хијатлмара?



Викинзи, вестлакте према пучини?



Опет су превише попити? Изазвају отуџу да вих окончао борбу?



Фар-фарере, отуџа?



Врагајмо се? Богови су против нас?



Хијатлмаре, да средим овог дебелџка?

Нек ми је тор у потиби?



Вежите га добро? Поште-деку га до боље притице?

БОГОВИ СУ БИЛИ РА-
ЗОЧАРАНИ...



ЗАБАВИ
ЈЕ
КРАЈ?

ОДИН
ЈЕ УМЕ-
ШАО
ПРЕТЕ?

ДОБРО ПОГАБАШ,
ТОРЕ? ЗАШТО МЯ-
ЧИШ ТЈУДЕ?



НЕВРЕМЕ СЕ
СТИШАЛО...



НЕСТАТИ СУ И КАП-
ФИ ХИЈАЛМАР И ФАР-
ФАРЕР?

ЊХВАТИТИ
СТО ОВУ ДВО-
ЈИЦУ? НЕТИ
СУ ОД СТРА-
ХА?



ОДВЕШКЕШ
НАС ДО ХИЈАЛ-
МАРА? ИНАЧЕ,
ОДЕ ЖИВОТ?



КАРФИ ЈЕ ДОБРО ЧУВАН
У ЈЕДНОЈ ПЕКИНИ, А
КУРА ТУ ЈЕ НА СТРИ-
НИ?



АКО ЈЕ ФАР-ФАРЕР ЈОШ
ЖИВ, СПАСИТЕМО ГА, А
АКО НИЈЕ, УПРЕМЕ И
ХИЈАЛМАР?



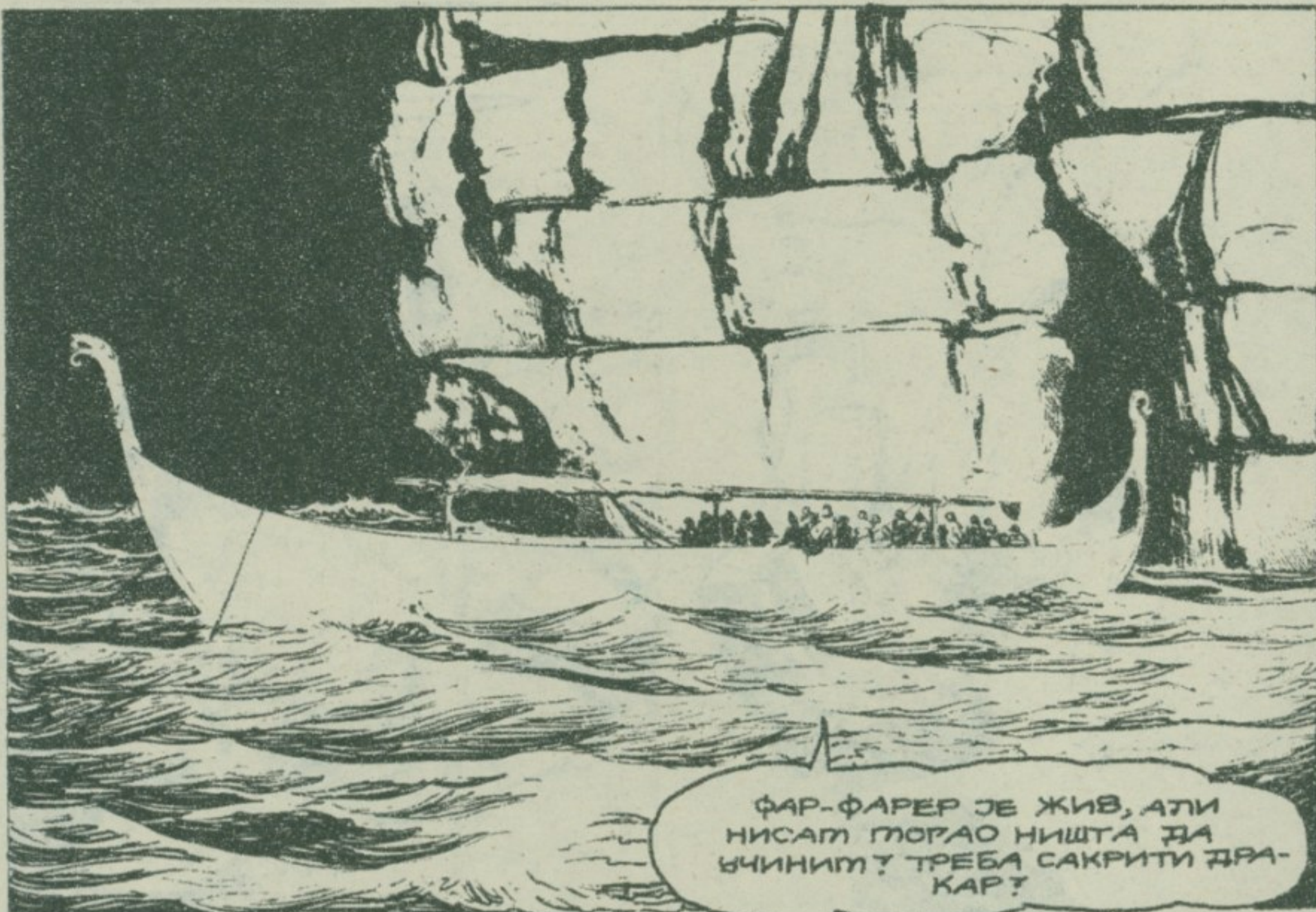
СТРТА ОБАТЛА СЕ ИСПРЕЧИЛА
ИСПРЕД РАГНАРА...



КАКВА
КОЗЈА
СТАЗА?







ФАР-ФАРЕР ЈЕ ЖИВ, АЛИ
НИСАМ МОРАО НИШТА ДА
ВЧИНИМ? ТРЕБА САКРИТИ ДРА-
КАР?



УПАТИТИ СУ БАКТЪЕ?
ТРАЖЕ ТЕ?



НИСАМ НИШТА
НИ ВИДЕО НИ
ЧЕО? ТО ЈЕ СИ-
ГУРНО БИО
ДЈХ?



НАШАО
САМ СНО-
РА МРТ-
ВОГ?



ВИКИНШКА
ПОСТА? ДУХО-
ВИ НЕ НОСЕ
НОЖЕВЕ?



БОГОВИ СУ ПРОТИВ
НАС, ХИЗАЛМАРЕ? И ЈУ-
ЧЕ СУ СПАСЛИ ВИКИНГЕ?



ВЕК ОДАВНО НАМ ТОР НИ-
ЈЕ ПОСЛАО НИЈЕДАН
БРОД?

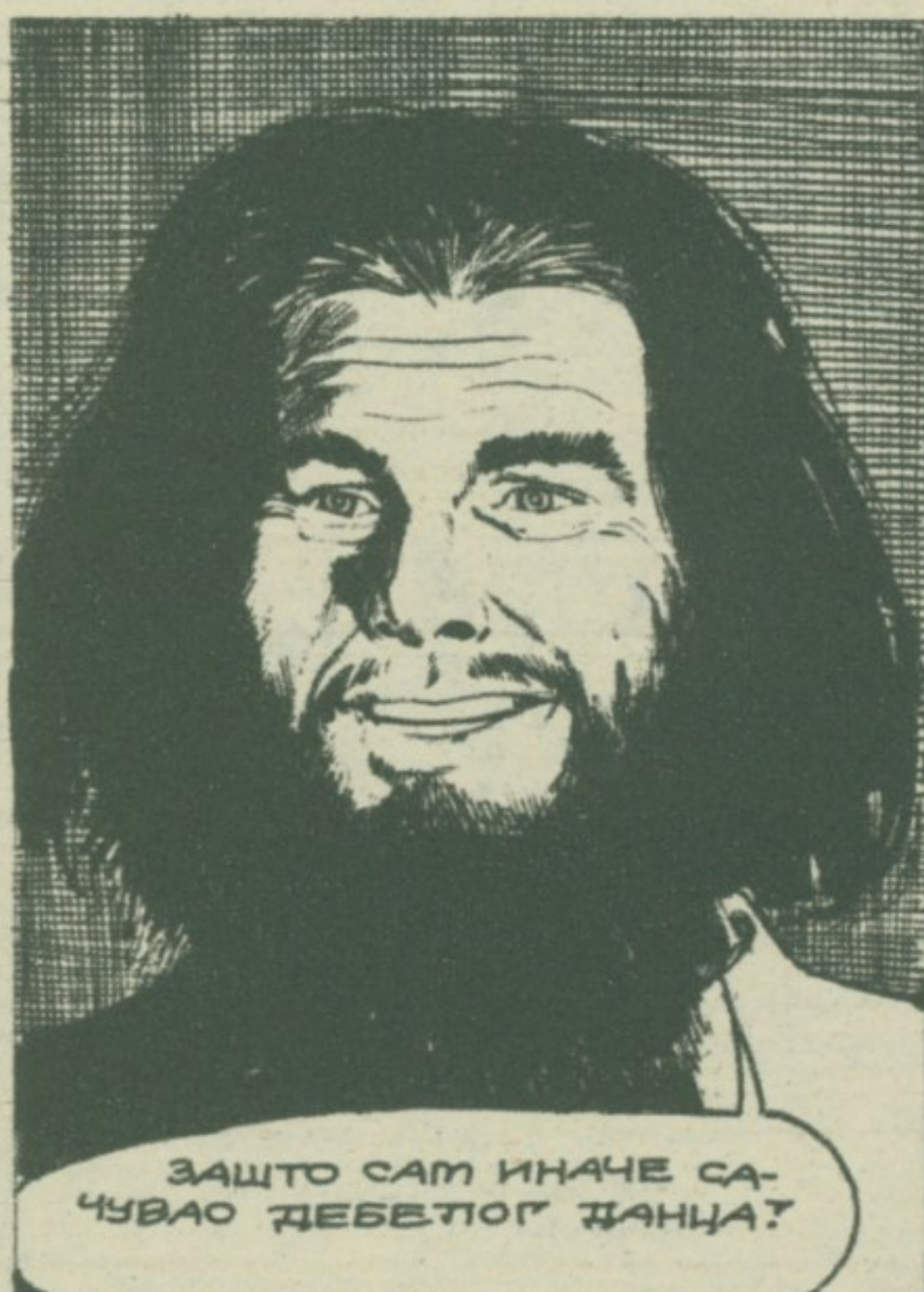


МАТО СИ
ЖРТВОВАО БО-
ГОВИТА, ХИЗАЛ-
МАРЕ? САМО
ЈЕДНА КОЗУ?



ХИЗАТМАР ЈЕ БИО
БЕСАН...

ЗНАМ ДА ТОР И
ФРЕЈ ВОЛЕ
КРВ!



ЗАШТО САМ ИНАЧЕ СА-
ЧУВАО ДЕБЕЛОГ ДАНЦА?



УЈУТРУ
ЋЕ БИТИ ВЕ-
ЗАН ЗА ШТИТ
И БАЧЕН БОГОВИ-
МА!



ПОТРЕБНЕ СУ ЖРТВЕ!
ЈЕДНА БОГОВИМА, А
ДРУГА ТОР!



СВАКУО ЈЕ НОВ ДАН. ДРАКАР
ЈЕ БИО ДОБРО САКРИВЕН...



ИДИ, ХИЗАТМАР!
ВАС ДВОЈИЦУ ЋУ МЕЊА-
ТИ ЗА ФАР-ФАРЕРА!



РАЗМЕНА ЋЕ СЕ ОБАВИ-
ТИ НА ПОПЛА ПУТА!



ЗАРОБЉЕНИК ЈЕ ПЛИВАЈУЋИ
СТИГАО ДО ОБАТЕ...





МОРАМО СЕ БОРИТИ?
ДИГНИТЕ ЈЕДРА? НАТЕ-
РАБЕМО ХИЗЛАМАРА ДА
ИЗИЂЕ ИЗ РУПЕ?



ДАНСКИ
ДРАКАР ЈЕ
БЛИЗУ
НАС?



СУТРА РЕШ БИТИ ЖРТВО-
ВАН БОГОВИМА?
БИЋЕ ТО ТВОЈ
НАЈДУЖИ
ЛЕТ?



САД РЕМО СВЕ
УНИШТИТИ, И ЉУДЕ
И БРОД?



ДАЈ МИ МАЛО ПИВА,
ДОК ЧЕКАМ?



РАРНАРЕ, КАРФИ
ИДЕ ПРЕМА НАМА?



ФИСУ?



СУТРА УЈУТРУ РЕ
ДЕБЕЛИ БИТИ
ЖРТВОВАН ТО-
РУ?



ОДИНОВИ ГАВРАНИ
СУ СВЕ ПО-
СТАТРАТИ...

ЛЕТИМ
ОДИНУ?



ОДИН ЈЕ МРВЕО ТОРА...

ШТА? НУДИ ЧОВЕКА ТО-
РУ? А МЕНИ ЈЕ ДАО
САМО ЈЕДНУ КОЗУ?



ПУСТИ НА ЊЕГА ЈАКУ
ОТЛУЧУ? ТАД ЋЕ СЕ СЕТИТИ?



СМРТ НАС ВРЕ-
ВА, А БОРОВИ
НАС НАПУШТА-
ЈУ?

ДАНЦИ ИМА-
ЈУ МИРНО
МОРЕ, ХИЗАТ-
МАРЕ?



АЛИ,
ХИЗАТМАР
ЈЕ
БИО
ТВРДО-
ГЛАВ...

ЈА ОДЛУЧУЈЕМ
О СВЕТУ? РАЗ-
МРДАЈТЕ СЕ МА-
ТИО?



БОГ ЈЕ
НА НАШОЈ
СТРАНИ?



ГЛЕДАЈТЕ, ОПУДА
ЈЕ НАСУКАТЛА КАРФИ-
ЈЕФ БРОД?



ИЗАЗВАО СИ БЕС ВО-
ГОВА, ХИЗАТМАРЕ? ДОК
ЈЕ ДАНАЈ ЖИВ, НЕКЕТО МОГИ
ДА ЗАПЛОВИМО?



ОВО ЈЕ ТВОЈ КРАЈ? ТЕ-
БЕ ЋИ ДА ЖРТВУЈЕМ?



СУТРА ЋЕ
ФАР-ФАРЕР БИ-
ТИ ЖРТВОВАН?
СУНЦЕ ЈЕ БОЈЕ
КРВИ?



ТИ КАЖЕШ ДА ЈЕ
ОВО ЈЕДИНИ ПУТ ДО
ХИЗАЛМАРА?

ДА?



ДРУГЕ СТЕНЕ СУ ЈОШ
СТРМИЈЕ?



ОВО ЈЕ ЈЕДИ-
НИ ПУТ, А ХИЗАЛ-
МАР ЋЕ ГА НО-
БАС ДОБРО
ЧУВАТИ?



СЕМ
АКО!!!



ЖРТВЕНА
ВАТРА ЈЕ БИ-
ЛА УГАСИ-
НА!!!

ТОРА МИ, САВ
САМ УТРНУО?



БУДИ СТРПЉИВ,
СУТРА ЈЕ КРАЈ
ТВОЈИМ
ПЛАКАМА?

НОК ЈЕ ОДМИЦАЛА, А ПИРАТИ
СУ СЕ ОПИЈАЛИ...

ПИЈМО ЗА БУДУЋЕ ПЉАЧКЕ?
ТОР ЌЕ НАМ ПОМОЌИ?



ЖЕДАН
САМ...
ПЕЧЕ
МЕ ГРЛОУ?

СУТРА ЌЕШ ИМАТИ ДОС-
ТА ПИБАУ?



ХИЈАТИМАРЕ,
ДАНЦИ НАПАДАУ?



ИСЕКИ КЕМО
ВАС НА КО-
ТАДЕ?

ПОКАЖИ-
ТЕ
СНА-
ГУ?

СИБИ-
ТЕ АКО
СМЕТЕ?



ПОПОМИЃЕМО
ВАМ
КОСКЕ?



НЕКЕ СМЕТИ ДА
НАС НАПАДНУ?



ТУ СУ Ч ЗА-
КЉО-
НУ?



ОТКРИВЕНИ
СТЕ? ТО ВАМ
ЈЕ КРАЈ?



ПЕЊАЊЕ ЈЕ БИЛО ТЕШ-
КО ...



ОДМОРИ СЕ
МАЛО,
ВАГН ...



ОДИНА
МИ, ПО-
МИСТИО
САМ ...



ОВАЈ БУЧНИ НАПАД ЈЕ БИО ВАР-
КА. ГЛАВНА ОПЕРАЦИЈА СЕ ОД-
ВИЈАЛА НА ДРУГОМ КРАЈУ ...



РАГНАР ЈЕ ИЗАБРАО ЧЕ-
ТИРИ ЧОВЕКА ...



ТОРЕЈ, БОГ РАТА,
ДОНЕО ЈЕ НОВИ ДАН...



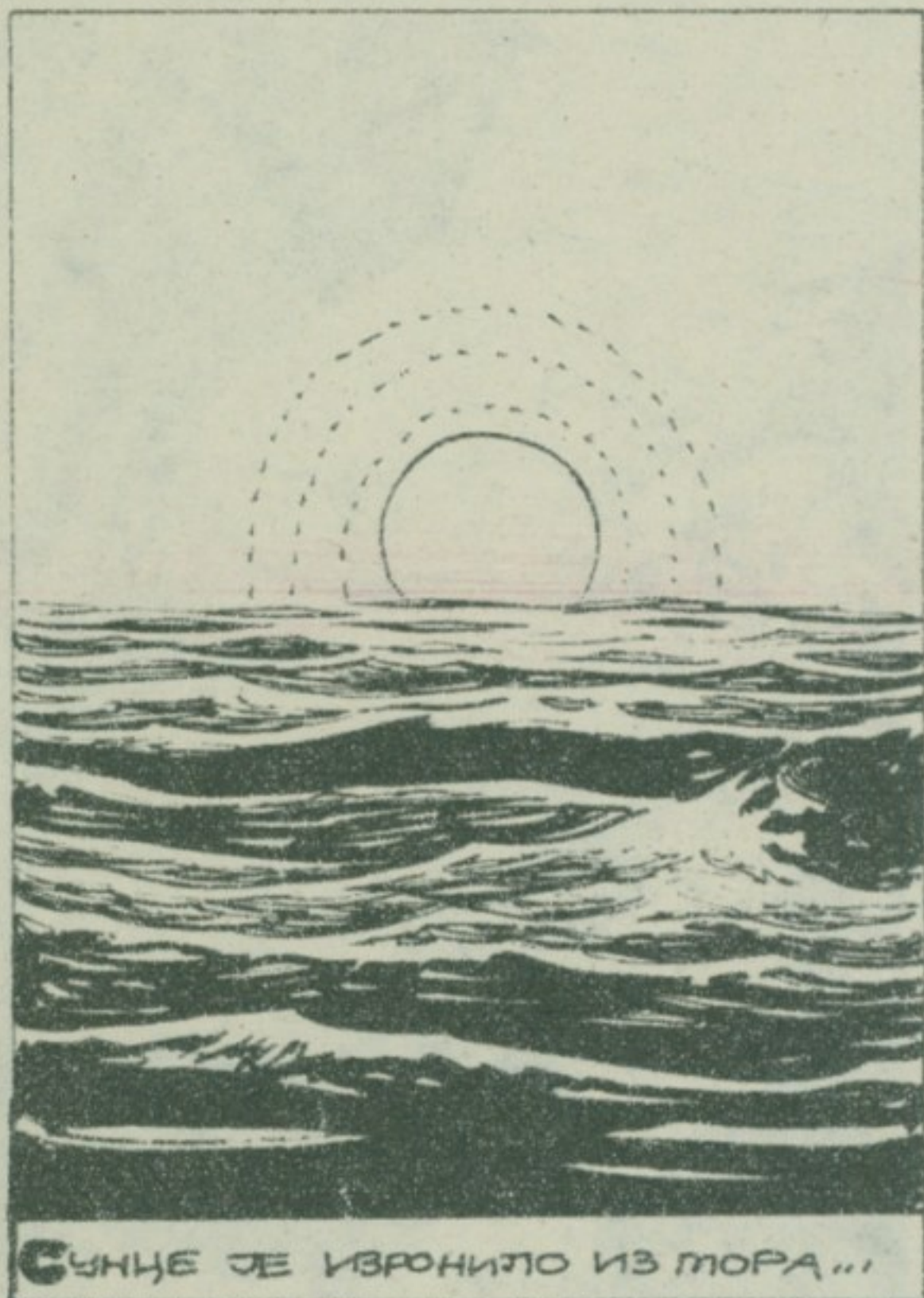
НА КОЗЈОЈ
СТАЗИ, ВИКИН-
ЗИ СУ И ДАЉЕ
ПРИВЛАЧИЛИ
ПАЖЊУ ХИЗЛ-
МАРА...



ОСТАНИТЕ ОВ-
ДЕ! СВАНУЛО ЈЕ
И ТРЕБА ОДР-
ЖАТИ ОБЕГА-
ЊЕ ДАТО
ТОРЕЈ!



КОЈА ЛИ ЈА
ЈОШ ДАЉО ОВА-
КО ТЕЖАТИ,
ПАСИ СИМЕ?



СУЊЕ ЈЕ ИЗРОНИЛО ИЗ МОРА...



ТОРЕЈ!
ЕВО, ПРИНО-
СИМО ТИ ЖРТ-
ВУ!



ВИКИНЖЕ, ВИДИШ СВА-
НУЛО ЈЕ ТЕП ДАНУ?

ИДИ
ДО БАВО-
ТА, ДИВ-
ЉАЧЕ!



ХИЗАТИМАР, БЈОР-
НОВ СИН ТИ ША-
ЉЕ... ШТА ЧЕ-
КАТЕ?



ХИЗАТИМА-
РЕ, ОДИ-
НА ТИ...



ПОКАЖИ САД
СВОЈУ СНАГУ,
ХИЗАТИМАРЕ!



ААХ!

ВИКИНЖЕ,
БИО САМ ИЗ-
ГУБИО
СВАКУ НА-
ДУ?



НЕМОЈ ДА БЕ-
ЖИШ, КУКАВИЦЕ!



САД СТО ЈЕДНАКИ?
СРЕДИМ ТЕ ЈА...



НЕ БИ МИ БИЛО ПРИ-
ЈАТНО ЛЕТЕТИ?



ДАНЦИ
СУ ОПСЕЛИ
ОБАТИ?

ГРЕТТИНГ ЈЕ ПОБЕГАО...

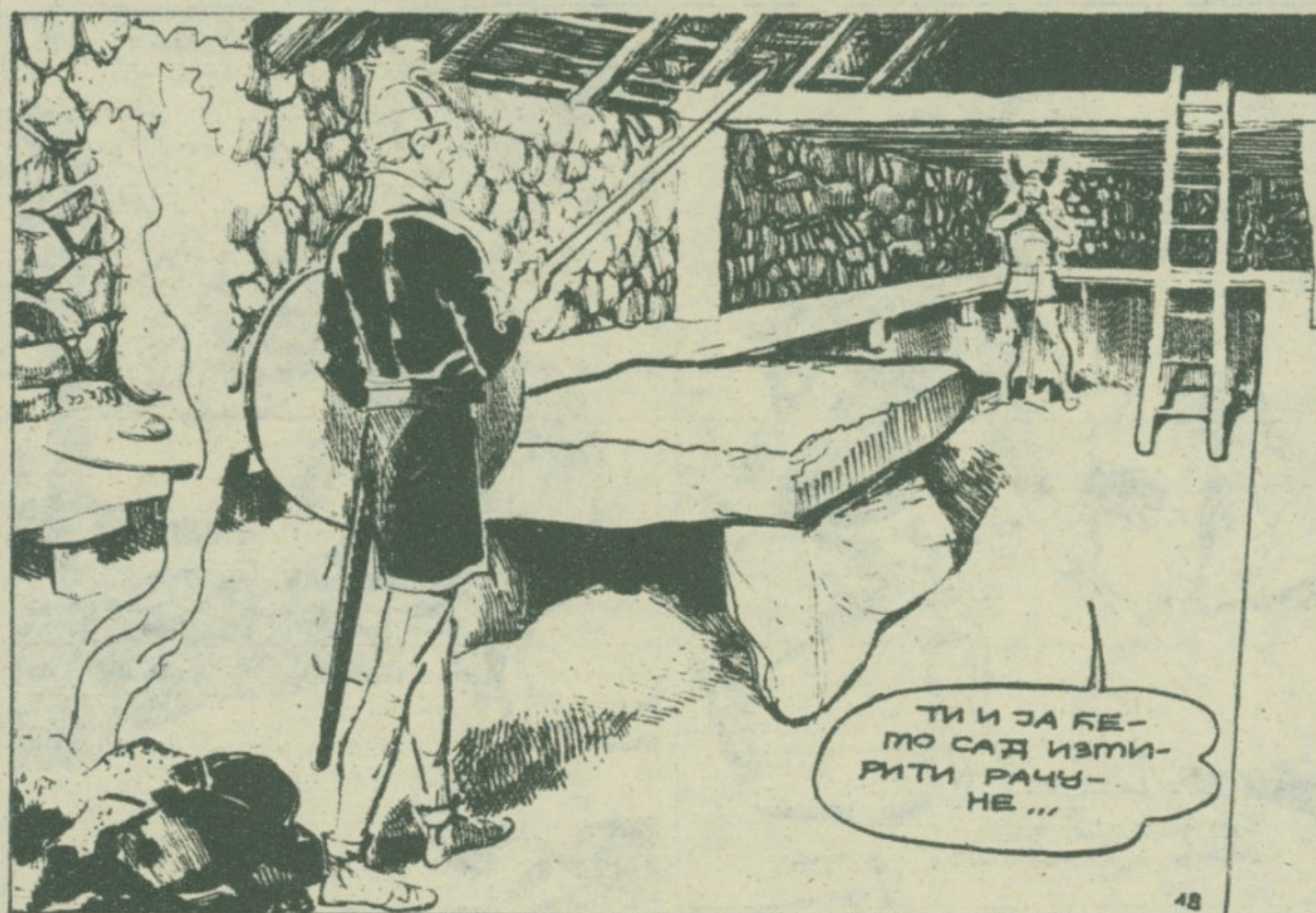


ДАНЦИ?
НИСУ ВАЉ-
ДА ПАТИ
С
НЕ-
БА?

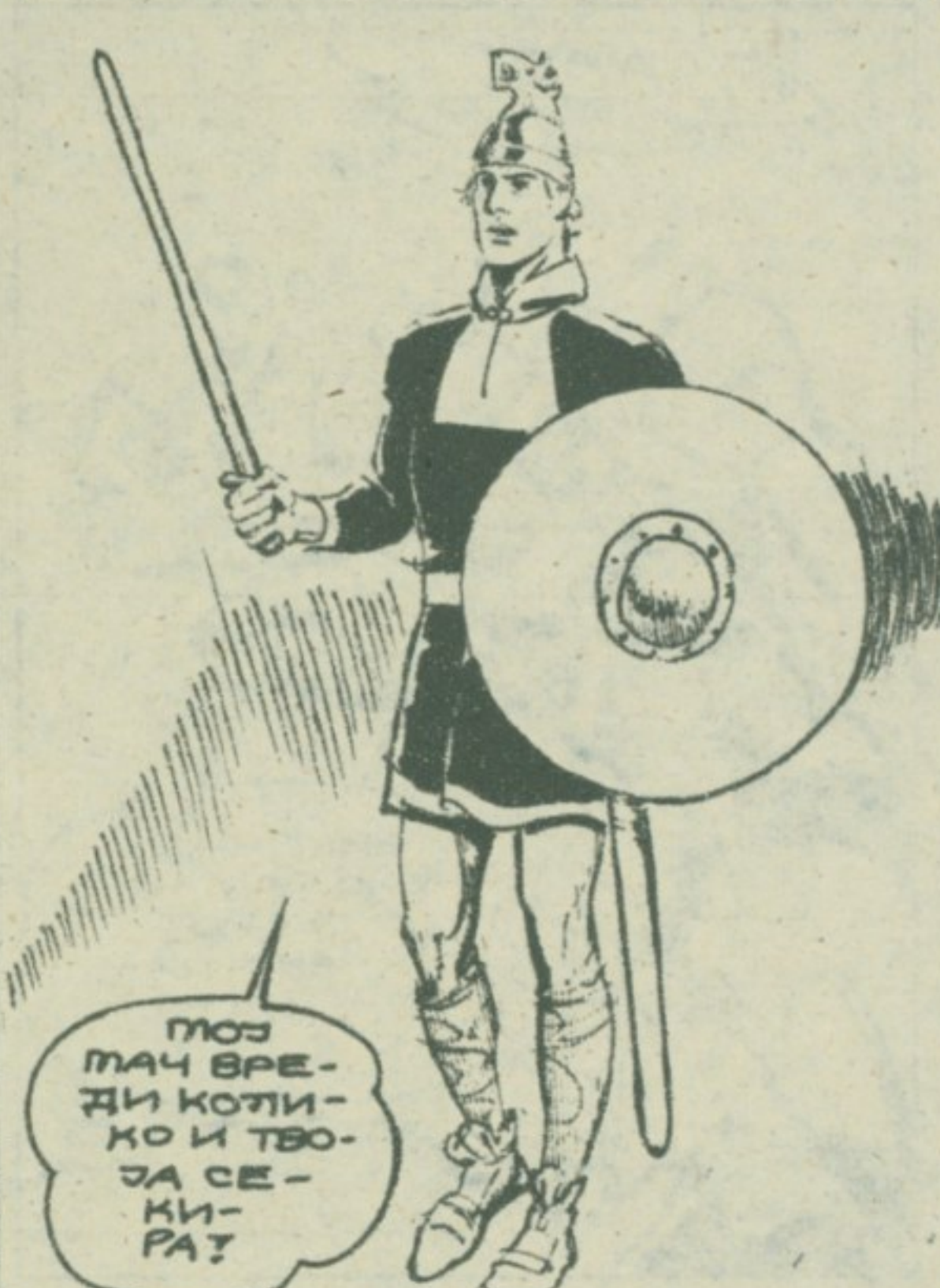


РАГНАР
ЈЕ
ОВДЕ?

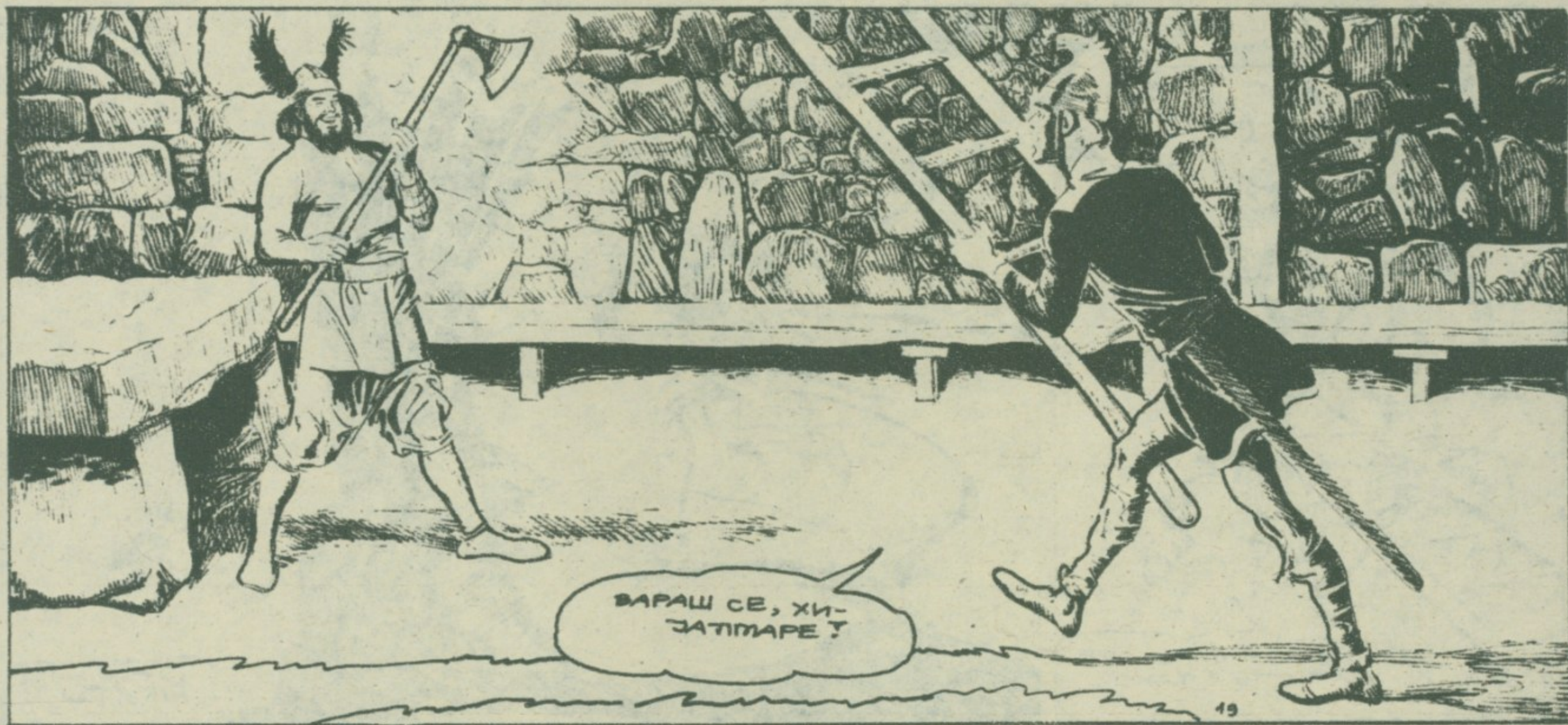
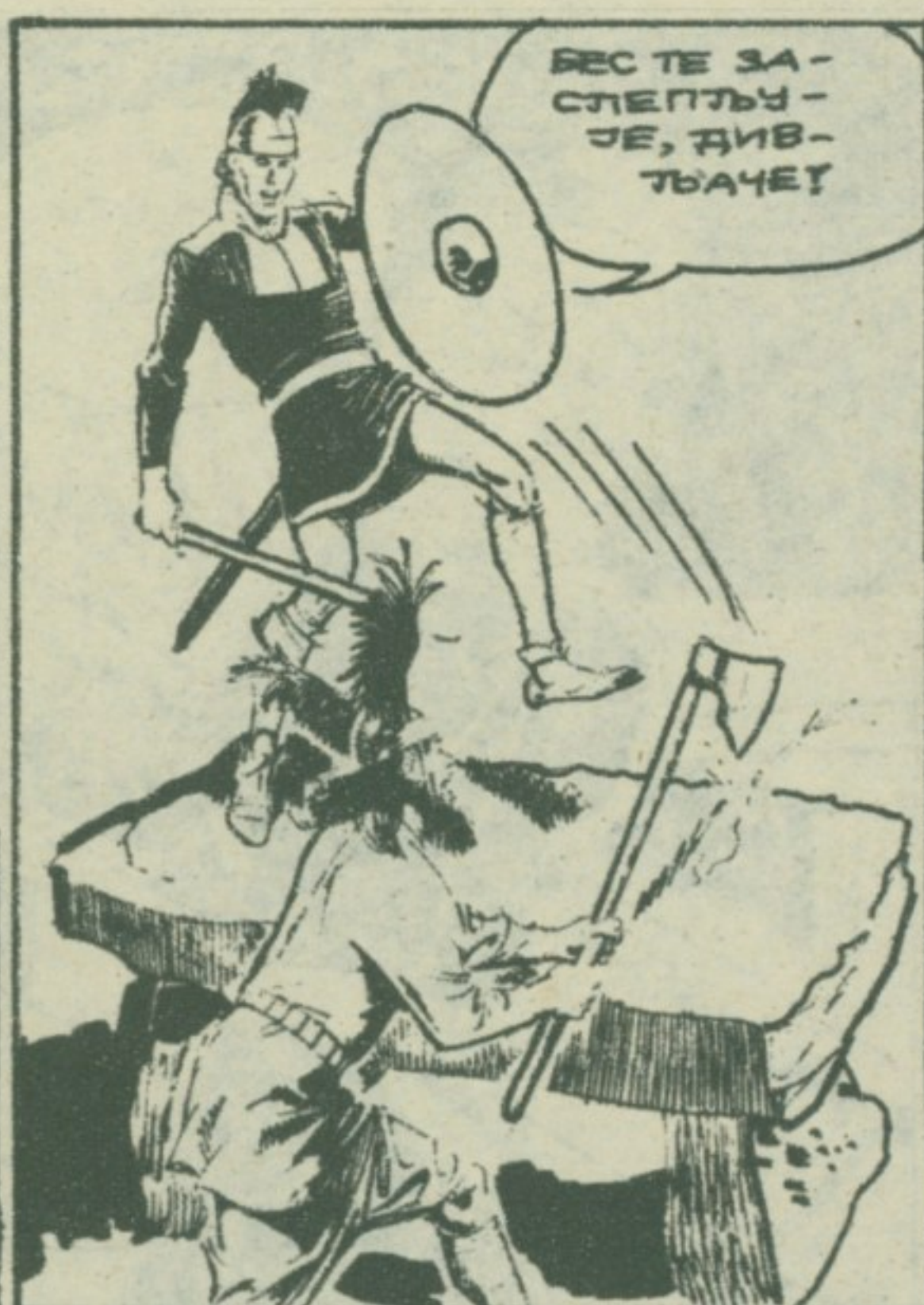
НАПРЕД?
РАТ ЈЕ ДОС-
ТА ТРА-
ЈАО?



ТИ И ЈА БЕ-
МО САД ИЗМИ-
РИТИ РАЧУ-
НЕ...



МОЈ
МАЧ ВРЕ-
ДИ КОЛИ-
КО И ТВО-
ЈА СЕ-
КИ-
РА?







ВОЛЕ ХЛАД
И ВЕЧНИ МРАК

АМФИБИЈА ПОСВАЂАЛА НАУЧНИКЕ

Лине, Кивије,
Жофрод и многи
други славни

Пре десетак година наши органи унутрашњих послова прекинули су међународни шверцски ланац који се бавио препродајом заиста необичне „робе“. Криминалци нису из наше земље износили ни злато ни дрогу на којима се у данашњем разгранатом међународном подземљу и те како зарађује, али су ипак од својих „послодаваца“ добијали огромне суме новца. Већто скривену, они су преко границе изручивали праву драгоценост — животињу за коју зна сваки ученик основне школе и која је незаобилазна у свим уџбеницима биологије. Реч је о човечијој рибици која у овој работи није добро плаћена само због тога што је један од најпознатијих југословенских ендема, (врста која

биолози бавили су се случајем човечије рибице. А она није ни човечија, још мање рибица.

живи само на једном простору и више нигде) па према томе и под строгом заштитом закона. За многе научнике она није замишљена само због тога...

ПУТ У ВИСОКО ДРУШТВО

Ретко која животиња је, због грађе тела и начина живота, побудила толико

интересовање зоолога целог света као овај јегуљастички кичмењак, дугачак до 25 центиметара, једини у Европи који се потпуно прилагодио животу у подземним водама. Али, иако су протекла готово три века од када је човечија рибица први пут запажена и мада је током тако дугог временског периода проучавана, ни до данас није потпуно испитана. Неке тајне из њеног чудног живота још нису изишле на светлост дана, као што и ова животиња никада самовољно не напушта вечну таму хладних пећинских и подземних вода.

Необично је и само народно име овог ретког представника класе водоземаца (Amphibia), реда репатих водоземаца (Urodela или Caudata, од лат. cauda — реп), фамилије

главација (Proteidae). У стручној литератури позната је под именом Proteus anguinus Laurenti, по биологу Лаурентију који је још 1768. године описао овог становника подземних крашких вода. Међутим, сматра се да је загонитни кичмењак први пут запажен 1689. године у словеначкој реци Унцу, дакле пре 292 године. Словенци су му још тада дали име „чловешка рибица“, односно „човечија рибица“ иако она није рибица, а понајмање — човечија.

Наиме, први део народног имена добила је по боји коже која подсећа на људску, док назив „рибица“ потиче отуда што неук свет, баш као и малобројни биолози тог доба, нису били у стању да тајанственој животињи одреде право место у систематици. Житеље крајева где се могла наћи она је обликом тела и брзим пливањем подсећала на рибу. У Словенији, која се дуго погрешно сматрала јединим налазиштем човечије рибице, за њу се одомаћило и назив „мочерил“, од глагола „мочити“, што је у вези са њеним животом искључиво у води.

Иако је примећена 1689. покушај научног описа уследио је тек 1761. године, и то из пера биолога Штајнберга. Код нас се за дотада непознату животињу први заинтересовао лекар и биолог Ђовани Скополи, који је у једном од своја два велика пионирска дела о непознатим биљним и животињским врстама објавио 1772. и рад о човечијој рибици. Пред открићем чудне животиње ни славни Карл Лине није могао да остане по страни. Међутим, мање познати Скополи био је успешнији у научном разматрању и систематизовању овог житеља нашег краја. Док је Лине сматрао да се ради о ларви неког гуштера, опшроумни Скополи је тврдио да је „мочерилу“ место међу водоземцима. Но, сматра се да је светски публицист човечија рибица стекла захваљујући Карлу Шпрајберсу, директору

природњачких збирки у Бечу, који је годинама проучавао њену несвакидашњу грађу. На основу његових открића један лондонски научни часопис донео је 1801. године опис човечије рибице. Шпрајберсова проучавања и саопштења дала су повода и другим биолозима у свету да се заинтересују за њу и помно је изучавају. Чак и таква имена из светске биолошке науке као Кивије и Жофрова уврстили су у своје разматрање и радове о „протеусу“.

Али ни ови, ни каснији научници, а сви су радили на нашем материјалу, нису се слагали међу собом што је још један доказ да се ради о заиста неуобичајеном примерку из животињског света.

МЛАДУНЧЕ ИЛИ ЈАЈЕ?

Немачки биолог Бриглеб објавио је 1962. докторску дисертацију о Proteusu Anguinusu, али ни овај рад није допринео расчишћавању појмова. Научници ни даље нису могли да се сложе када је у питању облик тела човечије рибице у вези са стаништем, место живљења, однос мужјака према оплођеним јајима, трајање ембрионалног развоја, изглед ларви, албинизам и пигмент, улога бочне линије и ћелија у кожи у односу на светлосне зраке итд. Нико од биолога који су до сада испитивали живот човечије рибице није то могао да начини у природним условима, у тзв. природном биотопу јер је тако нешто једноставно — немогуће. Дакле, сва истраживања рађена су у вештачким условима, а познато је да се сва жива бића, па чак и човек, тада понашају другачије него на местима и у време које му је одредила природа, односно еволуција.

И поред тога што је врло тешко продрети у тајне живота овог водоземца, двојица биолога ипак су успела да више од осталих сазнају о његовом необичном животу.



УПОМОЋ, РЕЧЕ КАМЕН

Стена која штрчи из једног језера у централној Кини сасвим је збунила тамошње геологе. Није ни чудо: овај „камен“ с времена на време зове у помоћ...

Није лако ни људима

који живе у близини језера. Како бисте се ви осећали да прођете крај најобичније стене, а она, како вам се нађе иза леђа, почне да запомаже: „Упомоћ!“ Тајанствени камен, тврде сељани, испушта и друге звуке.

Званично и за сада најприхватљивије објашњење стручњака гласи: стена је магнетна и на неки до сада непознат начин скупља звуке из околине које после извесног времена ослобађа. Лако је научницима да буду логични. Људи причљиву стену ипак заобилазе...

ПРАЗНИК ПРАЊА ТЕПИХА

Фини неки људи ти Финци. И помало чудни с тачке гледишта осталог света. Мада сасвим незванично, један празник слави се тамо већ деценијама: летње прање тепиха. У церемонији учествује читава породица, старо, младо, женско, мушко. Сви теписи из куће износе се на обалу мора или неког језера, бацају у воду и дуго, дуго рибају специјалним сапуном од борових иглица. Шта у читавој ствари заслужује толико

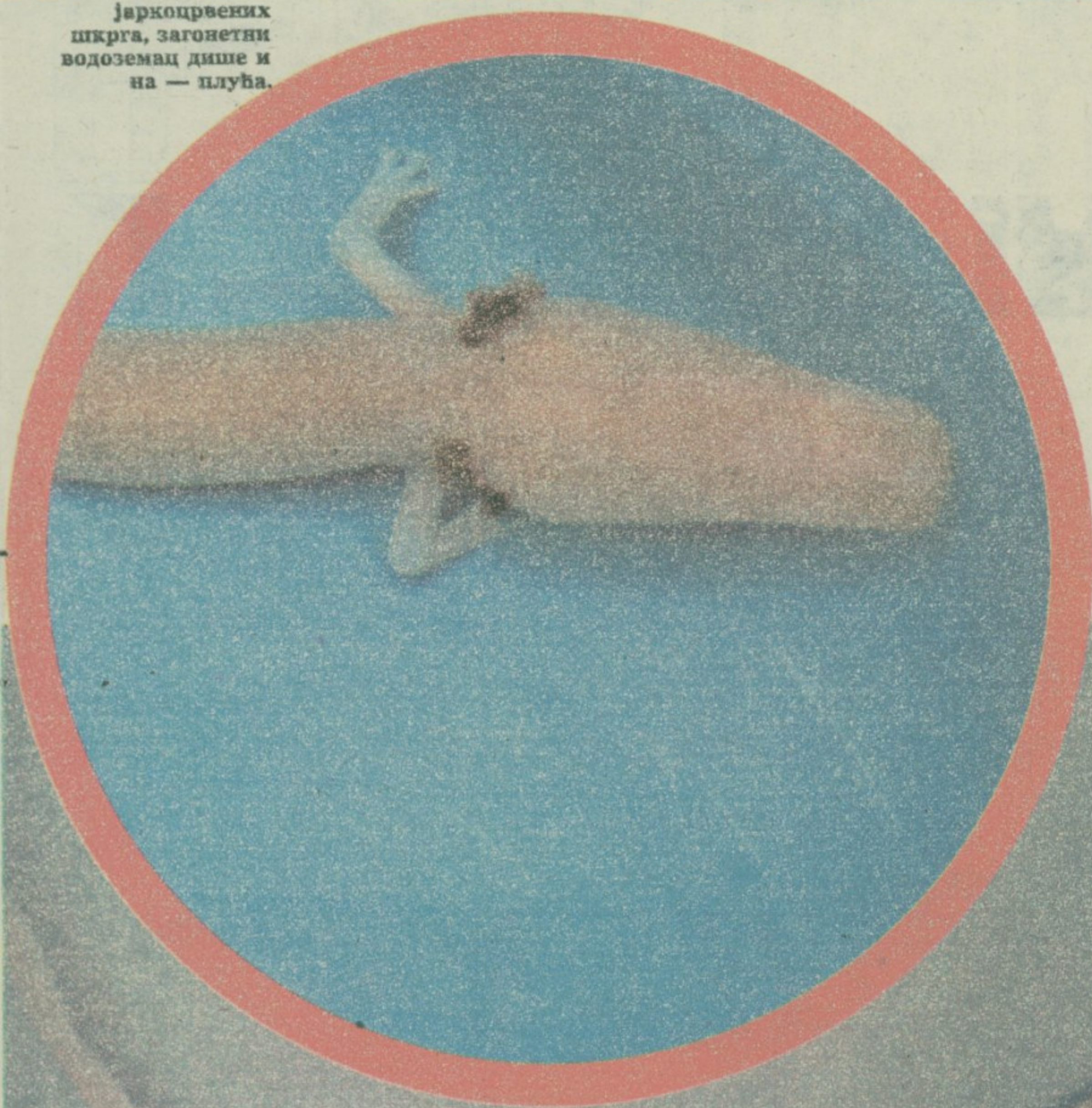
празничног весеља? Па то што кућа касније читаве године мирише на море и борову шуму...



ЗАШТО ДЕСНА?

Наши прапреци нису били ни леваци ни деснаци него амбидекстри — што значи да су се служили подједнако са обе руке. То су најновија сазнања једног немачког

Поред јасно
видљивих,
јаркоцрвених
шкрга, загонетни
водоземац дише и
на — плућа.



насељава само подземне воде у Словенији, најчешће где у познатој Постојанској јами где је један од главних знаменитости. Међутим, она живи у одговарајућим водама Истре, Хрватске, Босне и Херцеговине све до краша Црне Горе.

Егон Претнер, познати словеначки биолог, објавио је 1937. године прву карту локалитета човечије рибице у Југославији. Утврдио је 35 налазишта. Али, најновија испитивања херцеговачког краша, нарочито подземних вода у околини Требиња, показала су да је ту човечија рибица честа. Професор биологије из Требиња Стево Чучковић који се

могуће ухватити је, најбоље ноћу, уз помоћ светилке и — врло пажљиво да се не оштете њена врло осетљива кожна чула. Многе рибице не успевају да се врате у свој подземни свет, утину или постану плен других животиња, најчешће птица.

Човек све више угрожава многе биљне и животињске врсте. Развојем технологије и индустрије све се више нарушава неопходан природни ланац и равнотежа а тога није поштеђена ни човечија рибица.

Човечија рибица је једини кичмењак у Европи који се потпуно прилагодио животу у води.

Тако је биолог Камерер својевремено објавио да човечија рибица у природним условима, тј. температури испод 15° С рађа живе младе, дакле има тзв. вивипарно размножа-

вање, док у води изнад ове температуре полаже јаја што се назива ови-парним. Биолог Вандел после својих најновијих истраживања тврди да се размножава само јајима. Наравно, ова појава, тако ретка у животињском свету, поделила је научнике који су проучавали човечију рибицу.

НЕПОГРЕШИВ ЛОВАЦ БЕЗ ВИДА

Није само начин размножавања оно по чему је ова животиња необична и тако значајна за науку. Изузетно је занимљиво и како ова рибица дише. Наиме, поред три пара малених, јаркоцрвених и разгранатих спољашњих шкрга, као орган за дисање служе и плућа. Главна је без бубних опни и слушних канала. Очи су сасвим закржљале и на-

лазе се само као рудименти испод коже. Међутим, сасвим је погрешно и помислити да човечија рибица храну налази пипањем. Иако дословно слепа, она задињује хитрином и непогрешивим проналажењем плена: ако се на супротни крај базена баца парче кишне глисте, црвић или комадић меса, она се стреловито и у милиметар тачно, као светла пруга, устремљује на храну која нестаје у устима испуњеним зубићима. Proteus брзином и задињујућом оријентацијом надмашује многе праве рибе. Предњи удови са три, а задњи са два прста помажу му при пузању по дну, а издужен и бочно спљоштен реп омогућава да плива изузетно брзо елегантним, змијастим покретима.

Дуго се погрешно сматрало, а то мишљење умногоме се сачувало до данас, да човечија рибица

годинама предано бави изучавањем и заштитом човечије рибице у овом крају утврдио је на обалама Требишњице и у Поповом пољу 37 локалитета! Захваљујући овим и другим истраживањима, сматра се да је Требиње са околином најбогатије станиште човечије рибице у Европи!

НЕЖНА КОЖА

Истраживати станишта човечије рибице је дуг, мукотрпан и неизвесан посао, јер она живи искључиво у неприступачним подземним пећинама и врелима, такозваним еставелама, у које је немогуће крочити. Али, у време обилних пролећних, јесених и зимских киша у овим крајевима набујале подземне воде често из тамних дубина на површину избаце и човечију рибицу. Једино је тада

човечија рибица, па ни она из требињског краја.

Изградњом хидросистема на Требишњици, на пример, донекле је поремећен природни систем вода у целом овом крају, што је угрозило и човечију рибицу. Стручњаци за хидроградњу, биологију и заштиту човекове средине на симпозијуму одржаном пре три године у Требињу разговарали су и о заштити овог драгоценог примерка наше фауне. Предложено је, између осталог, да се затрпани подземни базени, до којих се може доћи, очисте, чиме би се Proteus омогућио несметан живот и размножавање. Одлука утолико важнија што локалитети око Требиња чине више од половине свих налазишта човечије рибице код нас, а то значи и у свету.

Иван Лончар
Снимци:
Љубомир Патригић

научника који је изучавао алатке првих људи. Оне су начињене тако да је очигледно било свеједно у којој се руци држе. У прилог овој тези говори и то да су мајмун и примати и данас амбидекстри — док су људи углавном леворуки (на свету је само око осам процената леворуких). Шта је довело до појаве да се људи претежно служе једном руком и када се у еволуцији човека то збило, остаје и даље тајна утолико замршенија што су и данашње бебе у почетку „неодлучне“ којом руком па се служе у животу!

ЗАШТО СУ
ТАКО
ВАЖНИ?

ТО КАМПА. IVTTR

**ФУТУРОЛОЗИ СУ
СЕ ПРЕВАРИЛИ:
КОНТРОЛОРИ НИСУ
НЕСТАЛИ. ДАНАС,
НЕКОЛИКО ГОДИНА
ПОСЛЕ УВОЂЕЊА
ТРЕЋЕ И ЧЕТВРТЕ
ГЕНЕРАЦИЈЕ
АУТОМАТСКИХ
СИСТЕМА, НА
АЕРОДРОМИМА ИХ
ЈЕ ВИШЕ НЕГО
ПРЕ ТОГА!**



Према старој трчкој легенди први човек који је летео био је Икар. Његов лет се трагично завршио јер се није придржавао онога што му је рекао његов мудри отац Дедал који му је направио крила и одредио висину на којој ће летети са острва на којем су били заточени у — слободу. Прво је полетео сувише високо, па му је сунце истопило восак којим је било повезано перје на вештачким крилима а онда се спустио сувише ниско и морски валови су га докрајчили. Ако је по овој легенди Икар први летач, онда је његов отац Дедал први контролор летења.

Ова легенда нам је, иако у шали, послужила да читаоцима лакше представимо једно занимљиво занимање које је настало заједно са појавом ваздухопловства и без којег би одвијање ваздушног саобраћаја, поготову онаквог какав је данас, било немогуће.

БРЗЕ ОДЛУКЕ

А шта заправо ради контролор летења? Осим оног што се може из самог назива занимања закључити, тј. да контролише летење, читалац не може да закључи много. А то занимање у себи носи толико узбуђења, изазова, као ретко које. За-

то би било најбоље да пођемо у посету једном од два обласна центра контроле летења у нашој земљи који контролишу сав ваздушни саобраћај над Југославијом.

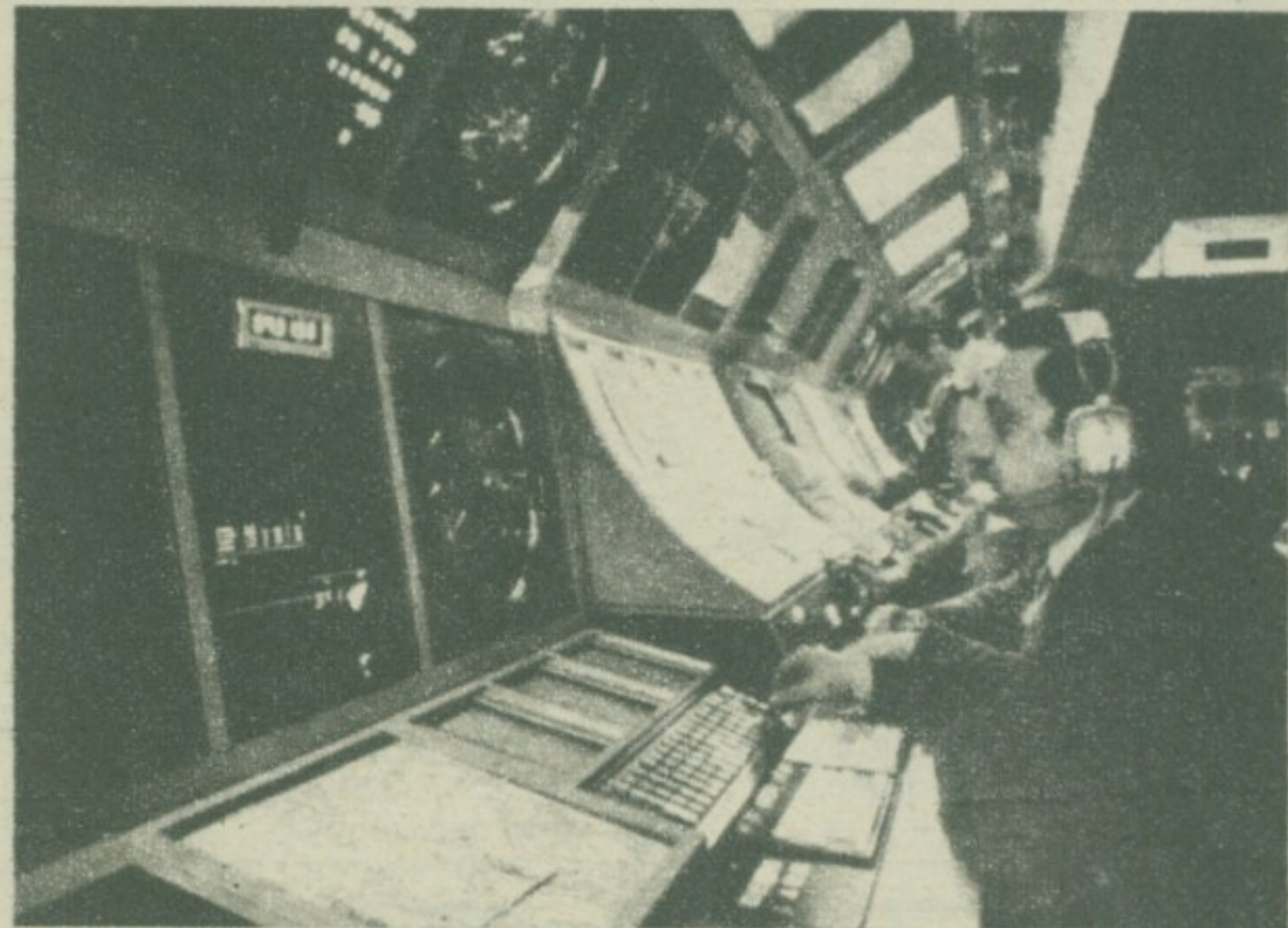
Срце оваквог једног центра је контролна сала. Прво што посетиоцу пада у очи су екрани радара. У полумраку који у сали увек влада приметимо код сваког екрана по двојицу контролора летења. Један прати кретање ваздухоплова на екрану радара а други му асистира. Ваздушни простор је подељен на секторе, по виеинама и територији коју обухвата. Радарски контролор летења одговоран је за све ваздухоплове који лете у његовом сектору, по правилима за инструментално летење. Он их води одређујући им правце летења до одређених тачака где их предаје суседним секторима или прилазним контролама летења аеродрома који су у његовом сектору. Истовремено, он одређује висине на којима ће ваздухоплови летети постепено их снижавајући или пењући, зависно од захтева пилота и потребе одвијања саобраћаја. При том треба имати у виду брзине савремених авиона од којих је већина млазних и крећу се око 900 километара на час. Некоме ће то изгледати лако и могао би рећи да је пространство неба огромно, али ако мало боље погледа-

мо, видећемо да се сав тај саобраћај одвија по строго утврђеним ваздушним путевима и да днешно преко само једне тачке на једном путу зна прелетети по неколико стотина авиона.

Гледамо ли мало дуже контролора који води авионе приметимо да је он стално у напетом стању. Можете стајати иза контролора и гледајући у екран рећи да је то лако. Само скренеш авионе и они су се миомислили. Али ако седнете за његово место, одједном те светлуцаве тачке на екрану нису више само то. Оне сада представљају људе и ако направите грешку у било ком моменту можете бити одговорни за смрт две или три стотине људи. Тај притисак је за контролора неприметан јер то је део посла, истина посла где 99 одсто рада без грешке није довољно.

Који су људи добри контролори летења? Не они којима треба много времена да се одлуче за нешто. Контролор летења има врло мало времена да донесе одлуку, и то исправну. Не може ни да је промени у сред рада и покуша нешто друго. Овај посао захтева неподељену пажњу. Контролори углавном воде пет до шест авиона, али деси се да је тај број од 15 до 18! Није тешко замислити колика је тада концентрација потребна.

Али, ако су захтеви по-



Стална напетост: радно место на коме није довољно ако се 99 одсто посла уради без грешке!

сла велики, велико је и задовољство када се обавља. На пример, одмах видите резултат свог рада — авиони се раздвајају, пењу се или спуштају, водите саобраћај.

ЛАНШЕ ЈЕ СТИЋИ НА МЕСЕЦ!

Према предвиђању футуролога о будућности ваздушног саобраћаја изгледа да ће доћи до великих промена на пољу контроле ваздушног саобраћаја. Увођењем треће и четврте генерације аутоматских система могло би се по-

мислити да ће контролори летења — нестати. У ствари, нова технологија ће учинити да контролор постане опслужилац компјутера. Контролори летелица подсећају на прогнозе у оним развијеним земљама као САД где је током шездесетих и седамдесетих година уведен аутоматизовани систем тзв. треће генерације када се чврсто веровало да ће се смањити број контролора летења увођењем јефтиније замене — компјутера. Али данас, после неколико година од увођења поменутих система у посао, ради више контролора него што их је било на почетку увођења система! Аутоматизација

ИТ МОЖЕ

није омогућила да се повећа број авиона које води контролор нити да се смањи број контролора који управљају системом

Можда је најбоље објашњење за то дао човек који није контролор ни пилот већ један од водећих програмера компјутера чувене компаније за производњу компјутера IBM. Он је стајао на челу групе која је имала задатак да начини програм за компјутер који би био основа за аутоматизовани систем контроле летења у САД (својевремено радио на пројекту аутоматизације за америчку свемирску агенцију NASA). Кад су га упи-

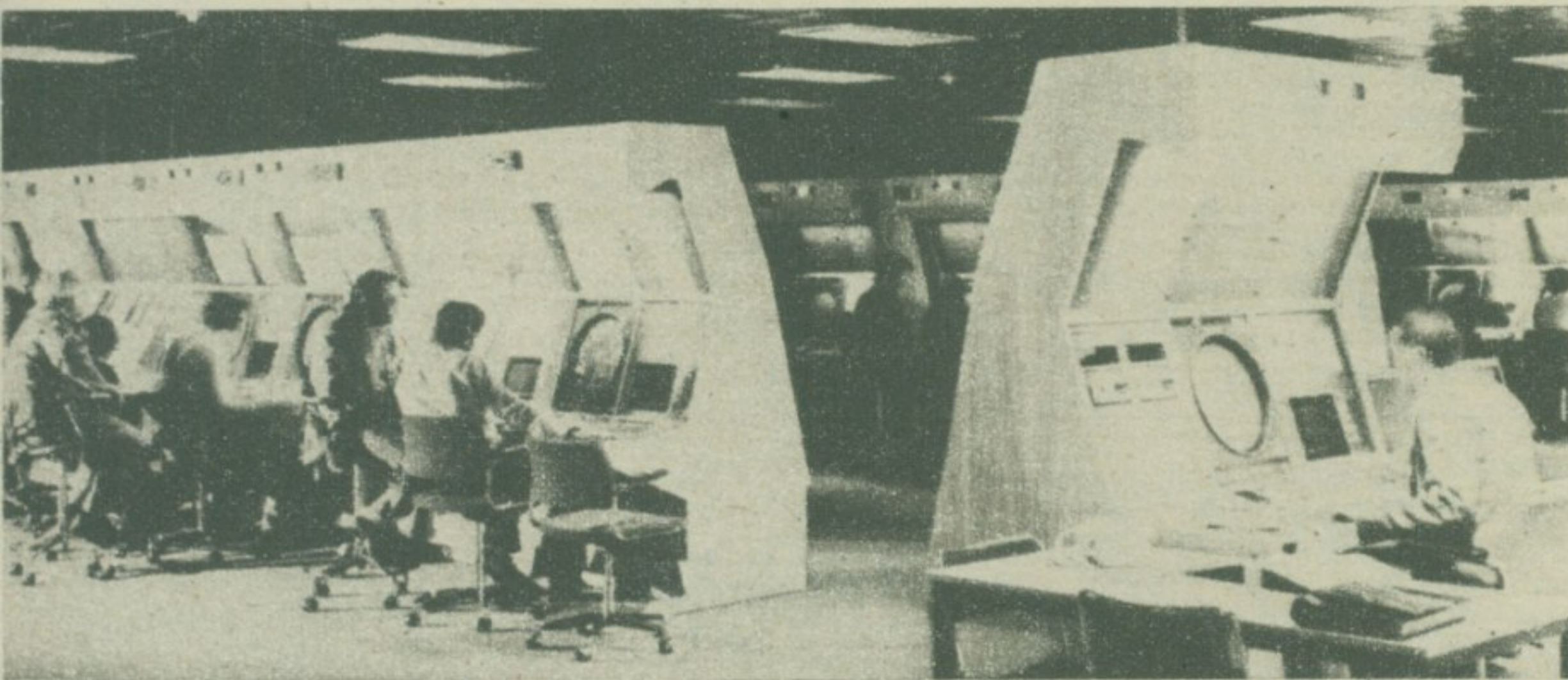
ђаволски много мука да натерам компјутере да раде то исто".

Из ових разлога сматра се да ће и будући системи контроле летења зависити од људског фактора тј. од контролора летења који ће омогућити да се несметано одвија јединствен и специфичан посао као што је контрола летења, што машина не може.

Одговорност за безбедан контролисани лет се све више и у великом степену преноси из пилотске кабине у контролу летења. Већину одлука које се тичу безбедности у лету, осим оних у нужди, доноси контролор, а пилот само извршава.

родромима, полагање испита за добијање дозвола за рад као и обнављање дозвола за рад сваке године. Приликом уписа у школу, и касније сваке године, врше се детаљни лекарски прегледи чији су критеријуми приближни оним пилотским.

Контролори летења имају и своје удружење са званичним називом Југословенско удружење контролора летења а преко њега су учлањени и у међународно удружење контролора летења које има око шездесетак чланова. Југословенско удружење контролора летења је вео-



Већину одлука које се тичу безбедности у лету, осим оних у нужди, доноси контролор, а пилот само извршава.

тали како то да су његови компјутери одвели човека на Месец, а да је потребно толико времена да састави програм аутоматизованог система контроле летења, одговорио је:

„У Аполо програму имали смо један свемирски брод којим су управљали врхунски обучени пилоти, он је полетао са једне познате тачке, пратећи једну познату путању ка познатом одређишту. У контроли летења ви тражите од нас да створимо програм који ће пратити и анализирати стотине ваздухоплова истовремено, којима управљају пилоти различитих степена обучености, који полећу са аеродрома од типа чикашког О'Хара где сваког минута полеће по један авион па до обичних летелишта, који лете различитим путевима, на различитим висинама, различитим брзинама и иду ка различитим одређиштим. Човечији ум може да се носи са оваквим проблемима, али мени задаје

извршава одлуке. Све ово чини да је занимање контролора летења међу најстреснијим на свету. Најмања грешка — и његова каријера је запечатена.

ОДСЕН НА САОБРАЋАЈНОМ

Школовању контролора због свега тога посвећује се изузетна пажња и практично његова обука траје цели радни век. Код нас се школовање контролора летења врши у школском центру Савезне управе за контролу летења. Та школа је временом прерасла у високошколску установу при Саобраћајном факултету у Београду тако да њени слушаоци по завршетку школовања добијају звање инжењера контроле летења. Завршетком овог школовања они заправо добијају основу за даљи рад у служби. Предстоји им затим практичан рад на ае-

ма активно у свом раду и учествује у развоју безбеднијег система контроле ваздушног саобраћаја и заштити статуса својих чланова. Контрола летења је посао за младе људе и доста земаља је прихватило ту чињеницу па је контролорима летења обезбеђен краћи радни стаж. Југословенско удружење контролора летења је покренуло иницијативу да им се и код нас обезбеди бенефицирани стаж, што ће с обзиром на природу њиховог посла вероватно и бити прихваћено.

Ономе ко се једном посвети послу какав је контрола летења, сваки други посао изгледа спор и досадан. Неко може помислити да контролори летења сматрају себе и своје занимање изнад других, али није тако. Они су само професионалци у служби домаћег и интернационалног ваздушног саобраћаја и свих оних који га користе.

Зоран Краљевић,
Контролор летења

ОПАСНО ПО ЖИВОТ

Необичан знак забране постављен је дуж обала реке Светог Лоренца, најважније водене артерије Северне Америке. На врху табле пише „Опасност“, а испод тога нацртане су четири врсте мекушаца који живе у овој реци. Опомена је јасна: шкољке и остали мекушци из реке не смеју се употребљавати за

јело. Због неконтролисаног бацања у реку огромних количина отровних материја, концентрација отрова у телу мекушаца је толика да представља смртну опасност. По мишљењу стручњака ако се не предузму мере за спас ове велике реке, у блиској будућности у њој више уопште неће бити живота.



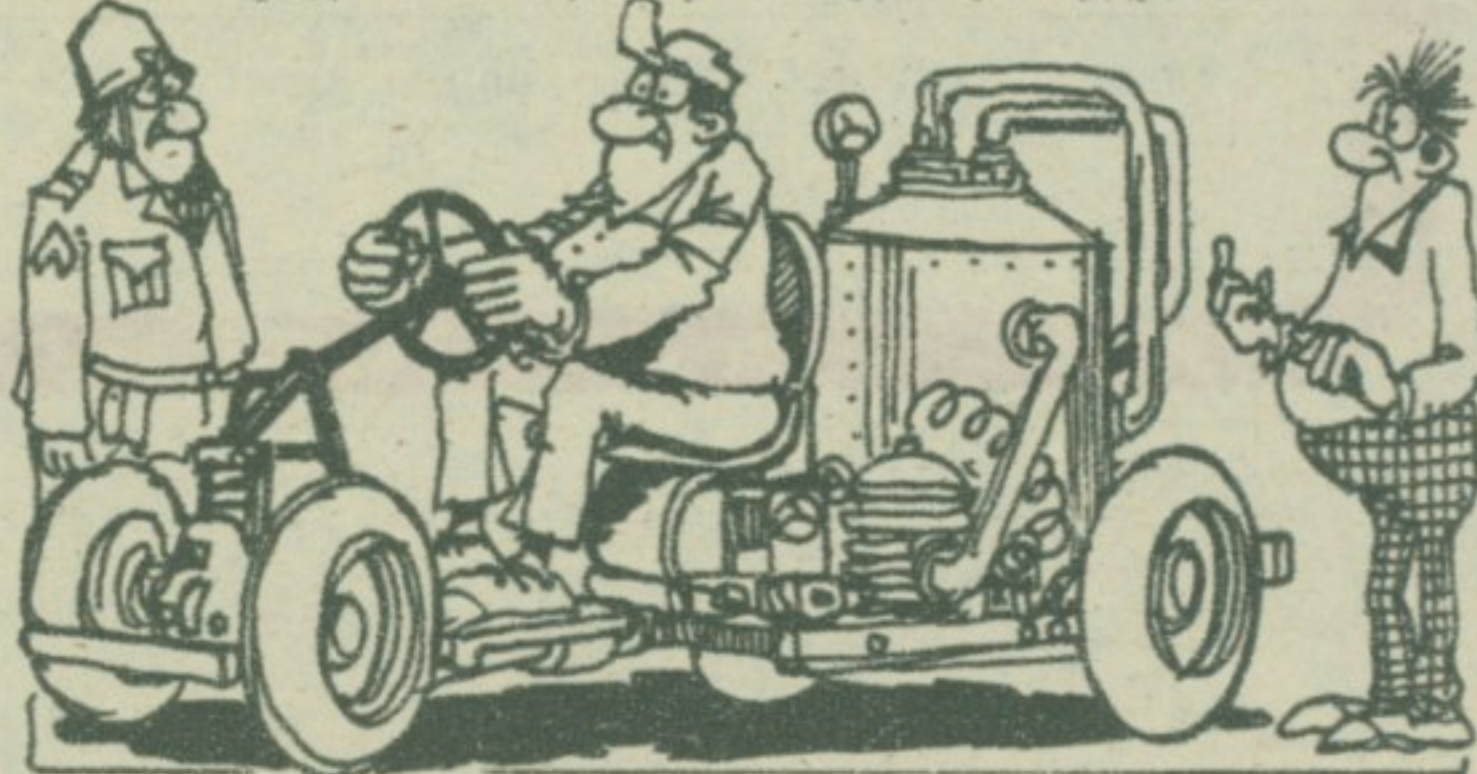
АУТОМОБИЛИ НА — ВАЗДУХ

Нафте је све мање, то је и врапцима јасно. Бројне лабораторије ангажовале су све своје расположиве снаге да нађу енергију која ће, уместо течног злата, успешно покретати аутомобиле. И као што то обично бива, са разних страна земљиног шара чују се многе идеје. Те ово је најбоља замена за нафту, те ово је енергија будућности, те... Недавно се појавио и изумитељ Аустријанац Карл Ла. На запрепашћење многих он је изјавио да неће проћи ни неколико година а на улицама ће се поред стандардних „мерцедеса“ и „кадилака“ појавити и теретни и путнички аутомобили чија ће покретачка енергија бити — ваздух! Потребно је, тврди велики оптимиста из Аустрије, ноћу снабдеи специјалне балоне компримираним ваздухом и гарантовано је да ће, захваљујући њима, аутомобил сутра моћи да превали бар 70 километара.

Аустријски проналазач убеђен је да је предност т.в. пнеуматског аутомобила, поред осталог, и у

томе што је лишен многих недостатака који прате моторе са унутрашњим сагоревањем. Аутомобил по његовој замисли је бешуман, не загађује околицу издувним гасовима (еколози су, вероватно, већ на његовој страни!), није му потребан компликован систем хлађења и сложени преносни механизам. На крају, што је можда најважније, за километар вожње аутомобил на ваздух не потроши ни, преточено у нашу валуту, динар-два.

Прича да у овој кризној енергетској ситуацији не може бити лепши. Међутим, упорни Аустријанац није остао само на причи: пред својим знацијелним колегама приказао је на Нирнбершком конгресу прототип свог модела. Пнеуматски аутомобил је ту положио испит. Међутим, остаје отворено питање да ли ће и када кренути у серијску производњу. Да не заборавимо. Направа Карла Ла пре личи на савремени мотокултиватор него на аутомобил пред којим је будућност!



ДА ЛИ СУ У СВЕТУ ПОШТАНСКИХ МАРАКА ПРО- НАЛАСЦИ ЈОШ МОГУЋИ? А АКО ЈЕСУ, ДА ЛИ СУ ПОТРЕБНИ?

Оваква и слична питања уместа су ако их постави човек који није упознат с производњом марака и који се с малим шареним комадићем хартије среће само кад треба да пошаље писмо.

Пођимо од лепка. Он је обично безбојан, ређе без боје, жућкаст или мрк. Међутим, некад су, да би спречили фалсификате, полеђину поштанских марака бојили у црвено. Такав лепак имао је још једну улогу: ако би марка у транспорту случајно отпала, на коверти је остајала црвенкаста мрља као доказ да је поштанска тарифа била поштено плаћена. Кратко време био је у употреби и лепак који је, нанесен на полеђину, образовао неку шару или монограм. Марке с таквом позадином биле су, можда, лепше од обичних, али је наношење лепка на њих ипак било бесмислено: стајало је времена и труда, а њихова лепота и необичност могла се посматрати само док марка не буде залепљена.

Од једног изума до другог често је само корак. После марака с монограмом на позадини измишљена је марка код које се штедело на лепку: уместо да њиме буде премазана цела позадина, лепак је наносио у појединачним круговима или квадратићима (1). За „штедљивим“ маркама дошле су мирисне (3). Издаване су средином педесетих година у СР Немачкој и мирисале су на метвицу. Најзад, појавиле су се у свету и самолепљиве марке. (2). Њима се, заиста, ништа не може замерити: практичне су и хигијенске. Ни да их лижеш ни да их мажеш гумарабиком.

Навикли смо да лице марке буде у боји, а по-

леђина бела. Али, било је марака чија је позадина била зелена, плава или неке друге боје. Забележени су и покушаји да се боја на лицу марке искористи као „заштитни знак“ једне земље или њених појединих покрајина. Тако је, на пример, у Авганистану свака покрајина имала своју боју на маркама. Али та идеја, као и покушај да се бојом означи номинална вредност марке, показали су се непрактични.

У борби против поновног коришћења већ искоришћене марке у Русији су од 1909. године на листе папира намењеног за штампање марака наносили мрежу од креде, казеина или каолина (12). Таква мрежа се уопште не примећује, али ако с марке неко покуша да скине печат, мрежа ће се скинути заједно с бојом и ромбови од креде постају тада видљиви.

Године 1862. Швајцарска је издала златасте марке — први случај премазивања марке бронзом (4). Рецепт за њихову израду био је једноставан: прво су штампали марку бронзане нијансе, а затим ручно наносили на њу метални прах. Касније је било и „сребрних“ марака. Има и лакираних марака: боје на њима изгледају свежије и јаче, а хартија се боље чува (5). У СССР је 1963. објављена серија лакираних марака „Уралско драго камење“. Најзад, аутори марака нису заборавили ни светлеће боје (11). Такве марке светле при обичном осветљењу.

Шездесетих година прошлог века све марке у САД штампане су на такозваној Френсисовој хартији (9). Названа по презимену свог проналазача, та хартија је при покушајима да се са ње хемијским путем скине

НЕОБИЧНА ФИЛАТЕЛИЈА

НАДМУД

печат постајала крта, покривала се мрким мрљама или потпуно мењала боју.

Колекционари знају и за друге, још необичније марке. Године 1938. у Швајцарској су се појавиле марке са историјским мотивима: хартија на којој су биле штампане, захваљујући нарочитим додацима, била је осетљива на светлост и од беле постајала је жутозелена (10).

При изради хартије за марке коришћена су и свилена влакна црвене, плаве, зелене, жуте боје. Названа по свом проналазачу Дикинсону оваква хартија је, као изузетно квалитетна, коришћена најпре за коверте, а затим и за саме марке (6). У производњи марака коришћено је и браздање, такозвано вафлирање. На већ готове марке наносио се, под пресом, тачкасте линије које су при поништавању марке одлично упијале боју печата (7). Укрупнене, те линије подсећају на шару с наполитанки.

Успеси хемије одмах налазе своју примену и у филателији тако да ће у будућности бити још много новина. Али, занимљиво је поменути и неке старе. У Пруској су још 1868. године изашле марке штампане на провидној хартији импрегнираној раствором колодијума. Ове марке свакако су јединствене у историји филателије. Док се код свих осталих боја наноси на лице, код ових је наношена на наличје. Циљ: није постојала ни најмања могућност да се употребе два пута. Марка је израђивана на тај начин што је на папир наносила слика а преко ње лепак. Ако би неко покушао да с такве марке уклони печат, боја би се одмах растворила. Ако би то

некако неком и пошло за руком, заједно с печатом одлазио би и колоид и хартија је губила прозрачност и слика се више не би видела.

У борби против фалсификовања марака значајно место заузимају водени знаци, понегде звани и филигран (8). Водени знаци су се појавили у Италији још у 13. веку као знак фирме произвођача хартије. Њихова употреба временом је постала обавезна. С листова папира они су прешли на новчанице, а затим и на марке. Понекад се водени знак утискује на сваку марку, а некад — и тада су велики — на лист папира на коме ће се штампати марке. Било је покушаја да се водени знаци раде у облику бројки које би истовремено означавале и номиналну вредност марака.

РЕКОРДИ

Најмања марка на свету изишла је 1856. године у Мекленбургу. Њене размере су 12 x 12 милиметара, а укупна површина 1,44 квадратних центиметара. А 1962. године у Совјетском Савезу угледала је свет марка „Слава освајачима космоса“ с размерама 150 x 70 милиметара, то јест 105 квадратних центиметара. У годинама 1935. и 1936. у Аустрији су, када је по њеним градовима гостовала група лилипутанаца, марке поништавали печатом чији је пречник био свега 17 милиметара.

У читавом свету постоји тенденција ка стандардизацији поштанских коверата, дописница, разгледница. Међутим, творци поштанских мара-

ка не пристају на калупе и многи од њих желе да буду оригинални по сваку цену. Како иначе објаснити појаву поштанске марке у облику мале грамофонске плоче (14), Троугао, шестоугао, овал, трапез, круг — сви ти облици већ су испробани на поштанским маркама (13). Даљи развој облика марке тешко је предвидети. Године 1964. Сијера Леоне је издала нову марку. Први примерак купио је министар комуникација ове мале афричке државе а затим су остале марке просто разграбљене. Тајна успеха нове марке била је у томе што је представљала обрису ове државе.

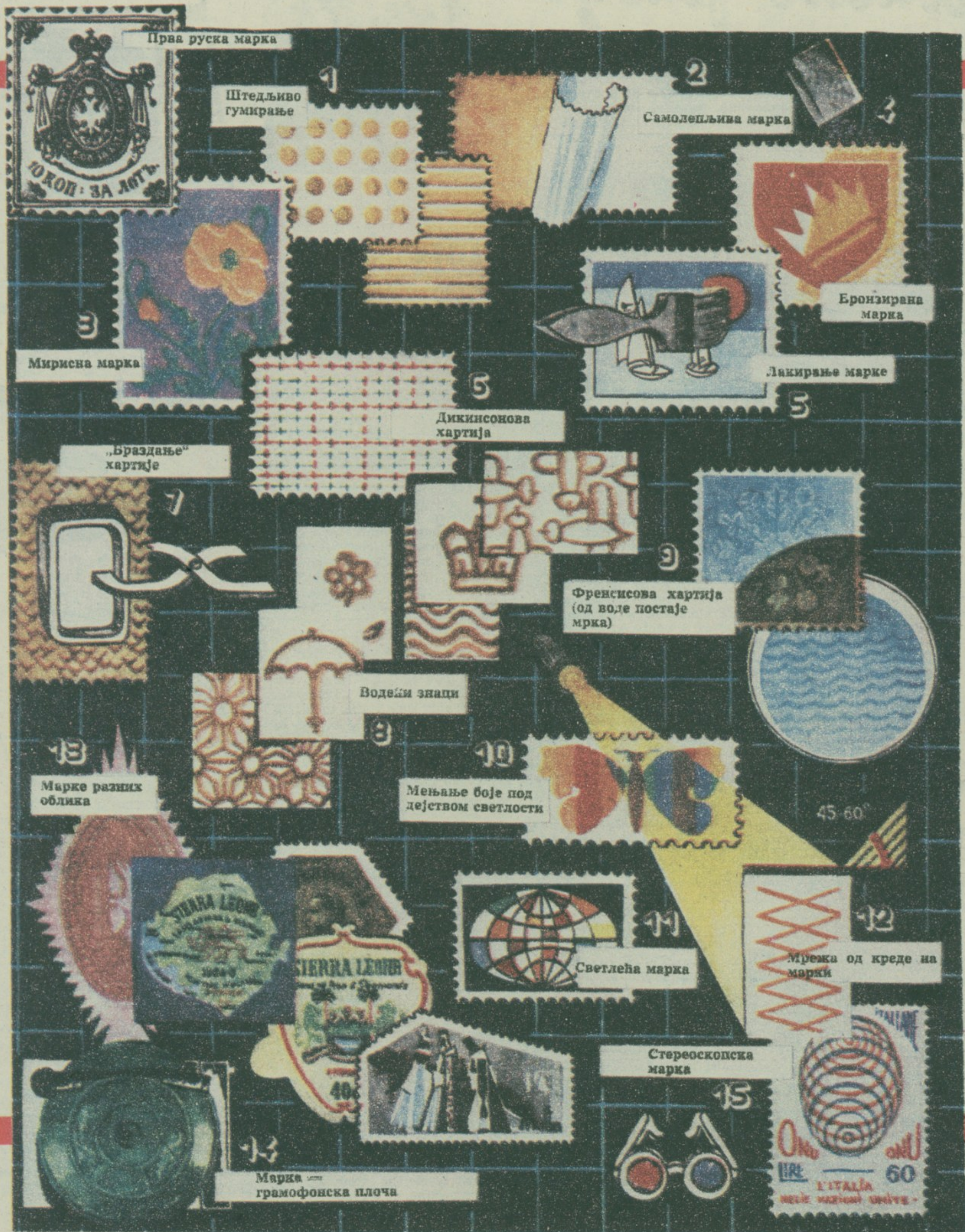
Марке необичних облика не могу да се штампалу у листовима већ појединачно, слично изради металног новца. Марке државе Тонга не само да начином израде подсећају на метални новац већ и својим изгледом: личе на златнике. Знајте само: ако вам до руку дође марка необичног облика са зупцима — не верујте својим очима. Ти зупци не значе да је марка откинута с листа, они су само украс.

Технички напредак донео је још једно изненађење стереоскопске, тродимензионалне марке. Такве марке издаје, рецимо, држава Бутан. Постоје и рељефне марке, и то још одавно. Тако је, на пример, на првој руској марки грб био израђен у рељефу.

У част примања Италије у Уједињене нације, у овој земљи је била израђена марка давно познатом двобојном стереоштампом код које лих постаје тродимензионалан ако се посматра кроз специјалне наочаре (15). На жалост, продавци их нису поклањали уз сваку марку.

К. В.

РИТИ ФАЛСИФИКАТОРЕ ФАЛСИФИКАТОРЕ



*СТРАНА

ПОЛИТИЧКИ
ЗАБЕЛЖНИК

Дивље јагоде

Још једна група из Сарајева прети да помрачи славу осталих суграђана. ДИВЉЕ ЈАГОДЕ води Сеад Липоваца, композитор „Мирзиног јата“ и аутор свих њихових успеха. У новом ансамблу наступа као гитариста и пратећи вокал. Остали чланови су: Анте Јанковић, вокални солиста и ритам-гитара, Ален Исламовић, бас и Наско Будимлић, бубњеви. До сада су снимили четири сингла и ЛП „Стаклени мотел“. Највећи



хитови су им „Паткица“, „Једина моја“, „Криво је море“ и др. ДИВЉЕ ЈАГОДЕ свирају савремени хеви-рок и успостављају врло брзо контакт са публиком што су доказали и на недавно одржаном рок-фестивалу у Београду где су у своју игру увукли више хиљада младих. Овако срдачна атмосфера пратила их је и на другим концертима тако да сваки организатор може бити веома задовољан ако у свом програму има и ДИВЉЕ ЈАГОДЕ.

ЧИТАОЦИ ЈАВЉАЈУ...

ВЕСТИ ИЗ

БАБУШНИЦЕ

Тешко је и у већим местима наћи групу која тако дуго свира као што је то код нас у Бабушници. Ансамбл АЛБАТРОС формиран је још пре 15 година, али још увек ередно ради. Групу су формирали ДРАГАН ПЕЈЧИЋ, соло гитара и ДРАГАН ЖИВКОВИЋ, вокал. Наравно, за тако дуго време мењали су се разни чланови, али су ова два Драгана остала верни АЛБАТРОСУ. Сада су им се придружили Сода на басу и Вељко на клавијатури. Наступали су на фестивалима у околини Бабушнице, а начинили су и снимке за Радио-Пирот. Иначе, свирају рок-композиције домаћих и страних аутора, али највише воле сопствене песме за које верују да се могу свидети широј публици.

Саша Адамовић
Првوماјска 13
18330 Бабушница
(хонорар 150 динара)



КАРТА КОЈА ЗАМЕЊУЈЕ СВЕ ОСТАЛЕ

Играчи карата и учесници разних квизова знају врло добро какве све предности даје један „џокер“. Такав један ЦОКЕР појавио се и на београдској музичкој сцени и упознавање тече следећим редом:

Љубомир Рађеновић гитара и вокал, Саша Пешић, бас-гитара и вокал, Јовица Беглић, гитара и Гордан Ђупурдија, бубњеви.

Све остало о групи ЦОКЕР може се сазнати из монолога Љубе Рађеновића, студента књижевности:

— Сви станујемо у Новом Београду и гајимо стил који се не би могао сврстати ни у један правац рок музике. Пошто смо млади и пуни снаге, свирамо музику која нам у ово доба живота највише доликује. То су доста једноставне песме које се лако памте и доступне су сваком. Наравно, ми чекамо своју шансу на сцени и ово није ниво на коме ћемо се зауставити. До сада смо имали мали број наступа иако постојимо скоро две и по године. Тиме се и може објаснити чињеница што смо савсим непознати широј јавности. Додуше, раније смо свирали под другим именом, па је и то један од узрока анонимности.

У групи имамо два студента и два средњошколца, али нам бављење музиком нимало не смета да испуњавамо обавезе у школи и на факултету. Почетком септембра снимили смо две песме у студију „Друга маца“ у Београду, а продуцент нам је био Бата Сокић, бивши члан „Сунцокрета“, а сада члан „Врућег ветра“. То су песме „Чувам се“ и „Све за мене је тајна“.

У принципу свирамо музику коју сами компоујемо и за коју сами пишемо текстове и аранжмане. Не устручавамо се да свирамо и стране композиције, нарочито рокенрол старијег датума. Уосталом, још ћете за нас чути!

САРАЈЛИЦИ-ПРТАЧИ



Ево нано је Зоран Минић (Владетина 2, Крушевац) запамтио блуз гитаристу из групе 77 ТОП.

МУЗИЧКА ПАТРОЛА

Загреб је још једном показао да је један од водећих музичких центара у земљи јер се у овом граду непрестано јављају музички ансамбли који касније добијају водећулогу на југословенској рок-сцени.

Ових дана се већ говори о другој генерацији „новог вала“ (ако се претпостави да је прва генерација „Прљаво казалиште“, „Филм“, „Азра“). Сада се појавила и група ПАТРОЛА. Она постоји тек годину дана али је већ успела да сними албум „У средини“ у студију РТВ Загреб, за дискографску кућу „Сузи“. Та њихова прва ЛП врло добро је примљена у публици, а такође и група ПАТРОЛА која самоуверено влада сценом и та своја расположења успешно преноси и на слушаоце. У свом врло атрактивном сценском наступу ова ПАТРОЛА згодних момака брзо осваја наклоност женског дела публике. Чланови ПАТРОЛЕ су Сташко Адлешкић, бас и вокал, Дамир Молнар, гитара и вокал, Ренато Метешки, вокални солиста, Саша Мићуновић, гитара и вокал и Драган Симоновски, бубњеви.



УЗБУНА У БАЧКОЈ ПАЛАНЦИ

Не, узбуна није права — то је само АЛАРМ! А групу „Аларм“ сачињавају: Драган Пандуров (16) соло-гитара, Ненад Костелац (17) бас, Давор Погач (15) бубњеви и Александар Бањац (16) вокални солиста. Без обзира на младост група АЛАРМ већ две године ради у овом саставу. Проблема има као и у сваком поству, али се уз добру вољу и залагање све може савладати. Њима је најважније што су повезани чврстим другарством, а што се тиче музике сматрају да су у протеклом периоду имали два успеха вредна помена: друго место стручног жирија и прво место према гласању публике на гитариади у Маглићу, а други успех је био прошле го-



дине на фестивалу Музичке омладине у Новом Саду где су изазвали буру одушевљења својом полетном музиком. У међувремену су продужили да праве излете у околину и свирају по околним местима, као и у самој Бачкој Паланци заједно са старијим и искуснијим колегама из групе „Др. Тон“.

Причајући о себи, момци из АЛАРМА су рекли и ово:

„У нашем саставу свако има своје задужење, али то не значи да свако гледа само своја посла. На-

против, прихватимо сваку добру идеју или предлог и тежимо ка усавршавању кроз сталан рад. Драган је, на пример, „задужен“ за компоновање, али он некад учествује и у писању текстова. Ненад свира гитару и пратећи је вокал, али склапа и аранжмане. Давор је најмлађи у групи, али и он има „право гласа“. Саша, осим што пева понекад суделује у коначном обликовању композиције...“

А каква је наша музика?

То је музика јасно израженог ритма, добрих

текстова и оно што је најбитније — упечатљивих рефрена, набијених снагом која као да је баш у том тренутку заустављена и чека расплет ситуације (наставка основне теме). Из ове мале анализе може се закључити да свирамо чврсти рок“.

Ако желите да пишете Драгану, Неши, Дакију или Сашу (или једноставно групи АЛАРМ) онда забележите њихову адресу:

Драган Пандуров, М. Тита 19, 21400 Бачка Паланка.



БЕРЗА ПЛОЧА

Продајем или мењам следеће ЛП плоче: „Jazz Giants“, „Хит парада Но. 3“, „Невидљиве теразије“ (СМАК), „Мојој мами“ (РАНИ МРАЗ), „Ако приђеш ближе“ (ЗДРАВКО ЧОЛИЋ), „Parallel Lines“ (BLONDIE), и друге.

Предраг Бекерек
Шидска 25
22243 Моравић

По цени од 80 динара продајем добро очуване плоче: „Шапутење на јастуку“ (ДАДО ТОПИЋ), „Ратататија“ (МЕТАК), „Одлази циркус“ (РАНИ МРАЗ), „The Long Run“ (EAGLES), „Are we not men...“ (DEVO), „White music“ (XTC), „Midnite Dynamos“ (MATCHBOX), „Living on the Edge“ (АХЕ).

Слободан
Трифунковић
Георгија
Јакшића 15
15300 Лозница

По повољној цени продајем две одлично очуване касете „Abba Arrival“ и „Smash Hits 8“.

Маша Вундаћ
Расточине III-5
51000 Ријека

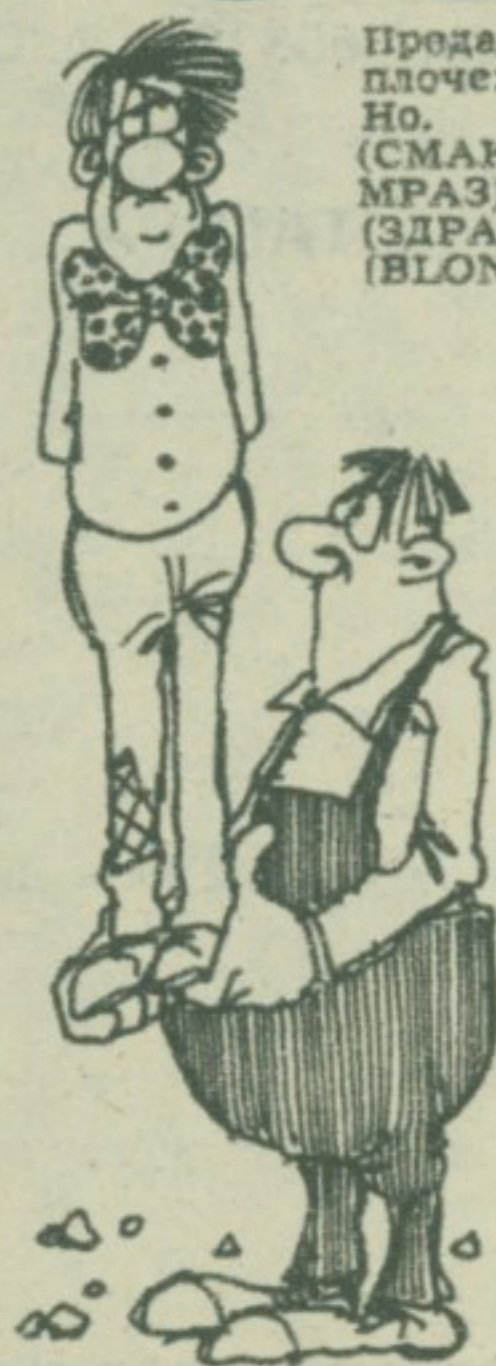
Желим да купим следеће плоче: LED ZEPPELIN 1, 2 и 4, ЛП „Песма остаје иста“ и плоче DEEP PURPLE „In rock“ и „Machine Head“.

Владимир Крнац
Кукучинова 8
21470 Бачки
Петровац

Житно откупљујем плочу „Улазак у харем“. Снежана Јовић
Др Рибара 7/44
21000 Нови Сад

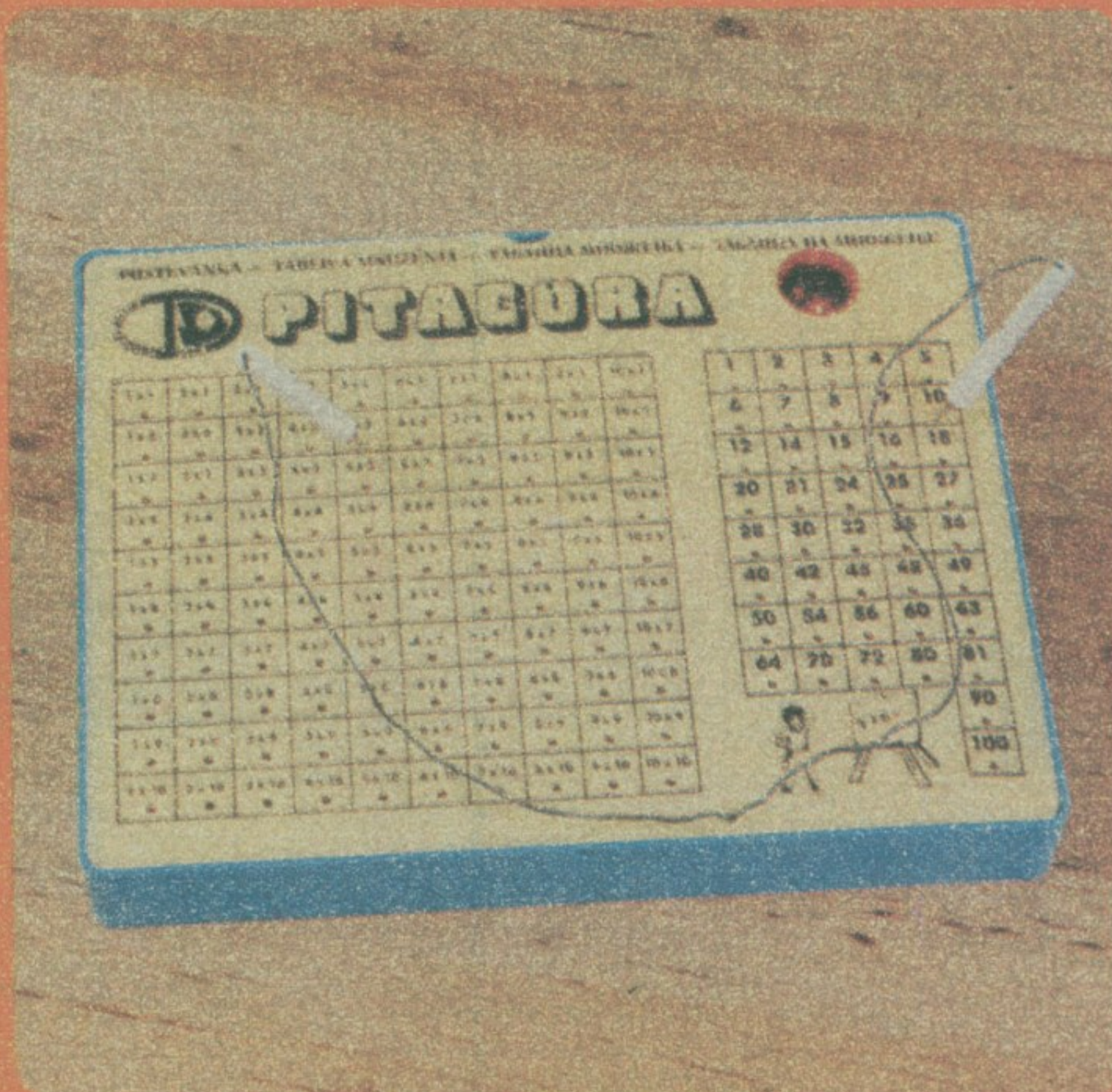
Желела бих да купим ЛП „ДРУГИ НАЧИН“ са песмама „Лиле су кишне“ и „Стари град“ итд.

Ирена —
Титово Ужиде





PITAGORA



ПЛАСТИКА ДОРО из Изоле, позната ученицима по изради лењира и троуглова као и других школских потреба. Почела је са израдом новог помагала — РАЧУНИЦА ПИТАГОРА.

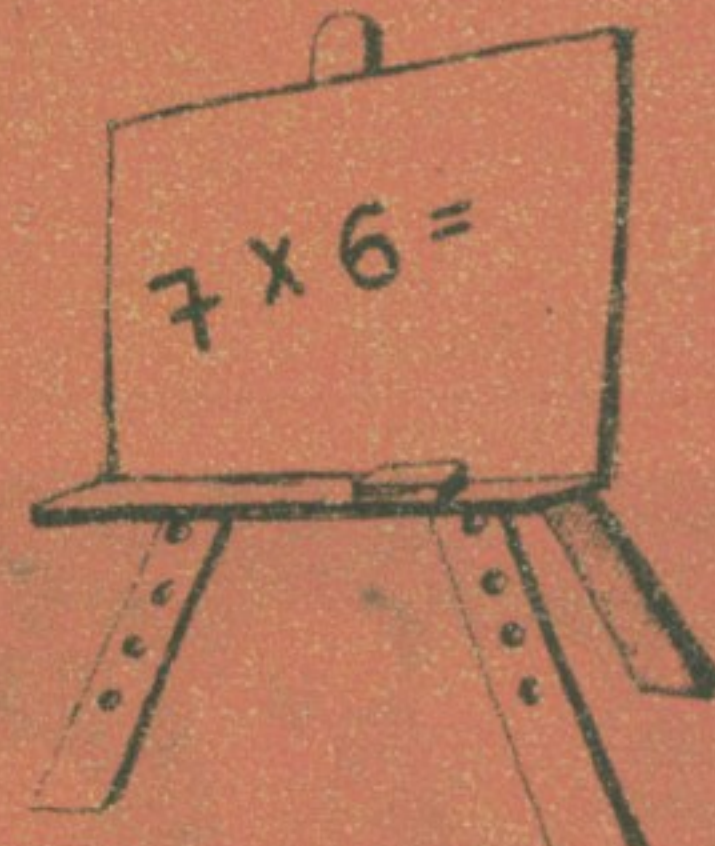
Рачуница користи, како учењу тако и провери знања из множења па је зато погодна за децу и ученике од 5—10 година старости. Са РАЧУНИЦОМ ПИТАГОРА лако учиш множење сам или у групи.

РАЧУНИЦА ПИТАГОРА је погодно помагало, а исто тако забавна друштвена игра. РАЧУНИЦУ ПИТАГОРУ можете наћи у свим трговинама које продају играчке и школски прибор, или наручити преко ПОЛИТИКИНОГ ЗАБАВНИКА.

Довољно је читко испунити наруџбеницу коју ћете налепити на дописницу и послати на адресу:

ПОЗД ПЛАСТИКА ДОРО — ИНДУСТРИЈСКА ЗОНА — 66310 — ИЗОЛА

РАЧУНИЦА ПИТАГОРА кошта 270.— динара, и толико припремите за поштару који ће вам донети на основу наруџбенице коју пошаљете на адресу.



ПОЗД ПЛАСТИКА ДОРО ИНДУСТРИЈСКА ЗОНА 66310 — ИЗОЛА

НАРУЏБЕНИЦА ЗА РАЧУНИЦУ ПИТАГОРА

Име и презиме

Улица и број

Поштански број и место

Неопозиво наручујем ком. рачунаљку Питагора, по цени 270.— дин. за ком. износ ћу платити поузећем

Потпис родитеља

Пишите читко и штампаним словима.



ХЕЈ!
ШТА РАДИШ
ТАМО
ДОЛЕ?

1218



PEZ КЛУБ, 61111 Лjubљана, y. y. 8



Купон испуни (штампаним словима) исеци и налепи на дописницу

[illegible]

Презиме и име

[illegible]

Улица и кућни број

[illegible]

Место становања

--	--	--	--

поштански број

Датум рођења



Инспектор Младен је пажљиво посматрао ствари разбацане по поду присећајући се свега онога што су га учили: обрати пажњу на свани кончић, откинута дугме, влас носе, отисак прста. Међутим, ничега од тога овде није било...

Н ије ми то први пут. Већ неколико пута сам вршио увиђај на лицу места, размишљао је млади инспектор Младен. Али, никад као сада — сам. Ово му је био први самостални задатак. Док је екипа техничара снимала место крађе, кроз главу су му пролазили савети старијих колега: треба све предвидети на време. Ако се, у самом почетку, превиди и најситнији траг, ако се нешто пропусти, то се више не може надокнадити. Зато, добро отвори очи јер нема неважних ствари на увиђају. Открити кончић, влас носе, отисак прста — све то може да укаже на извршиоца.

ХИТАН ЗАДАТАК

Тог јутра је као и обично кренуо на посао. Дан је био сунчан и топао иако је јесен већ одавно закорачила на улице. Људи су журили на посао.

Само што је ушао у канцеларију колега га је обавестио да га зове начелник. Пожурио је. Док је затварао врата за собом, пало му је на памет да ће још дуго пред овим озбиљним човеком осећати несигурност.

— Младене, задатак је врло хитан! — обратио му се начелник не дижући поглед са папира. — Обијена је продавница мешовите робе „Колонијал“ у Радничкој улици. Екипа криминалистичких техничара већ је кренула на лице места. Ти ћеш руководити увиђајем.

— Разумем! — одговорио је Младен и журно изишао из канцеларије. Био је страшно поносан: па то му је први самостални задатак!



так! Сада је требало оправдати поверење.

Пред опљачканом продавницом стајали су пословођа и његов помоћник. Милиционери су уклонили радознале грађане који су као и обично дошли у куповину.

— Рано јутрос дошао сам да отворим радњу — узбуђено је причао пословођа. — Ја увек први долазим већ годинама и обично, пре него што откључам врата, обиђем око продавнице и приручног магацина да бих проверио је ли картонска амбалажа коју увече остављамо однета. Тако сам и приметио отвор у зиду. У продавницу нисам улазио већ сам се из оближњег бифеа јавио вашој Станици.

ТРАЖИО ЈЕ »НЕШТО«

Младен је први ушао унутра: било је очигледно да је провалник имао доста посла док је направио отвор у зиду. На то је указивала хрпа комадића цигле и малтера. „Зар му није било једноставније да обије врата“, питао се Младен. Следће што му је пало у очи било је да провалника изгледа уопште

није интересовао приручни магацин: врата која су водила у њега била су затворена. Ипак проверио их је. Била су закључана. А то је могло да значи да је провалника занимао само новац.

У самој продавници владао је прави хаос. Роба у рафовима била је испретурана и разбацана. Иза пулта лежала је отворена конзерва једнокомпонентне „Краутоксин“ боје а поред ње ширила се црвена барица. Каса је била отворена и празна. По свему судећи обијена је неким тешким предметом. Отисак прстију није било. Вероватно је да се провалник послужио пијуклом, размишљао је Младен. Њиме је могао и да направи отвор у зиду и обије касу. А изгледа и да се није плашио да ће га неко заћећи у „послу“. Продавница је била парком одвојена од осталих кућа у улици. Осим тога, овај крај града био је познат као миран. Касно ноћу, када градски превоз престаје да ради, било је сасвим мало провалника. Сигурно је и провалник то имао у виду.

Размишљајући о свему томе, Младен се освртао по продавници. Тражио је погледом оно „нешто“ што ће истрагу упутити на прави траг. Да је бар неки од старијих колега сада овде, прижељкивао је. Могли би да размене утиске, поставе неку хипотезу

и заједнички је провере. Његов део посла почињао је тек после увиђаја. Некада су потребни дани и дани упорног и стрпљивог рада пре него што се открије кривац.

Изишавши из продавнице, Младен је кренуо ка парку: морао је да буде неколико минута сам, да на миру размисли. Пажљиво је читао белешке које је направио за време увиђаја: нису могле многу ла му помогну. „Разговарају још једном са пословођом и помоћником“, одлучио је и вратио се у продавницу.

ПОКАЖИТЕ ЋОНОВЕ

— Молим вас испричајте ми потанко шта сте радили јуче кад сте се вратили с посла, с ким сте били, у колико сати сте отишли на спавање? — обратио се Младен најпре пословођи.

— Стигао сам кући око 20.30. Вече сам провео код куће јер смо славили рођендан млађег сина. На спавање сам пошао кад смо испратили госте, негде око 23.30. Устао сам као и обично око 5. Остало сам вам већ испричао.

— А ви? — обратио се сада Младен помоћнику, младићу плаве коврцаве косе.

— Ја сам вече провео са девојком: сачекала ме је

пред радњом па смо отишли у биоскоп. Филм је био прилично досадан, то ми је мало покварило расположење. Кући сам се вратио чим сам испратио девојку. Одмах сам и легао. Јутрос сам устао око 6 и овде стигао сат касније. Тек онда сам сазнао шта се догодило — говорећи ово младић је невољно увртао аутобуску карту.

Не мању нервозу показивао је и пословођа. Јесу ли можда имали разлога за њу? Да нису нешто прећутали? Или је то можда била типична реакција људи који су први пут, стицајем околности, умешани у неки „случај“?

Младен је неколико тренутака ћутке посматрао пословођу и плавокосог продавца а онда их замолио да му покажу ћонове ципела. Обојицу је његов захтев прилично зачудио али су учинили оно што је тражио од њих.

Инспектор је пажљиво прегледао ципелу по ципелу а онда се осмехнуо.

— Јесте ли сигурни да нисте ништа пропустили да ми кажете? — упитао је помоћника.

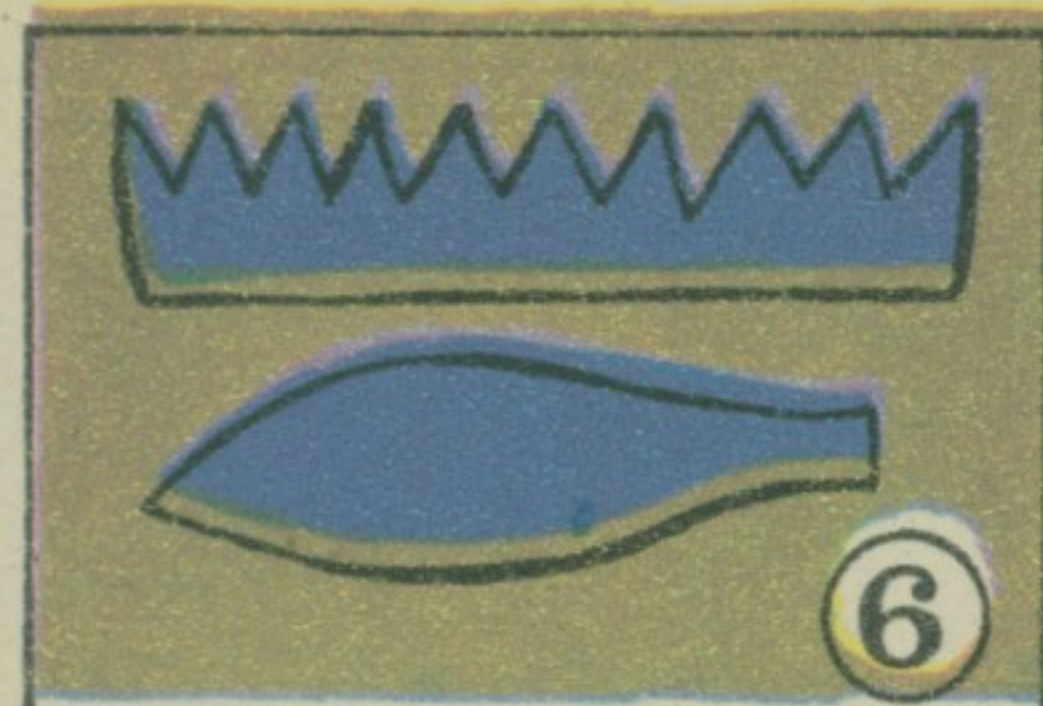
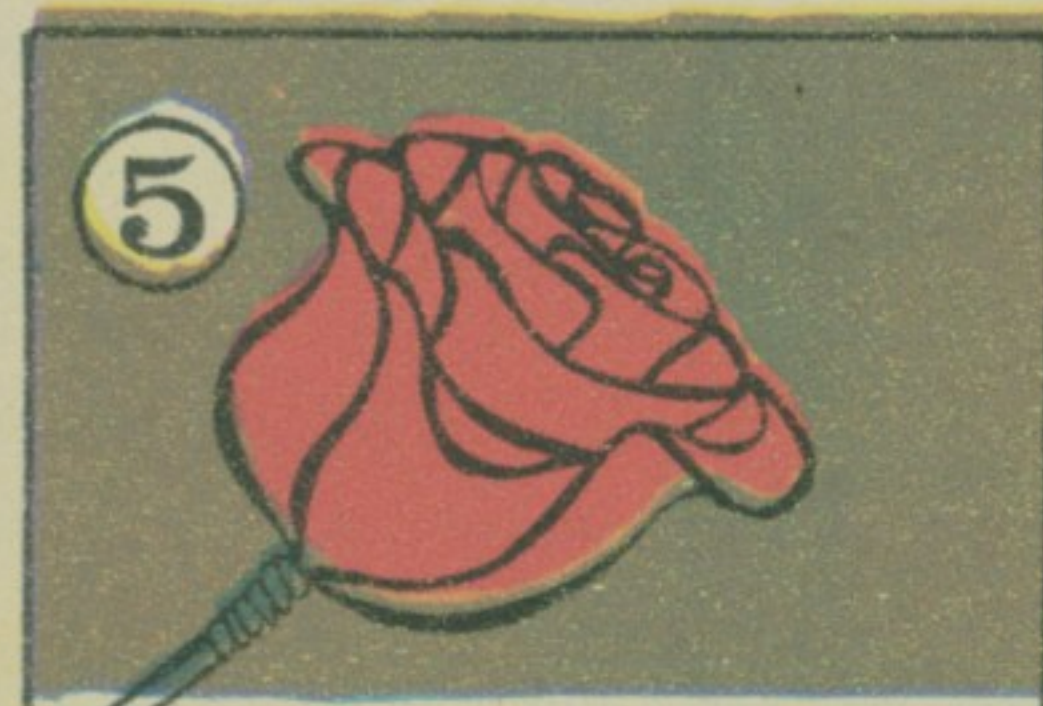
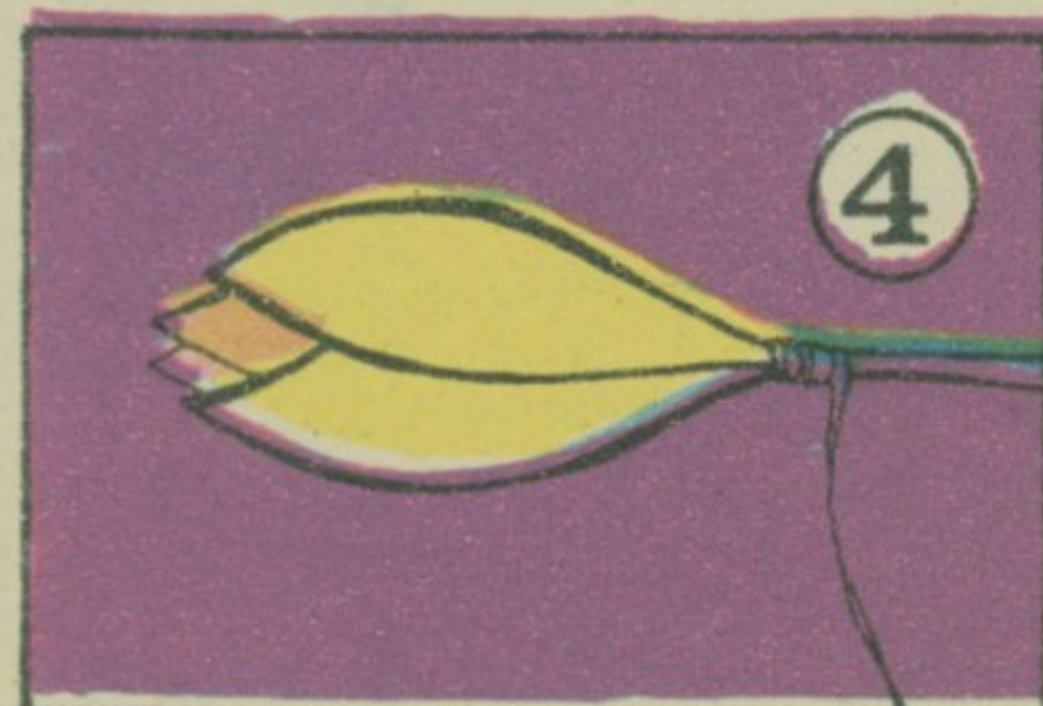
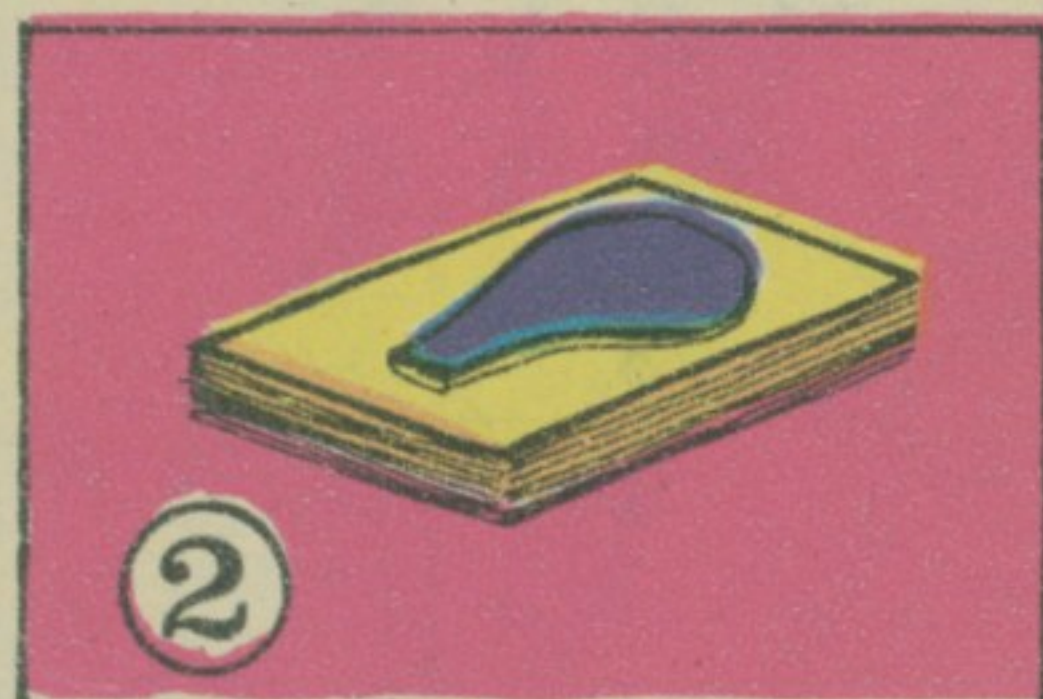
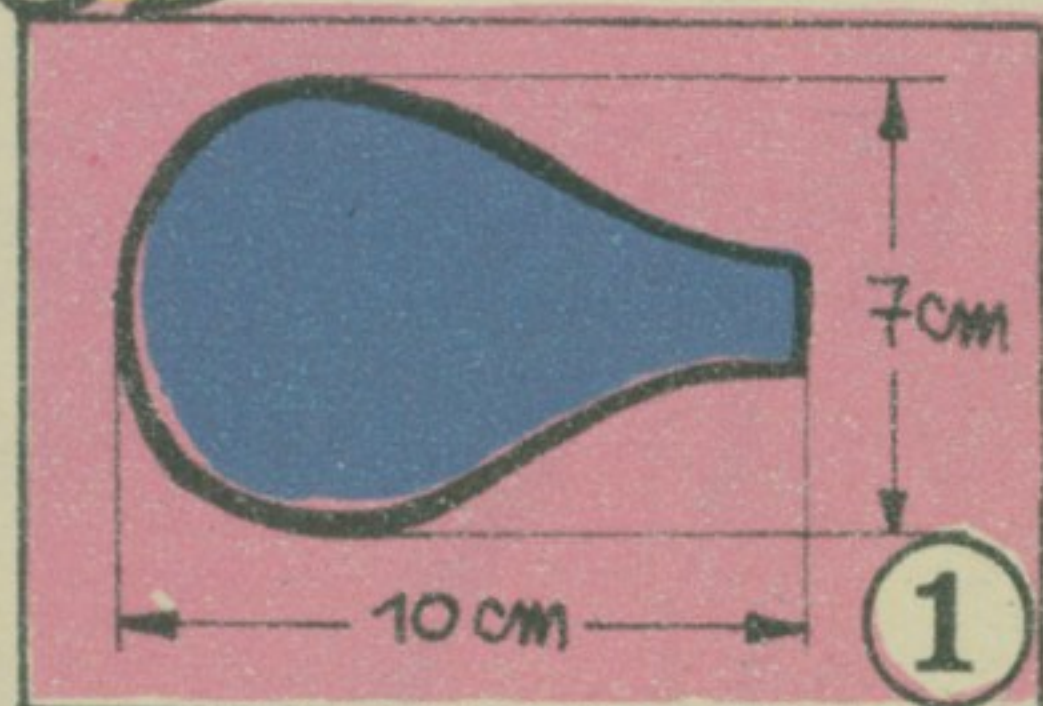
— Потпуно... — одговорио је младић и поцрвенео.

— Па, нисам баш сигуран — успротивио се Младен — ја мислим да сте из целе приче изоставили нешто важну посету продавници!

Знаете ли на основу чега је инспектор Младен посумњао да је млади продавац лопов? Ако то нисте открили, потражите решење на страницама „Мале поште“.



РУЖА и СУНЦОКРЕТ

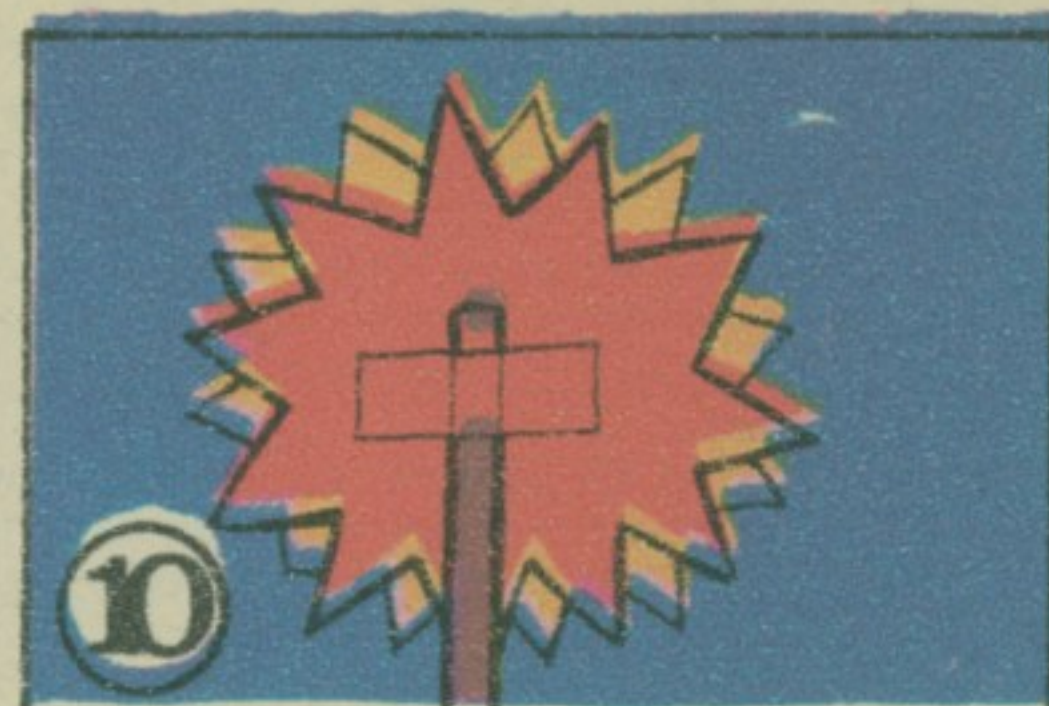
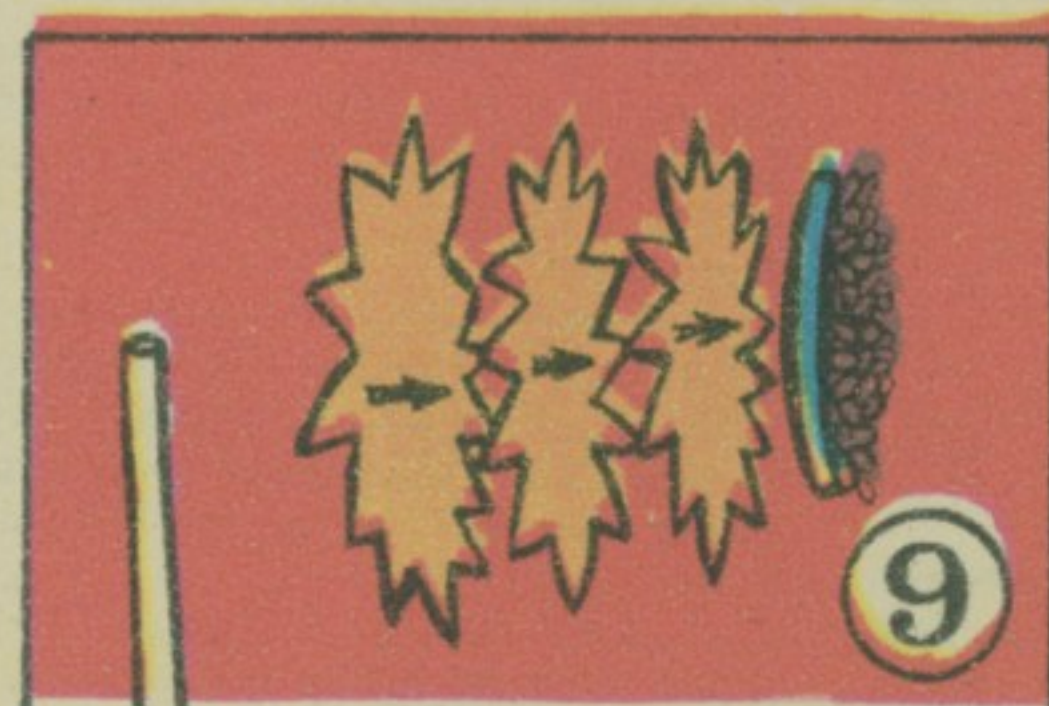
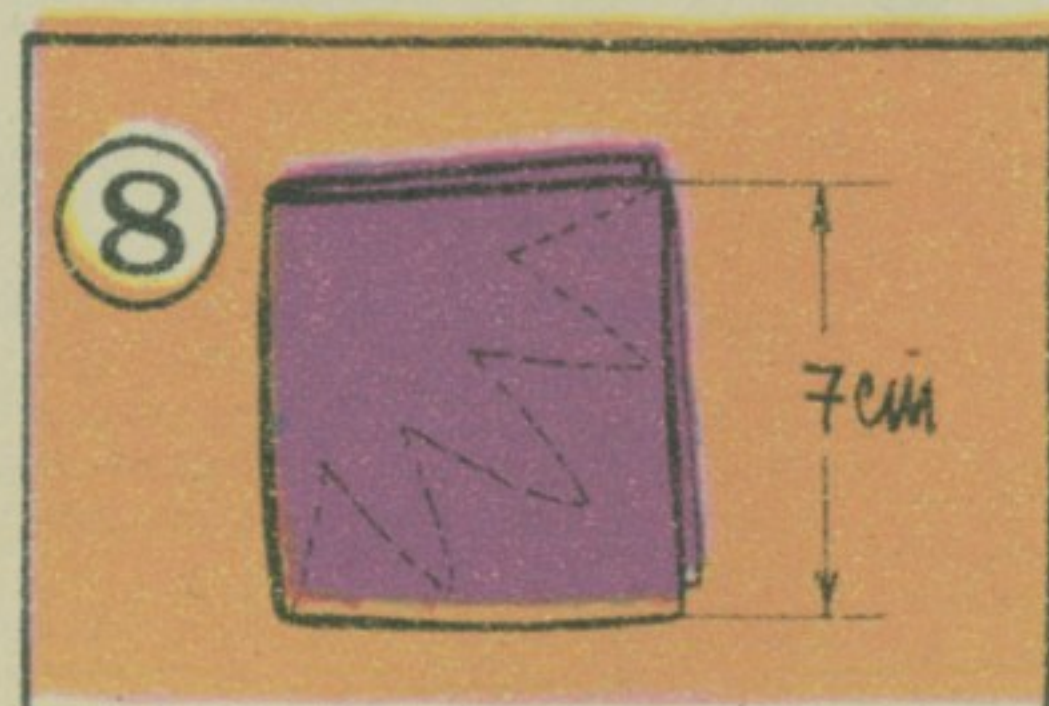
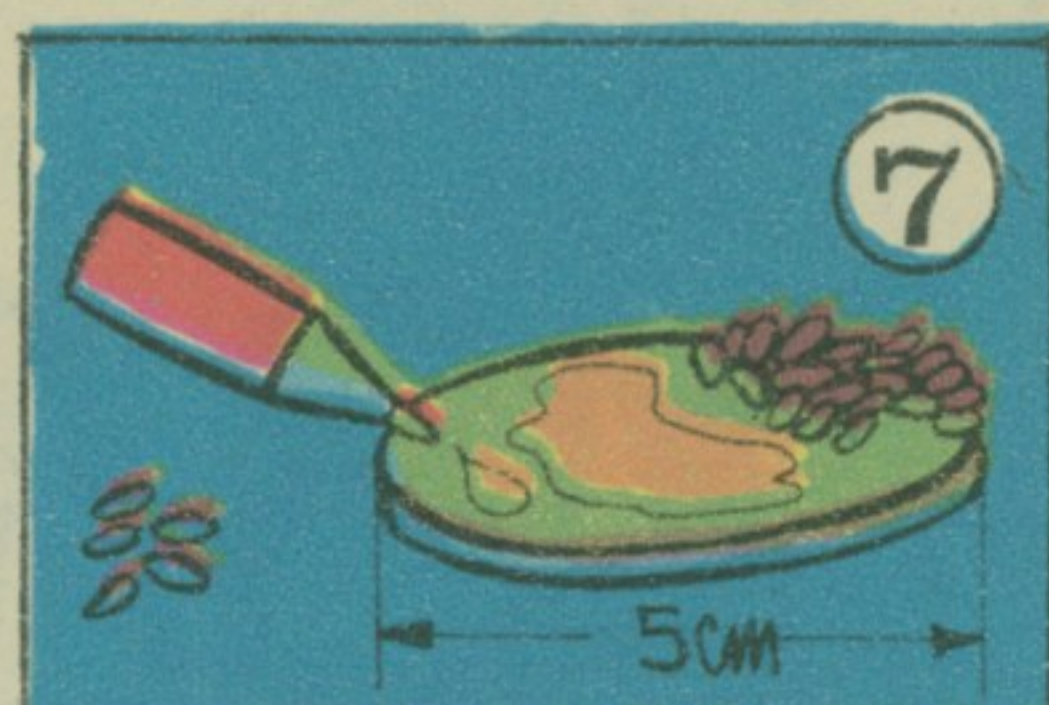


У свакој књижари наћи ћете јевтин креп-папир који се за сат-два неког кишног поподнева може претворити у праву башту: данас вам предлагемо да направите ружу и сунцокрет. Послужиће вам као украс у соби, поклон другарици, а и забавићете се.

На цртежима од 1—6 види се како се прави ружа. Од картона се прво исече модел латице (цртеж 1), а затим се по њему од креп-папира исече 16 латица (црт. 2). Да би ружа могла лепо да процвета, обавезно руком развуците сваку латицу (црт. 3). Сада се око дрвеног штапића обојеног зелено или жице обавијене зеленим креп-папиром — то је дршка — обавијају латице, свака понаособ. Латице се причвршћују концем (црт. 4) све док се не добије цела ружа (црт. 5). На последњем цртежу (бр. 6) види се како се прави чашица која се обавија око цвета као и листови који се лепе или танком жицом причвршћују за дршку.

Сунцокрет такође није тешко направити.

Од картона се исече круг пречника пет центиметара и на њега залепи ситно исечена вуна мрке боје (црт. 7). Тврђи наранџасти папир савијемо на четири дела и исечемо цвет као на црт. 8. Потребна су нам три цвета од различитих нијанси наранџасте боје. Сва три се залепе на картонски круг (црт. 9), на полеђини се селотејном причврсти стабљика од зелено обојеног штапића, и — сунцокрет је готов!



ФАНТАС-
ТИЧНА

ПРИЧА

ЏЕЈМС П. ХОГАН



ДОК НАС СМРТ НЕ РАЗДВОЈИ

**Каква срећа што
је открио служ-
бу рент-а-тело:
док он остаје у
Лас Вегасу, ње-
гова личност у
изнајмљеном те-
лу појављује се
у Лондону.**

Лондон, 2056. година.

Хари Стоун је са задовољним осмехом изашао из луксузног стана свог клијента јер је обавио посао трансакције 8.000 „врхунских“ енглеских фунти које ће пласирати у Сједињеним Државама и тиме зарадити 30 одсто од целокупне суме. Посао је ишао одлично. Користећи БДУ лако је стизао из Лас Вегаса у Лондон, тамо обављао послове и одмах се враћао. Међутим, вечерас ће остати због састанка са Сандом чему се увек радовао.

Срео ју је случајно пре две године у једном ресторану. Гледала га је тако изазовно да није могао одолети а да јој не приђе. Санда је била рођена под срећном звездом. Лепа, практична и паметна, удала се за милионера који се ускоро заљубио у другу жену, па је Санда добила развод уз несхватљиво високу алиментацију. Живела је удобно уживајући у својој лепоти, богатству, слободном времену и Харијевом изузетно привлачном изгледу. Свакако, за њу Хари Стоун није био ситни бизнисмен из Лас Вегаса који прилику свог живота чека већ прилично дуго. Не. Кад би се нашли у стану који је Хари изнајмио, он је постајао А-

лекс Крофорд, милионер из Сарија. Једино што се поклапало са истином била је чињеница да је ожењен. И то вештицом која га мучи и које жели да се реши што пре.

— Зар баш мораш на тај начин? — упита Санда те вечери. — За што се не разведеш?

— Сто пута сам ти казао: прво, никад ми не би дала развод, а друго, исцедила би ми и последњи пени! Па, ти то најбоље знаш, драга, зар не? Него, јеси ли набавила оно?

— Јесам. Ево ти! — Извадила је једну капсулу. — Убриздаћеш ово помоћу обичне инјекције у две цигарете. Проверено је да се не може закључити од чега је наступила смрт.

— Све ће се завршити. Имам један важан састанак овде у банци тако да ћу цео дан бити ван куће, а по подне се можемо наћи да прослаavimo. Две ствари: моју слободу и закључење посла који ће ме учинити за милион тежим!

— А онда ћеш продати кућу у Сарију и преселити се у град?

— Да. Онда ћемо живети заједно.

— Надам се да у међувремену нећеш променити мишљење — рече Санда и насмеја се — и наћи неку лепицу од мене.

Ујутро, пошто је Санда отишла, Хари се одмах упуту према улици

Оксфорд и уђе у лондонску канцеларију Биопревозника на даљинско управљање.

**Нишћарија,
кукавица, бедник**

— Је ли вам пут био пријатан? — упита девојка на шалтеру.

— Веома, хвала. Треба ми резервација за уторак.

— Исти модел? — упита девојка притискајући дугмета на компјутеру.

— Ох! Да, то је од изузетне важности.

— У реду је. Имате ли неку пригужбу овог пута?

— Па, неколико мањих огреботина, али ништа што високо-протеинска трансфузија не би излечила до сутра.

— Свакако ћемо се о томе побринути до уторка. Захтеваћемо целокупан преглед, регенерацију и освежење. Да ли ће вам бити потребно нешто више од уобичајених пратећих стварица: новчаних, упалач, компјутерска бележница, готовина?

— Нека буде 500 фунти.

— Хвала. Извол'те сад у комору број шест. Видећемо се у уторак.

Када је изашао на другој стра-

рија, кукавица и бедник. Сад је доказао супротно. А када у уторак потпише онај уговор, постаће и богат човек који ће срећно живети са лепотицом као што је Санда!

Морам нешто да ти признам

Санда је седела у свиленој хаљини и смешила се. Хари се мешкољиво.

— Мислим да је сад све у реду. Потписао сам уговор за посао живота!... Али, драга — настави Хари помало збуњено — сад ти ипак морам нешто признати.

Погледала га је упитно.

— Знаш, ја нисам ја... ја сам сурогат.

Изгледала је запањена.

— Молим те, немој се љутити — наставио је — али то је био једини начин...

— Не љутим се — рече Санда па прсну у смех. — Напротив, мислим да је то фантастично?

— Како? Па ти у ствари не знаш како ја стварно изгледам. Можда сам трбушаст, ћелав и мали у стварности... Да ли би ме и даље волела?

— Вероватно... не знам. А, одакле си? Сигурно не из Сарија. — Смејала се и даље.

— Не, из Лас Вегаса... али о томе ћемо касније. Сад ћу ти описати како изгледам.

Санда се све јаче смејала држећи се за стомак.

— Добро, Санда, добро, јесте смешно, али не баш толико. Смири се, драга.

— Не, не, ти не схваташ колико је све ово смешно... — Почела је да се савија и да муца — ...зато, зато... зато...

— Теби није добро! Смири се!

Санда је још нешто неразумљиво промрљала, а онда се латано опустила и остала непомићна, празног погледа, отворених уста, без даха. Харија ухвати паника. Зграби је за рамена и поче је дрмусати. Тада зачу монотон, вештачки глас који је долазио из предела Сандине плаве:

— Молим вас, немојте се уплашити. Ово је само квар сурогата на даљинско управљање у поседу БДУ-а, Велика Британија. Није у питању људско биће. Жалимо што смо вам проузроковали непријатност. Група наших механичара већ је на путу до вас... Молим вас, немојте се уплашити...

Али, Хари више није слушао. Као опчињен срушио се на столицу и укочено посматрао непомићну Санду. Поглед му паде на коверат на њеном крилу који је у последњим трзајима покушавала да му пружи. Устаде и зграби га са кобним предосећањем да зна истину. Писмо је било упућено њему. На позадини је писало име и адреса пошиљаоца:

Лиза Стоун, Лас Вегас.

Није било потребно да га отвори. Све је знао. Санда је била Лизин сурогат!

— Проклетнице! Вештице! — урлао је из свег гласа. Онда осети да пада и да му се губи свест.



— Ово нам се ваљда још никад није десило — говорио је механичар БДУ-а, — два се покварила на истом месту и у исто време! Стварно чудно. Кад помислиш да се поквари један на десет милиона подицања!



укрштене речи

ЂОАКИНО РОСИНИ

Италијански романтичарски композитор, духовит, спонтан и оригиналан Ђоакино Росини (1792—1868) створио је тачно 39 опера. Многе од њих надживеле су и време и људе захваљујући превасходно свежем и покретљивом ритму, допадљивој мелодици и изражајности оркестра. Испод бројева 1, 2, 3, 4 и 5 потребно је уписати наслове пет опера и решење укрштенице неће представљати проблем.



АУТОР ВЕ- ПЛАК	1	2	РИМСКО КУРНО БОЖАН- СТВО	РОДИН НА ИН- СТАЛА- НИЈА- МА	"ДИ- НАР"	ПЛА- ФЕНИК, СТУ- ПА	РЕКА У ЈА- ПАНУ	3	ВУЧЕ- НА МЕНИ- НА
ТЕ- МЕЉ- МОСТ									
ЗАСИ- РЕНИ УПТНО- ВОДНО- НИК					РЕКА У НЕМАЧ- КОЈ				
ГРАД У ФРАН- УС- КОЈ							МАКАР- СКА		
ЗНАК ЗА ИСТИНИ- ЗУП			МАРМАТ- СКА СТЕ- НА						
НЕПОВИН			4						
У					ПРИТО- КА ДРА- ВЕ				
Р					ГРУПИНА РИНА				
ГОРНИ СЕКУТИК СЛОНА		ЖЕНСКО ИМЕ							ИЗРАЖЕ- НО У ПРОЧЕ- ТИ- МА
СУМНОР		ОВАТО (ПРОВ.)							
ПРВА- ТИ, СТАТИ- ТИ							"ПЕС- ТО ПЕЧА- ТА"		
ИМО- ВИ- НА							ИВАН РАОС		
ПРИ- ЛОГ (БОР- МЕ)					ИСТОЧ- НОПЕР- ПАНСКИ НА- РОД	МЕДИ- НАРОД- НИ ЈЕ- ВНИ ОСИЈЕК			
"ЕАСТ"		БАКА- ТИН							
ШАРЕ, ТИНИ- ЈЕ		5							
В				ВОЂА					ТРО- ВАНКИ ПРО- ИЗВОД
СЧЕ- НСКО ДРЕ- ТО				ВУЛКАН НА СИ- НИТИЈИ					
ГРУПИ- НА ПАР- ГРЕТ			ТИЧНА ЗАПЕНИ- ЦА				БЕИП. ШАХИСТ ЧОН		
ЗАК ВЕТАР			ПШКО ИМЕ				ТАКО ПОП- ТИБ		
В					МОНГОЛ- СКИ КАН				
					СКАНДИ- ЗУП				
СЕВЕР- НИ ДЕПЕН (МН.)							И. А.		
КОПАНД- СКИ СПИ- КАР, АРТ ВАН ДЕР				КТИН, УКТИ- НАК (НЕП.)			ИМЕ АНД- РИКА		
ПОПНО- СТРВО У СОСР	НИЈЕ НОР			ЊУТИ					
В	"РАДИ- ЈУС"				КУХИЊ- СКИ ПРИ- БОР				
				ПО ОКО- ТИНИ УНАО- КО- ТО					

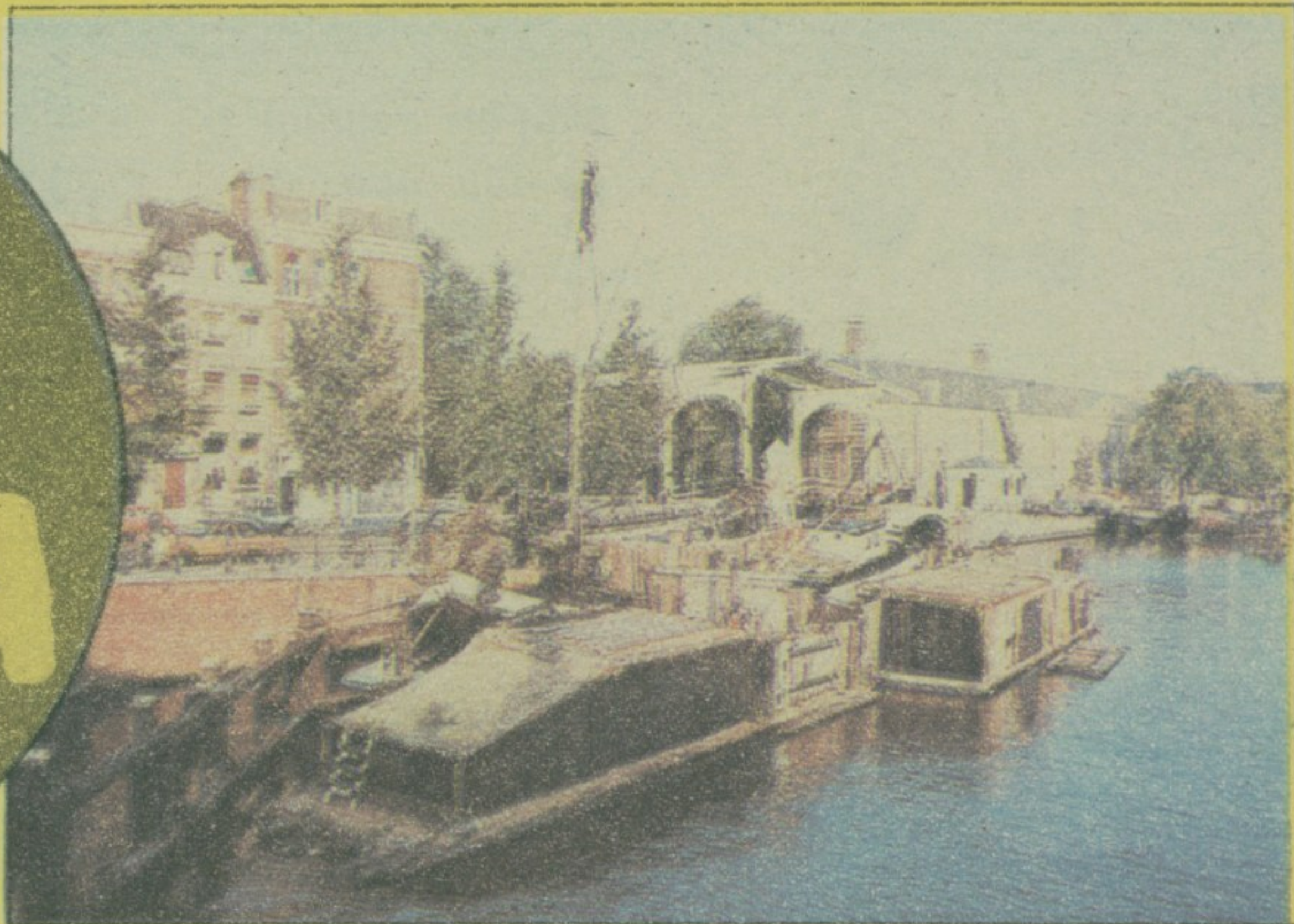
РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

ВОДОРАВНО: Позвонити, е, Арса, ар, ТСК, криве, Атила, Ман, камерма-ни, корзо, Атик, Лав, ски, а, Опокољих, Нин, Канин, замак, те-ле, оз, лимит, дрвце, ама, вео, јатак, о, нв, Фирт, Ајфел, е, Си, ео, арк, то, на готовс, Задрани, от.

АМСТЕРДАМ: ГРАД НА НЕМОГУЋЕМ МЕСТУ

МОРЕ или ЗЕМЉА ?

Кад је цео град могао да никне
на води, није чудно што брод чес-
то постане права кућа.



Сваком је своја кућа дворац, тако некако гласи једна енглеска пословица. Ове плутајуће страћаре палата су некрунисаног амстердамског „краља хипика“. Некада, кажу, на сламном крову живела је једна коза и неколико кокошака. Краљ се сада, изгледа, уморио.



С мало
маште
и много
добре
воље
и љубави
брод-кућа
довољно
је
простран
и за
башту.



У несташнији стамбеног простора после другог светског рата градска управа поздравила је претварање услужених бродова у куће. Данас се на „водене домове“ гледа с много мање благонаклоности јер озбиљно загађују Амстел.



Већина ових кућа добијена је уређењем услужених бродова, али има и таквих — за станаре дубљег џепа — које су грађене специјално за воду.

Гледајући баруштине и мочваре које је правила река Амстел пре него што се лењо улије у ИЈ, притоку Зојдерског језера, Плиније Старији је узвикнуо „Човек не зна је ли ово море или земља“. У доба мудрог Римљанина воде је, зна се, било далеко

више од чврстог тла. Тринаест векова касније неколико рибарских породица као да је мислило другачије, преградили су немогућу реку насипом како би заштитили своје домове од плима Северног мора и упорно изнова градили све што би море разрушило... Убого на-

сеље се одржало и добило име — насип на Амстелу, Амстердам (Amstelredamme).

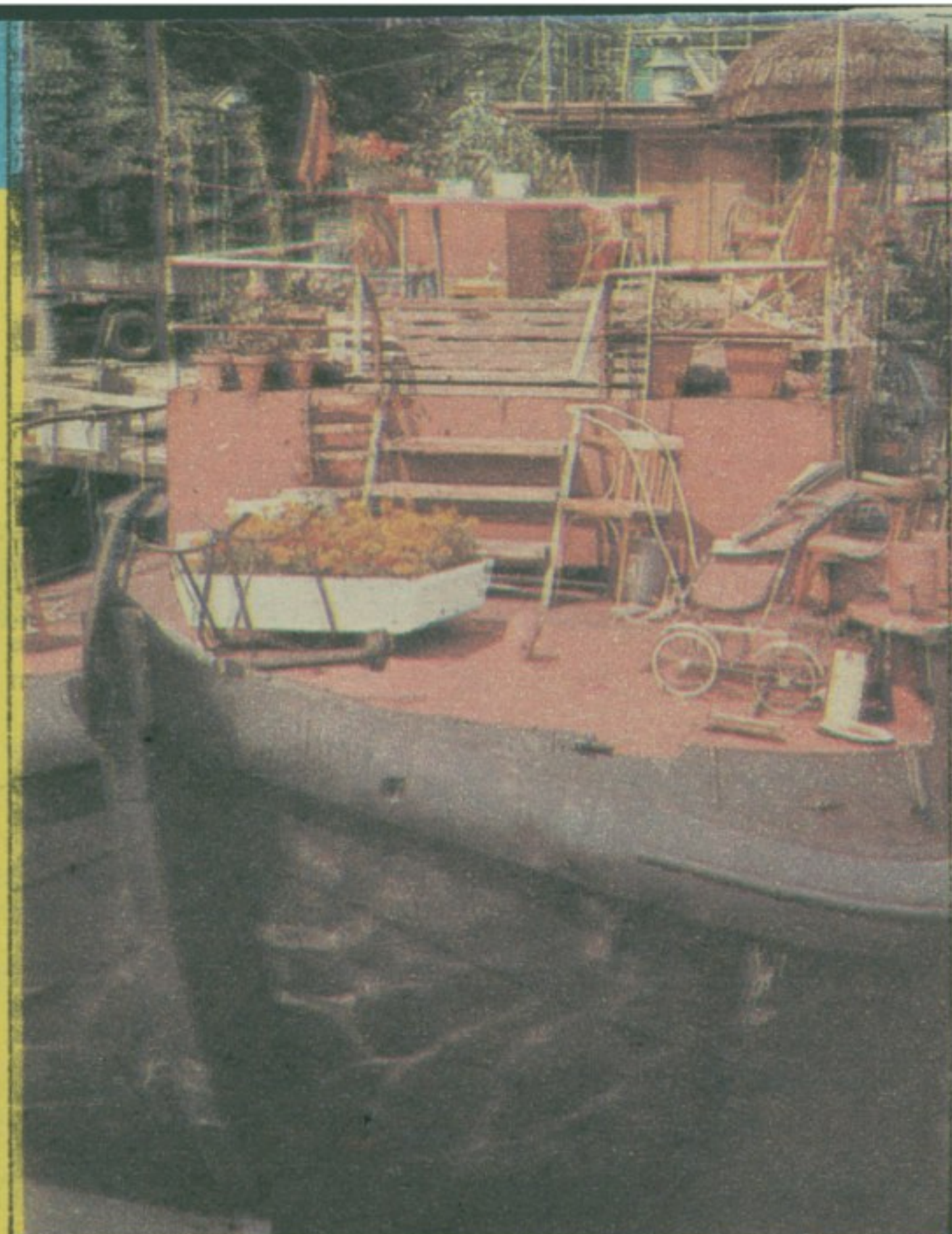
Тачно на том насипу тврдоглавих рибара лежи срце данашњег Амстердама — трг Дам са краљевском палатом чији темељи почивају на 13.639 дрвених стубова пободе-

них у песковит, водом натопљен терен. Свака кућа у овом граду плод је сличне упорности, стрпљења и градитељске вештине.

Амстердам данас: сто канала, хиљаду мостова, стотину острваца отргнутих од воде. Први град на свету изграђен према

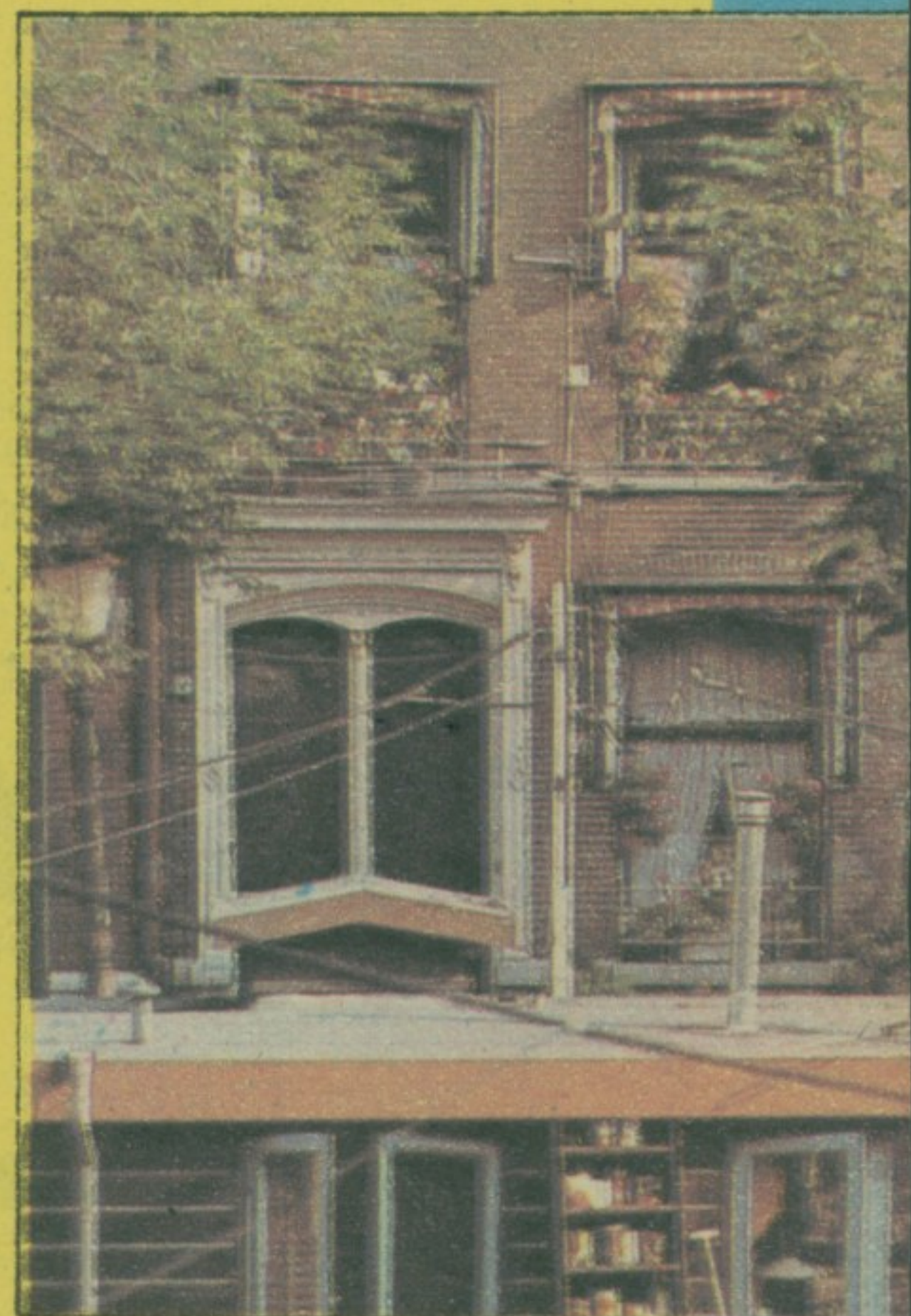


У првом граду на свету који је саграђен према урбанистичком плану ништа није случајно, па ни то што су све зграде од цигли. У недостатку другог материјала, куће су се у средњем веку градиле од дрвета или гипсаног малтера, али је град 1452. године у великом пожару готово савишен са земљом. Цигле су у Амстердаму од тада законом прописане.



Више је него вероватно да пловеће насеље на Амстелу неће ишчезнути, али је зато сигурно да неће расти: градске власти сада нуде новчану помоћ свима који су спремни да се с воде преселе на чврсто тле, а дозволе за „усидрење“ више се не издају никоме.

Можете ли да утврдите где се завршава „права“, а где почиње она „водена“ кућа? И у 17. веку када је саграђен Амстердам каквог данас знамо, простора је било мало: цена куће одређивала се према њеној ширини, па се зидало „у дубину“. Резултат су уске, дугачке зграде тако типичне за овај град.



урбанистичком плану (1612.). Пета највећа лука на свету. Град, коме половина територије лежи испод нивоа мора и чијих стотину канала има бар двадесет и пет различитих нивоа! Престоница у којој краљевска породица не живи и у којој влада никада не заседа (седи-

ште владе је у Хагу). Град у коме је вода непријатељ број 1, она је и последња мера одбране: у 17. веку су врата на градским бранама два пута отворана и мукотрпно „отета“ земља потопљена како би се зауставило напредовање освајача. Изгубљена земља је оба

пута, стопу по стопу, поново отргнута од воде. Године 1795. и ова последња мера одбране је подбацила: зима је те године била оштрија него обично, па је Наполеонова коњица несметано ујახала у град преко дебеле ледене коре.

А живот на Амстелу

тече и данас: ту је сто година стара плутајућа пијаца цвећа — чувени Сингел, стотине укотвљених бродова — кућа најразличитијег изгледа у којима живе и они најбогатији чије пловеће куће представљају добровољну екстраваганцију и они који немају другог избо-

ра. На једном од тих бродова-кућа живи амстердамски „краљ хипика“; два-три канала даље — стотине мачака које су кров над главом у кући-броду добиле тестаментом од једног љубитеља мачијег рода који је поред огромне љубави располагао и милоснима...



ПОДПИСНИК
ЗАБАВНИК

Мала пошта

11001 БЕОГРАД
МАКЕДОНСКА 29, П. ФАХ 124

Гради Забавнике, ЗА ЉУДЕ АЛИ И КОЊЕ

Шта је то допинг и зашта се користи?

Ненад Ђукић,
4. јула 49
Пучарево

Допинг је енглеска реч (изведена је од допе, некњижевног назива за опојна или надражујућа средства) а значи узимање или давање лекова који делују подстицајно на централни нервни систем, односно омогућавају максималну издржљивост и отклањају замор. Управо због тих особина допинг највише користе спортисти, али и други који интензивно и убрзано раде на неким напорним задацима. Без обзира о којима је реч, сва су врло штетна по организам утолико пре што код оног ко их користи стварају навiku.

Допинг-средства се дају не само људима него и коњима: пред такмичење, разуме се, то је иначе строго забрањено.

ЦВЕТ У ТУРШИЈИ

У неким рецептима прочитала сам речи капар, тутина и филети. Интересује ме шта оне значе? Ако је реч о неким прехранбеним артиклима, да ли они могу да се набаве у Зрењанину, где живим?

Слађана Патић,
Љубе Миљановић 40
Зрењанин

Капар, латинско име му је *Sarcoparis arvensis*, је дрвенаста дуговечна биљка чији се бели или љубичасти цветови употребљавају као зачин. Пакује се у теглицима



и продаје у самоуслугама и другим продавницама прехранбене робе. Тутина је исто што и туњевина а конзерве ове врсте риба

можеш такође да нађеш. Филети су танки, уздуж исечени комади риба често замотани у облику цуџа. И они се продају у конзерви.

»ЧОПЕР« МОТОРИ

Желео бих да нешто више сазнам о »чопер« моторима, где могу да се купе и по којој цени?

Милија Павловић,
Трт партизана 24
Титово Ужице

Американци су први, средином шездесетих година, почели да преправљају мотоцикле у стилу који је убрзо назван »чопер«. Као основу узимали су моделе велике радне запремине (од 750 до 1000 кубика), па су им несразмерно продужавали предњу виљушку, уграђивали мале резервоаре, седишта са високим наслоним и све то украшавали са много хрома. Такви мотори имали су лошије



техничке карактеристике али то власницима »чопера« није ни било важно: једино што су желели било је да привуку пажњу.

Пре две године Јапанци су почели серијски да производе »чопер« моторе. Код њихових модела постигнута је равнотежа између екстравагантног изгледа и добрих возних особина: захваљујући томе прихватило их је и иначе конзервативно европско тржиште. Јапански »чопер« мотори су нарочито погодни за туристичка путовања јер су много удобнији од класичних.

Модел који производе »Хонда«, »Сузуки«, »Кавасаки« и »Јамаха« могу да се купе само у земљама западне Европе и стају од 6 до 12000 марака (у динарима ова цена износи од 100 до 200 хиљада, нових).

РОЗЕТА И ДАМИЈЕТА

Да ли би могао да ми одговорите где се налазе извор и ушће Нила?

Мехмед Кахрић,
Радицац

Друга по дужини река у свету настаје од Белог и Плавог Нила. Њеном главном изворном реком сматра се Катера (Танзанија) која се улива у Викторијино језеро а из њега истиче као Бели Нил.



Плави Нил истиче из језера Тане у Етиопији и код Картума (Судан) се састаје са Белим Нилом.

Најдужа река Африке (6670 км) има веома разгранату делту: она почиње одмах испод Каира и заузима површину од 24 хиљаде квадратних километара. Главним рукавцима сматрају се Розета и Дамијета.

ЗА ЈАЧУ МУСКУЛАТУРУ

Пишем ти већ осми пут и надам се да ћеш ми најзад одговорити. Већ дуго се моја другарица и ја препиремо око тога да ли су склекови штетни или не. Ја тврдим да јесу, а Дуња да нису. Која је од нас двоје у праву?

Шаћир и Дуњезада Каменица,
Горажде

Здравим људима склекови не сметају и ништа не делују штетно. Напротив. Зависно од врсте, поппомажу јачање и развој мускулатуре руку, раменог појаса, итд. Склекови могу да шкоде срчаним болесницима као и онима који пате од обољења крвних судова.

САН МАРИНО

Јављам ти се јер ме веома интересује која је најстарија држава на свету?

Драгана Новаковић,
Миле Димић 35а
Београд

Најстарија држава на свету је Република Сан Марино. Њених шездесетак квадратних километара површине налазе се на северо-источној страни Апенина на планини Монте Титано. Први статут ове мини-државе потиче још из 1263. године.



НЕМА ПЛАНОВА

Занима ме где могу набавити хеликоптер на даљинско управљање? Да ли их има у нашој земљи и колика им је цијена?

Мнодраг Басара,
1. маја 9
Сисак

Планови за хеликоптере на даљинско управљање својевремено су могли да се набаве у Центру за ваздухопловно моделарство у Београду, али их већ дуго нема. За сада могу да се купе једино у иностранству.

РЕШЕЊЕ ДЕТЕКТИВСКЕ ПРИЧЕ

Инспектор Младен је закључио да би се барица црвене боје свакако осушила да није била у питању једна компонента »Краутоксина« (»Краутоксин« је иначе двокомпонентна боја која никако не може да се осуши ако се не споје обе компоненте) па му је пала на памет идеја да провери да се каква мрља није задржала на ципелама пословође или његовог помоћника. Тако је на њогу овог другог и нашао доказ који му је био потребан: сасвим малу свежу црвену мрљу.

АРШИН ЗА ПАМЕТ

Да ли се интелигенција стиче током живота или не? Желела бих да знам колики је степен моје интелигенције, па те молим да ми кажеш где могу да нађем одговарајуће тестове?

Јулија из Шапца

Интелигенција као и низ других психичких функција у знатној мери зависи од фактора наслеђа, али и од услова у којима се човек развија и расте. Сва истраживања која су имала задатак да утврде који је од ова два фактора значајнији показала су да наслеђе има значајну предност над утицајима спољне средине. Наравно, не треба пасти у замку и преценити значај наслеђа јер, и врло интелигентно дете неће своју интелигенцију развити до нивоа до кога би могло уколико затаји васпитни, образовни и културни утицај средине.

Што се тиче мерења интелигенције биће најбоље да се обратиш школском психологу или психоло-

МЕЊАМО, ПОКЛАЊАМО, ТРАЖИМО

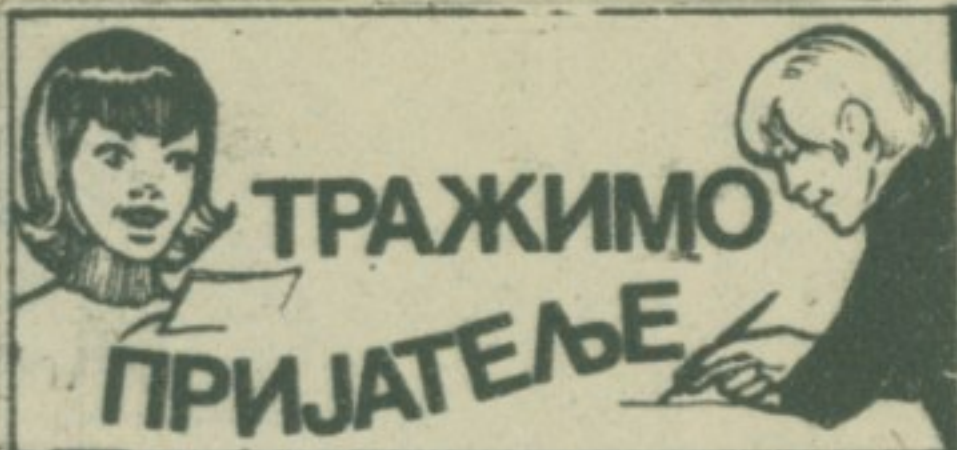
Купујем или мијењам стрипове Златне серије од броја 1 до 200 и Лунов магнус стрип од броја 1 до 155. У замјену нудим стране марке, значке и друге стрипове. Давор Хонџ, 41020 Загреб, Алеја Биктора Бубња 107-69

Имам преко 200 слика, постера, амблема, плоча. Бијелог дугмета а такође и других певача и група и радо бих се мењала за постере, слике и плоче Сребрних крила и Генерације 5, а може и Милоша Цајгера. Такође нудим и постере и разгледнице градова... Рита Тамбовска, 91000 Скопље, Карпошево востанге 10-2-3

За постер Слађане Милошевић дајем разгледнице свога града, у обзир долази и постер Оливера Мандића. Јелица Илић, 23272 Нови Бечеј, Петра Драпшина 32

Већ више од годину дана у мојој улици ради клуб Политикиног забавника те овом приликом молимо за помоћ читаоце а остале клубове на договор око сарадње и размјене. Жељко Гвоић, 41000 Загреб, Ракарова 3 Боринел

Размјењујем сличнице из серије Илустрована енциклопедија — авиони. Јошко Вугум, 58000 Сплит, Митничка 11



Снежана Бањац, 71000 Сарајево, Обала 27. јула 45 — 13 година, воли све што воле млади

Маргарита Јовановска, 91300 Куманово, Тонка Димкова 4 — 15 година, сакупља налив-пера и разгледнице, воли забавну музику

Мирослав Трифуновић, 58310 Омиш, К. Каталинића 7 — 13 година, сакупља значке и разгледнице, навијач Црвене звезде, воли рок музику

Марица Михаљевић, 78257 Купрес, ОШ „Симо Шолаја“ — 13 година, сакупља значке и разгледнице, навија за Динамо и Цибону

Вера Леканић, 78204 Слатина — Илија, ОШ „Холандија“ — 14 година, воли забавну и рок музику, сакупља плоче и постере, навијач Звезде

Лидија Жикић, 19315 Браће-вац — 13 година, свира гитару и воли добру рок музику

Драгослав Крчић, 78204, ОШ „Холандија“ — сакупља плоче, касете и фотографије певача, и група, навија за Црвену звезду

Цица Буковић, 84218 Шула код Плевала, Рударско насеље — 11 година, воли све што воле млади

Едиса Пекић, 71000 Сарајево, Бјелаве 107 — 14 година

Вишња Кнежевић, 57000 Задар, Пут Боканца 39 — 13 година, воли музику, сакупља значке, салвете и постере

Јасмина Калиман, 71000 Сарајево, Бјелаве 32 — 15 година

Горан Бабовић, 38220 Косовска Митровица, ОШ „Азиз Сулејмани“, Триглавска 66 — моли да му Сања и Маца Симић ради дописивања пошалу своје адресе. Са њима се упознао прошле године у Грчкој у градићу Агиа Триас

Мелиха Алибашевић, Драгана Ратковић, Алмаса Танкосић и Аладин Вучељ, 36300 Нови Пазар, ОШ „Братство“, Гојка Дачанина 66 — имају по 13 година и желе да се дописују и склопе пријатељство са неким друштвом из целе Југославије

Звонко Хорват, 54000 Осиек, Шумадијска 30 — 16 година, велики хоби му је дописни шах и моли све пријатеље овог спорта да му се јаве да би играли дописне партије

Зорица Пријовић, 31000 Титово Ужице, Велики парк 3 — воли поп и рок музику

гу у некој од социјалних, односно здравствених установа. Нипошто ти не саветујемо да се сама тестираш јер су за један овако озбиљан посао потребни стручност и искуство: друкчије добијени резултати неће моћи да буду поуздано објашњени и процењени.

„СУПЕР СИСТЕМ РАЗВОЈА ТЕЛА“

„Супер систем развоја тела“ је брошура аутора Ненада Бркића (на слици) првака Југославије у BODY BUILDINGU, који вам препоручује: „Ако желите да развијете и обликујете тело, да добијете атлетску фигуру, ова брошура ће вам помоћи у томе. Она садржи основне тајне тренинга и исхране шампиона, које гарантују успех у развоју тела.“ Цена брошуре је 100 динара. Наручите, плаћате поуздано, адресу: BODY BUILDING“ Р. Р. 118, 54000 ОСИЈЕК



РЕДАКЦИЈА ПРОГРАМА ЗА ДЕЦУ ТЕЛЕВИЗИЈЕ САРАЈЕВО

БИРАЈТЕ ДЕСЕТ НАЈЛЕПШИХ ДЕЧИЈИХ СВЕТСКИХ РОМАНА!

МАЛИ ЧИТАОЦИ!
ОДЛУЧИТЕ СЕ ЗА ЈЕДАН ДЕЧИЈИ РОМАН КОЈИ БИСТЕ ПОНЕЛИ СА СОВОМ НА ПУСТО ОСТРВО КОЈИ ЈЕ ТО РОМАН — ЈАВИТЕ НАМ СВОЈ ИЗБОР, ЈЕР ВАША НОВА ЕМИСИЈА „НЕДЕЉНИ ЗАБАВНИК“, КОЈА ЋЕ СЕ ЕМИТОВАТИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ ПРЕ ПОДНЕ ОД 10. ЈАНУАРА ДО 7. МАРТА 1982. ГОДИНЕ, ЖЕЛИ ДА ОБЕЛОДАНИ И ОБЈАВИ ВАШУ ЛИСТУ ОД ДЕСЕТ НАЈЛЕПШИХ И НАЈОМИЉЕНИЈИХ СВЕТСКИХ РОМАНА ЗА ДЕЦУ. ИНТЕРЕСУЈЕ НАС ВАШ УКУС, ЗАТО НЕ ОКЛЕВАЈТЕ, ИЗВЕСТИТЕ НАС ДОПИСНИЦОМ КОЈИ СТЕ РОМАН ИЗАБРАЛИ И ПОШАЉИТЕ НА АДРЕСУ:

ТЕЛЕВИЗИЈА САРАЈЕВО
(„ДЕСЕТ НАЈЛЕПШИХ РОМАНА“ — ЗА ЕМИСИЈУ „НЕДЕЉНИ ЗАБАВНИК“)
VI ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ 4
71000 САРАЈЕВО

НЕСТРПЉИВО ОЧЕКУЈЕМО ДА НАМ СЕ ЈАВИТЕ!
„ПО ШТУКИНОЈ ЗАПОВИЈЕСТИ И ПО ТВОЈОЈ ЖЕЉИЦИ“

ОД 10. ЈАНУАРА ДО 7. МАРТА 1982. Г. ЕМИСИЈА „НЕДЕЉНИ ЗАБАВНИК“ ИСПУЊАВА ВАШЕ ЖЕЉЕ НЕДЕЉОМ ПРЕ ПОДНЕ.
ДА ЛИ СТЕ ИКАД ПОЖЕЛЕЛИ ДА РЕГУЛИШЕТЕ САОБРАЋАЈ У СВОМЕ ГРАДУ?
ДА ЛИ БИСТЕ ЖЕЛЕЛИ ДА ПЕВАТЕ СА ГОРАНОМ БРЕГОВИЋЕМ?
ДА ЛИ ЈЕ ВАША НЕИСПУЊЕНА ЖЕЉА ДА ЈАШЕТЕ НА КОЊУ?
ПТА, У СТВАРИ, ВИ НАЈВИШЕ ЖЕЛИТЕ — ЈАВИТЕ НАМ СЕ СА СВОЈИМ ЖЕЉАМА!
НАША АДРЕСА ЈЕ ИСТА КАО ЗА ЕМИСИЈУ „НЕДЕЉНИ ЗАБАВНИК“, САМО ДОДАЈТЕ НАЗНАКУ „ПО ШТУКИНОЈ ЗАПОВИЈЕСТИ И ПО ТВОЈОЈ ЖЕЉИЦИ“

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Први број Политикиног забавника изашао је 28. фебруара 1939. године

Директор НО „ПОЛИТИКА“
Вукоје Булатовић

Главни и одговорни уредник
Раде Шошкић

Одговорни уредник
Вера Смиљанић

Ликовно-графички уредник
Александар Мартиновић

Издавачки савет:

Ђорђе Радишић (председник), Драгослав Антић, Добривоје Арсић, Драгомир Вуксановић, Неда Живковић, Радомир Животић, Олга Јанковић, Живорад Љубичић, Војислав Марјановић, др Иван Николић, Петар Петровић, Снежана Стаменковић (потпредседник), Јелисавета Суруџић, Невзад Худаверди.

Редакција:

Диего Варагић, Радана Весовић, Олга Вукадиновић, Душан Глушац, Бојана Дожић-Стојковић, Светлана Ивановић, Мина Илић, Соња Јашовић, Мирјана Крстуловић, Иван Лончар, Петар Милатовић, Весна Милић, Ненад Мирковић, Зора Меденица, Вито Недељковић, Биљана Орловић, Љубомир Патрновић, Зоран Петканић, Радоје Савић, Недељка Сташић, Миленко Тодоровић и Милош Томић.

Секретаријат:

Јованка Војводић, Олгица Стаменић, Даринка Тодоровић и Зорица Филиповић.

Издаје и штампа НО „ПОЛИТИКА“ — ООУР Издања за младе „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“, Македонска 29, 11001 Београд. Поштански фах 124. Телефони: 324-471, централа 324-191 и 325-761. Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају. Огласна агенција: Македонска 35/1, тел. 322-711. На основу мишљења Републичког секретаријата за културу СР Србије број 413-2973-02 од 22. I 1973. године не плаћа се порез на промет.

Цена једног примерка 20 динара.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
Тромесечна 220,00 динара, полугодишња 440,00 динара и годишња 880,00 динара.

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Тромесечна 440,00 динара, полугодишња 880,00 динара и годишња 1.760,00 динара.

Претплата се врши на жиро-рачун број 60801-601-29728 уз обавезну назнаку НО „Политика“ ООУР „Продаја“ — претплата на лист „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“.

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО У СТРАНОЈ ВАЛУТИ

ГОДИШЊА:	
САД	\$ 65.—
СР НЕМАЧКА	DM 115.—
ШВАЈЦАРСКА	Sfr. 107.—
ФРАНЦУСКА	Ffr. 267.—
ШВЕДСКА	Skr. 271.—

Уплате из иностранства слати на девизни рачун НО „Политика“ код „ИНВЕСТ БАНКЕ“ — Београд, број 60811-620-63-257300-00054, уз обавезну назнаку ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“.

